

М А Є С Т А Т С Л О В А

Рей Бредбері

**ДЕНЬ
ПОВЕРНЕННЯ
ДОДОМУ**

 **ТЕРНОПІЛЬ
БОГДАН**

Рей Бредбері

День повернення додому

День повернення додому

— Ось вони, вже в дорозі! — сказала Сесі, незворушно лежачи на своєму ліжку.

— А де вони зараз? — не приховуючи захвату вигукнув Тімоті ще з порога кімнати.

— Хтось над Європою, а хтось над Азією, дехто понад островами, ще інші — над Південною Америкою! — продовжувала Сесі із заплученими очима, при цьому її довгі, чорні вії ледь тремтіли.

Тімоті ввійшов у кімнату на горищі, ступаючи по голій паркетній підлозі.

— І хто там?

— Дядько Ейнар і дядько Фрай, а ще кузен Вільям. Ой, я бачу Фрульду і Хельгара, тітку Моргіану і кузину Вівіан! Ось і дядько Йоганн. Всі вони швидко наближаються!

— А вони в небі? — вигукнув Тімоті, а його сірі оченята при цьому аж світилися з цікавості.

Отут, біля ліжка, він виглядав саме на свої чотирнадцять років.

Надворі гуляв вітер. Ззовні будинок видався темним, незворушним, освітленим лише саявом зірок.

— Хто у повітрі, а хто пересувається землею, по-різному, — мовила Сесі крізь свій сон. Вона лежала непорушно, вдивляючись у себе й озвучуючи побачене. — Я бачу щось схоже на вовка. Воно переходить темну річку саме там, де трохи мілкіше, просто над водоспадом; зоряне саяво мерехкоче на його шкурі. Ось коричневий дубовий листочок, що здіймається високо-високо в небо. А ще я бачу маленького кажана у польоті. Є тут і чимало інших істот — хтось пробирається лісом, хтось проковзує через слизьке гілля у кронах, але всі вони поспішають сюди!

— А вони встигнуть до завтрашнього вечора? — Тімоті схвильовано вхопився за краєчок простирадла. З-під комірця у нього, як чорний маятник, збуджено пританцьовуючи, звисав Павучок. Він нахилився над сестрою: — Встигнуть до Дня повернення додому?

— Так, звісно, що так, Тімоті, — зітхнула Сесі. Вона немов заклала. — А тепер не запитуй мене більше нічого. Зараз я хочу

помандрувати у ті місця, які люблю найбільше.

— Дякую, Сесі, — сказав він.

Через веранду Тімоті побіг до своєї кімнати. Поспіхом застелив ліжко. Він прокинувся кілька хвилин тому, саме коли заходило сонце, і щойно замерхтіли перші зорі, побіг до Сесі, адже йому так кортіло із кимось поділитися своїми переживаннями щодо вечірки. А зараз вона спала настільки тихо, що жоден звук не долинав із її кімнати. Поки Тімоті вмивав своє лице, Павучок обплів тонку шию Тімоті срібним ласо.

— Ти лишень подумай, Павучку, завтра — переддень Усіх Святих!

Він підійняв обличчя і поглянув на своє відображення у дзеркалі. Це люстерко було єдиним, дозволеним у домі. Воно — поступка мами його недузі. Ох, якби тільки він не був таким хворобливим! Він відкрив рота, оглянув погані, такі недосконалі зуби, що ними наділила його природа. Наче два ряди кукурудзяних зернят — округлих, м'яких і жовтих. Його піднесений настрій враз погіршився.

Непроникна темрява огорнула будинок, і Тімоті запалив свічку, щоби бачити хоч щось довкола. Він почувався геть спустошеним. Впродовж минулого тижня уся сім'я жила по-старосвітському. Вони спали вдень, а прокидалися на заході сонця, щоби попоратися коло дому. Під його очима виднілися сині мішки.

— Павучку, мені геть кепсько, — ледь чутно мовив він до цього маленького створіння. — Я навіть не можу звикнути до того, щоби засинати вдень, як інші.

Він припідняв підсвічник. Якби тільки мати міцні зуби й такі ікла, як сталеві вістря! Чи міцні руки, та ба, хоча б гострий розум! Чи принаймні такий дар, як у Сесі, що могла вивільняти свою думку і мандрувати світами. Але ні, хтось же мусів народитися покручем, хирляком, в сім'ї — не без виродка. Він навіть... — в цю мить він здригнувся і підсунув свічку поближче до себе — він навіть боявся темряви. Його брати кепкували з нього. Баєн, Леонард і Сем. Вони глузували з нього, бо він спав у ліжку. Це саме стосувалося й Сесі, але з нею було по-іншому — ліжко було частиною створеного для неї комфорту, аби забезпечити необхідний їй спокій, щоби випускати себе, свою душу на полювання. Але Тімоті... хіба він спав у цих чудових, вишуканих, відполірованих скринях, як усі інші? Ні, він не спав! Мати дозволила йому мати власне ліжко, власну кімнату, навіть власне

люстерко. То й не дивно, що сім'я оминала його десятою дорогою, як Христове розп'яття. А якби хоча б крила вирости із його лопаток! Він оголив свою спину, оглянув її. Знову зітхнув. У нього жодних шансів. Анінайменших.

Знизу долинали таємничі і вабливі звуки. Чорний лискучий креп прикрашав усі зали, стіни, стелі та двері. Сичання тоненьких чорних воскових свічок на балюстраді сходової клітки. Мамин голос, високий і строгий. Татів голос, що відлунює із вологого та похмурого підвалу. Байєн заходить у цей старий сільський будинок, волочачи за собою два величезних двогалонових бутлі.

— Павучку, треба й мені йти готуватися до бенкету, — сказав Тімоті.

Павучок закрутився на кінчику своєї шовкової ниточки, сховався кудись і зник, а Тімоті відчув себе неймовірно самотнім.

Він поліруватиме скрині, заготовлятиме поганок і павучків, розвішуватиме креп, але щойно розпочнеться вечірка, про нього вмиль усі забудуть. І чим менше він, їхній син-недоносок, меркотатиме перед ними, тим буде краще.

Немовби водночас через весь будинок, радісно вигукуючи, вниз пробігла Лора:

— День повернення додому! День повернення додому! — Її кроки лунали відразу повсюди.

Тімоті знову пройшов повз кімнату Сесі, де вона продовжувала мовчки спати. Раз у місяць дівчина спускалася вниз. А зазвичай завжди залишалася у ліжку. Мила Сесі. Йому хотілося запитати її: «Сесі, а де ти зараз? У кому ти зараз? І що відбувається? Чи ти он там, за тими пагорбами? А що там?» Але натомість він пішов до кімнати Елен.

Елен сиділа за своїм столом, розсортюючи пасма світлого, рудого та чорного волосся та маленькі обрізки нігтів, які вона збирала, працюючи манікюрницею в салоні краси у селі Меллін за п'ятнадцять миль звідси. У кутку покоїлася важка скриня з червоного дерева, із викарбуваним на ній її ім'ям.

— Іди геть, — бовкнула вона, навіть не поглянувши у бік Тімоті. — Я не можу спокійно працювати, коли ти тут стовбичиш, бовдуре.

— Ти лишень подумай, Елен, завтра — переддень Усіх Святих! — сказав він, намагаючись бути товариським.

— Ха, ти подивись на нього, — вона поклала кілька нігтиків у маленький білий мішечок, надписуючи його, — а для тебе це що може означати? Що ти знаєш про це свято? Ти можеш хіба що перелякатися до смерті, от що! Краще повертайся у свою люлю!

Його щоки запашіли.

— А взагалі-то мене потребують! Я тут полірую, я працюю і всіляко допомагаю!

— Якщо ти негайно не заберешся звідси, то завтра у своєму ліжку знайдеш дюжину сирих устриць, — сказала Елен і сухо додала: — Давай, бувай, Тімоті.

Роздратований Тімоті хутко помчав униз і, на свою біду, наткнувся на Лору.

— Гей ти, дивись куди преш! — прокричала вона крізь зціплені зуби і кудись зникла.

Він побіг до дверей, що вели у погріб, вдихнув просякле вогкістю і землею затхле повітря, що вдарило із самого дна.

— Тату, я тут!

— О, давно пора! — гукнув батько знизу. — Рухайся, а то не впораємося до їхнього приїзду!

Тімоті завагався лише на якусь долю секунди, якої вистачило, щоби почути мільйон інших звуків, що долинали із різних куточків будинку. Брати приходили і відходили, як поїзди на станції, перемовляючись і сперечаючись. Якби простояти на одному місці хоча би кілька хвилин, повз тебе промайнуло би ціле сімейство, несучи у блідих руках силу-силенну речей: Леонард — свою чорну лікарську валізку, Самуель — велику, запилену книгу, оправлену чорним деревом, і рулони крепу під пахвою, а Байєн курсував до і від авто, несучи все нові галони з питвом.

Тато перестав натирати скрині, щоби вручити Тімоті ганчірку, а разом з нею і свій гнівний погляд. Він постукав по величезній скрині із червоного дерева.

— Давай, начисть її до блиску! Але так, щоби ми могли приступити до наступної! Працюй, а то життя проспиш.

Натираючи скриню воском, Тімоті заглянув у її середину.

— Дядько Ейнар — високий мужчина, правда, тату?

— Ага.

— А який у нього ріст?

- Розмір цієї скрині може тобі про це сказати.
- Ну я ж тільки хотів запитати! Десь із сім футів?
- Щось ти дуже розбалакався!

Близько дев'ятої Тімоті вийшов надвір, в осінню темряву. Подував по-жовтневому непевний вітерець — то холодний, то теплий. Тімоті впродовж двох годин блукав по лужку, збираючи поганки і павучків. Його серце знову почало пришвидшено калатати в очікуванні свята. Скільки ж то родичів, казала мама, мають приїхати? Сімдесят? Сотня?

Він проминув фермерський будинок. «Якби ж ви тільки знали, — промовив він до освітлених вікон, — що зараз відбувається у нашому помешканні!» Тімоті забрався на вершину пагорба і поглянув на місто, що мирно спало собі за декілька миль звідси, на круглий годинник, що білів високо на ратуші. Ні, місто також не здогадувалося. Додому він приніс багато слоїчків з поганками та павуками.

У маленькій каплиці внизу діялася служба. Це був такий самий ритуал, як і всі інші, що відбувалися всі ці роки — батько монотонно виспівував темні рядки, а мамині прегарні, мовби вирізьблені зі слонової кістки руки рухалися у відповідних благословеннях. На службі були присутніми усі діти, крім Сесі, котра так і залилася лежати нагорі у своїй постелі. Хоча ні, Сесі теж була присутньою. Тімоті бачив, як вона поглядала то очима Байєна, то маминими, то Самуелевими, ось і твоїми, а за мить уже й зникла.

Тімоті молився до Лихого Духа, втягнувши од хвилювання свій живіт:

— Будь ласка, я тебе благаю, допоможи мені вирости! Допоможи мені стати таким, як мої брати і сестри. Не дай мені бути іншим. Якби тільки я міг причіпляти волосся до пластмасових фігурок, як це робить Елен, чи закохувати у себе людей, як це робить Лора, чи читати дивні книги, як Сем, чи працювати на престижній роботі, як Байєн і Леонард. Чи одного дня створити сім'ю, як мама з татом...

Настала північ. Сильна буря сколихнула дім. Блискавиця освітила півнеба дивовижним, білим до сліпоты зигзагом. Тепер навіть глухий міг почути наближення смерчу, що все ближчав і ближчав. Здавалося, ніби він хоче втягнути у себе все надовкола, виючи, висвистуючи і розпушуючи вогку нічну землю. Аж раптом входні двері майже

зірвалися із завіс, важко і недоладно провиснувши, і на порозі постали Дідусь і Бабуся, першими здолавши нелегкий шлях зі Старого світу.

Після їхнього прибуття наче мішок розв'язався — щогодини прибували все нові гості. Пурхання чийхось крил біля бокового вікна, легкий перестук на ганку, чиєсь шкряботіння із чорного входу, таємниче шурхотіння в підвалі. Осінній вітер дуднів у комині, наче в дуду. Мати наповнила великий кришталевий кубок для пуншу пурпуровою рідиною із тих бутлів, що їх Байєн приніс додому. Батько бігав із покою в покій, запалюючи ще більше свічок. Елен та Лора розвішували китиці вовчих ягід. Тімоті стояв посеред цієї дикої веремії, влаштованої родичами. Його обличчя наче застигло, руки тремтіли, безвільно звисаючи вздовж тіла, погляд метався туди-сюди. Шум, гам, стукіт у двері, сміх, булькання рідини, темрява, шелест вітру, тріпотіння перетинчастих крил, тупотіння ніг, радісні вибухи розмов, прозоре деренчання вікон, метляння ряхтливих, скрадливих, лякливих, колихких тіней.

— Ну-ну, а *це*, мабуть, Тімоті?!

— Що?

Чиясь прохолодна рука потиснула руку Тімоті. Видовжене волохате обличчя схилилося над ним.

— Молодець, хороший хлопчина! — сказав незнайомець.

— Тімоті, — промовила мама, — це твій дядько Джейсон.

— Здрастуйте, дядьку Джейсоне.

— А тут у нас... — мати супроводжувала дядька Джейсона далі. Вже йдучи він повернувся, показавши обличчя з-під капюшона, що ваговито покоївся на плечах, і підморгнув Тімоті.

Хлопчик знову залишився сам.

І в цій мерехтливій від свічок темряві він почув голос Елен, що долинав наче з-за тисячу миль звідси. Голос нагадував звуки флейти.

— ...Щодо моїх братів, то вони *дуже* розумні. Як ти гадаєш, чим вони займаються, тітко Моргіанно?

— Уявлення не маю.

— Вони керують похоронним бюро у місті.

— Не може бути! — тітка аж роззявила рота.

— Так-так! — пронизливо засміялася Елен. — Хіба це не кумедно? Тімоті вкляк.

Сміх призупинився.

— Вони приносять додому поживу для мами, тата та й, зрештою, для всіх нас, — провадила Лора, — ну, крім Тімоті, звісно.

Незручна пауза. Голос дядька Джейсона зажадав відповіді:.

— Ану, що таке, що не так з Тімоті?

— Цить, Лоро, тримала б ти краще язика за зубами! — сказала мати.

Тімоті заплющив очі, коли Лора почала теревенити далі:

— Тімоті не... ну як це сказати, не *любить* крові. Він надто чутливий.

— Він ще навчиться, — сказала мама. — Він ще навчиться, — повторила вона строго. — Він — моє дитя, тож він навчиться. Тим паче, йому тільки чотирнадцять.

— Але ж я на цьому виростав, — сказав дядько Джейсон, його голос відлунював то в одній, то в іншій кімнаті. Надворі вітер вигравав на деревах, немов на арфах. Дрібний дощик стукотів у шиби — «на цьому виростав» відгукувалося, поступово затихаючи, аж поки зовсім не втихло.

Тімоті, покусуючи губи, нарешті розплющив очі.

— Зрештою, це моя вина, — тепер мама провела гостей на кухню, — я намагалася його змусити. Але ж не можна змушувати дітей робити те, чого їм не хочеться, бо зробиш їм тільки гірше і вже назавжди відіб'єш бажання. Ось, наприклад, Байєн. Йому було тринадцять, коли він...

— Я розумію, — прошепотів дядько Джейсон, — Тімоті ще доросте.

— Звичайно, що так, — виклично підтвердила мама.

Полум'я свічок здригалося щоразу, коли тіні йшли і поверталися, блукали чи прогулювалися десятками старожитніх кімнат, затхлих, запліснявілих. Тімоті стало холодно. Вдихнувши гарячий запах воску і мимоволі схопивши свічку, він почав ходити із нею по всьому будинку, прикидаючись, ніби поправляє креп.

— *Тімоті*, — із-за розмальованої стіни почувся знайомий зміїний голос. — *Тімоті боїться темряви!*

Леопардів голос! Цей клятий Леонард!

— Мені просто подобаються свічки, от і все, — з докором прошепотів Тімоті.

Ще сліпучіший спалах, ще сильніша громовиця. Переливи буйного реготу. Грюкання дверима і прицмокування, вигукування і шелестіння одеж. Липкий туман просочувався крізь вхідні двері. А із туману, поправляючи і доводячи до ладу свої крила, гордо виступив високий і статечний чоловік.

— Дядько Ейнар!

Тімоті кинувся з усіх своїх худих ніг, вбіг прямісінько у туман, крізь зелені, сплетені в павутинку тіні, прямісінько у розпростерті дядьком Ейнаром обійми. Дядько його підняв.

— Ти маєш крила, Тімоті! — Він підкинув хлопчика, легкого і худого, як тріска, як засохлий чортополох. — Крила, у тебе є крила, лети!

Обличчя внизу завертілися. Темрява закружляла. Будинок ніби вітром здуло. Тімоті почувався легесеньким морським бризом. Він змахнув своїми руками. Дядько Ейнар упіймав його і ще раз підкинув до самої стелі, яка, здавалося, валиться на нього, наче спалена до вугликів стіна.

— Лети, Тімоті, лети! — кричав Ейнар своїм басовитим голосом. — Махай крилами, махай!

Десь між лопаток Тімоті з'явилося незвичайне відчуття — звідти немов виростали корені, проривалися назовні, щоби розквітнути новісінькими, ще вологими перетинками. Йому здалося, ніби насправду у нього вирости крила. Він щось безладно лепетав, а Ейнар ще раз підкинув його вгору.

Осіnnий вітер хвилиною впав на будинок, і водномить линуло як із відра. І сволюки захиталися так, що в канделябрах люто гойднулося полум'я свічок. І сотня родичів усіх форм і розмірів визирали з кожної темної зачарованої кімнати, утворюючи чорторий, всередині якого Ейнар вертів хлопчиком, наче жезлом в облозі ревучих просторів.

— Все, досить! — закричав Ейнар врешті.

Тімоті, якого Ейнар опустив на паркет, якраз навпроти себе, знеможено, але захоплено і радісно схлипував:

— Дядечку! Дядечку! Дядечку!

— Ну що, сподобалося? Як воно тобі, Тімоті, літати? — усміхнувся дядько Ейнар, нахилившись до хлопчика і скуйовдивши йому волосся. — Ну гаразд, гаразд, хлопчику.

Час спливав, і наближався світанок. Більшість гостей вже прибули і були готові відходити до сну, щоби незворушно проспати аж до наступного заходу сонця, коли можна буде вибратися зі своїх скринь із червоного дерева та розпочати бенкет.

Дядько Ейнар, а за ним і десятки інших гостей, подався у підвал. Мама показувала їм шлях туди, де рядами вилискували скрині. Ейнар ішов, а за його спиною напиналися крила, наче вітрила кольору морської хвилі. Щойно вони зачіпляли сходинок чи стіну, то здавалося, наче хтось ніжно постукує по барабанних перетинках.

А нагорі лежав Тімоті, журився своєю журбою і вкотре пробував полюбити темряву. Скільки всього можна робити у темряві, чого люди не бачитимуть і за що, отже, не зможуть тебе засуджувати. Він *насправді* любив ніч, але то було тільки подоба любові — деколи ночі було настільки багато, що йому хотілося кричати.

У підвалі бліді руки рвучко закривали віка скринь із червоного дерева. А по кутках декотрі з родичів мусіли скрутитися у три погібелі, щоби сьак-так влягтися — очі заплющені, голови на лапах. Світанок. Сон.

Захід сонця. Гулянка здійснюлася, як здійсмається колонія потривожених кажанів — з вереском, пурханням і посвистом крил. Віка скринь зі стуком відкинулися. Із вогкого погребу долинуло тупотіння ніг. Припізнілих гостей все більшало; почувши стукіт з парадного чи чорного входів, їх впускали.

Дощило, і промоклі відвідувачі вручали Тімоті свої каптури, промоклі капелюхи і забризкані плаhti, а він відносив це все у комірчину. Кімнати були переповнені. Сміх однієї кузени, що пролунав, наче постріл, в одному залі, рикошетом відбився від стіни в іншому, зробив віраж і влучив прямісінько у вуха Тімоті вже із четвертої кімнати, зоставшись таким самим цинічним, як і був.

По підлозі прошмигнула миша.

— О, я вас знаю, племіннице Ляйбершраутер, — вигукнув батько поблизу Тімоті, але звертався вочевидь не до нього.

Десятки людей височіли над ним, тиснулися, штовхали ліктями, але не помічали.

Врешті, він розвернувся і помчав сходами нагору.

— Сесі, — прошепотів він, — де ти зараз, Сесі?

Вона якийсь час мовчала, потім ледь чутно прошепотіла:

— В долині Імперіал. Біля Солтонського моря^[1]. Тут гейзери і... спокій. Я в тілі фермерової дружини. Сиджу на ганку. Я можу змусити її порухатися, якщо захочу, можу змусити її що завгодно. Сонце помалу котиться за обрій.

— І як там, Сесі?

— Якщо прислухатися, почуєш шипіння гейзерів, — вона промовляла пошепки, неначе у церкві, — пара підштовхує намул, на поверхні з'являються маленькі бульбашки, наче голомозі чоловічки визирають із густого сиропу, з киплячого джерела. А тоді їхні сірі голівки лускають, наче гумові, з таким звуком, з яким розтискаються вологі губи. Пухнасті пір'їни пари втікають від розірваної тканини. Тут пахне сіркою і незапам'ятними часами. Десять мільйонів років динозавр каламутив ці води.

— І він ще досі там?

Миша пробігла попід ногами трьох жінок і щезла у кутку. Через мить там, де зникла миша, із нічого з'явилася вродлива жінка, посміхаючись усім своєю білосніжною усмішкою.

Щось прикипіло до запотілої шибки кухонного вікна. Воно безнастанно зітхало, і схлипувало, й стукало, але Тімоті не бачив, що це. Подумки він знаходився надворі, спостерігаючи за тим, що відбувається у будинку. Падав дощ, дув вітер, і поцяткована вогниками свічок темрява вабила його. Там танцювали вальси, стрункі високі постаті робили піруети в унісон чужоземній музиці. Світляні зайчики миготіли на піднятих пляшках, крихточки землі обсипалися із їхніх корків. Звідкись упав павучок, тихо задріботів своїми лапками по підлозі.

Тімоті здригнувся. Він знову був усередині дому. Мама взяла його до роботи — біжи сюди, біжи туди, принеси те, принеси се, допоможи там, злітай на кухню, подай он те і ще це, візьми тарілки і наклади їжу, і так далі і тому подібне, бо вечірка тривала.

— Ні, його вже там немає, — губи сплячої Сесі привідкрилися, слова важко злітали з них. — Я у свідомості цієї жінки, роззираюся навсібіч, милуюся незворушним морем. Воно настільки тихе, що аж мурашки по шкірі. Я сиджу на ганку і чекаю, поки мій чоловік повернеться додому. Інколи вистрибує рибка і... шубовсть — назад у

зоряне мерехтіння води. Пагорб, море, кілька автівок, дерев'яний ганок, моє крісло-гойдалка, я і тиша.

— А що зараз, Сесі?

— Я підводжуся з крісла.

— І...?

— Я йду по ганку, підходжу до гейзерів. Наді мною пролітають літаки, неначе первісні птахи. А потім знову цілковита тиша.

— Скільки часу ти залишатимешся у ній?

— Допоки вволю не навідчуюсь, не надивлюсь і не наслухаюсь, допоки не зміню якимось чином її життя. Я спускаюся із ганку, йду по дерев'яних дошках. Мої ноги повільно й втомлено вистукують по них.

— А зараз?

— А зараз сірчана пара огортає мене. Я дивлюся, як бульбашки тріскають і зникають. Ось пташка з криком ударилася у мою скроню. Нараз я вже у пташці і лечу геть. З висоти пташиного лету бачу внизу жінку, вона робить кілька кроків по дерев'яному настилу вперед, до гейзера. Чую звук, так наче у розплавлену безодню хрюпнувся камінь. Я продовжую летіти, а тоді роблю коло, щоби побачити, як біла рука жінки по-павучому метляється, а тоді зникає у густій сірій лаві. Через мить лава розгладжується. Тепер я лечу додому, все швидше і швидше, швидше і швидше.

Щось стукнуло у вікно. Тімоті здригнувся.

Сесі широко розплющила очі — сьйливі, щасливі, радісні:

— Ось я і вдома.

Помовчавши якусь мить, Тімоті зважився озватися:

— День повернення якраз у розпалі. Всі вже тут.

— То чому ти нагорі? — вона взяла його за руку. — Ну що ж, проси, — вона хитро посміхнулася, — проси, що хотів.

— Не хотів я нічого просити, — відповів він, — ну... майже нічого. Ех, Сесі, — слова лилися потоком, — я хочу зробити на вечірці щось таке, щоби всі на мене поглянули, щось таке, що зробило би мене таким самим поважним, як вони, щось таке, щоби вони зрозуміли — я теж належу до цієї родини. Але я нічого такого не вмію і почуваюся геть непотрібним. І я подумав, може, ти можеш...

— Я можу, — сказала вона, заплющуючи очі і подумки посміхаючись. — Випростайся. Не ворущись. — Він послухався. — А тепер заплющ очі і ні про що не думай.

Він стояв непорушно і ні про що не думав, чи, вірніше, думав, що ні про що не думає.

Вона зітхнула.

— Ну що ж, спустимося вниз, Тімоті? — і з цими словами Сесі пірнула всередину хлопця, наче рука у рукавичку.

— Ану, попрошу хвилинку уваги, дивіться всі! — Тімоті врочисто підняв келих, наповнений теплою червоною рідиною. І вся родина обернулася, геть уся — тітки, дядьки, кузени, брати, сестри!

Він спустошив бокал до дна.

Махнув рукою у бік сестри Лори. Перехопив її погляд, щось шепочучи скрадливим голосом, від чого вона заціпеніла. Коли він підходив до неї, то почувався високим, як дерево. Вечірка призупинилася. За ним зусібіч спостерігали. З усіх дверей визирали обличчя. Вони не сміялися. На маминому обличчі з'явився приголомшливий вираз. Батько виглядав спантеличений, але задоволений, і з кожною миттю він, здавалося, все більше і більше пишається ним.

Тімоті ніжно вкусив Лору у шию, де пульсувала вена. П'яно похитувалося полум'я свічок. Вітер бешкетував уже на самісінькому дахові. Звідусюди витріщалися родичі. Він запхав у рота поганку, проковтнув. Тоді ляснув руками по боках і почав крутитися:

— Гляньте, дядьку Ейнаре, я лечу! Нарешті я лечу!

Він махав і махав руками. Ноги вибивали дріб. Доокруж миготіли обличчя.

Вже на верху сходів, коли він все ще розмахував руками, до нього донісся мамин крик:

— Досить, Тімоті!

— Гей! — вигукнув він у відповідь і стрибнув у просвіт між сходами.

На півдорозі уявні крила зникли. Він закричав. Дядько Ейнар підхопив Тімоті. Переляканий до смерті він упав прямісінько у його руки. І тоді губи Тімоті заговорили чужим голосом: «Це я, Сесі! Це я, Сесі! Ходіть, привітаєтесь зі мною! Ходіть усі нагору, перша кімната зліва!» Після цього Тімоті розреготався, хоча йому хотілося проковтнути цей регіт разом зі своїм язиком.

Сміялися всі. Ейнар опустил Тімоті на підлогу. Пробираючись крізь натовп родичів, котрих зібралося стільки, що аж чорніло в очах, і

кожен із яких поспішав нагору привітати Сесі із таким незабутнім видовищем, Тімоті опинився біля дверей перший.

— Сесі! Я тебе ненавиджу! Ненавиджу тебе!!!

Надворі, у густій темряві біля платана, Тімоті знудило. Він гірко схлипнув і, впавши на купу осінньої кушпели, замолотив по ній кулачками. Потім затих. З кишені його сорочки, із затишної сірникової коробки, виповз павучок. Павучок поповз по руці Тімоті, дослідив його шию, а тоді забрався по ній у вухо, щоби полоскотати. Тімоті потряс головою:

— Не треба, Павучку, ну не треба! — Легенький та обережний дотик лапки, що досліджувала барабанну перетинку, змусив Тімоті здригнутися. — Не роби цього, Павучку!

Ридання Тімоті вже стихлилися.

Павучок прогулявся по щоці хлопця, перепочив біля носа, заглянув у ніздрі, ніби хотів там побачити мозок, потім акуратно видряпався на кінчик носа і по-павучому присів собі там, вдивляючись у Тімоті своїми зеленими очима-самоцвітами, аж поки хлопець не розсміявся.

— Давай, іди геть, Павучку.

Тімоті присів навпочіпки, шарудячи листям. Земля потопала у місячному сяйві. З будинку долинала соромітна лайка, оскільки присутні забавлялися у «Дзеркальце, дзеркальце». У напівтемряві гості викрикували, намагаючись вгадати — чиї відображення не з'являлися та й взагалі ніколи не з'являються у дзеркалі.

— Тімоті! — Крила дядька Ейнара розгорнулися і затріпотіли, плеснувши при цьому, наче литаври. А через мить хлопець відчув себе маленьким і невагомим наперстком, якого дядько Ейнар замість того, щоби надіти на палець, примостив собі на плече.

— Не вішай носа, племіннику Тімоті. У кожного своя доля, і в кожного своя дорога. Ти тільки поміркуй, наскільки цей світ кращий для тебе. Наскільки яскравіший. Для нас він давно помер. Ми вже на нього надивилися до нудоти, повір мені.

Найкраще життя — це життя коротке. І ціна йому — не гріш у базарний день, запам'ятай це.

Весь час, від поопівночі до світанку, дядько Ейнар ходив із Тімоті по будинку, з кімнати в кімнату, виспівуючи пісень. Ватага тих, хто запізнився, влаштувала нову гульбу. З ними була і закутана у

єгипетський саван пра-пра-пра-пра і ще тисячу разів прабабуся. Вона не обмовилася жодним словом, випроставшись, наче приткнута до стіни прасувальна дошка, а із очних западин, здавалося, сяють всезнаючі, мудрі та спокійні очі. Під час сніданку о четвертій ранку прабабцю у тисячному коліні відвели до найпочеснішого місця за довжелезним столом.

Численні юні кузени, з'юрмившись біля чаші із пуншем, випивали за здоров'я один одного. Їхні оливкові очі полискували, їхні видовжені, диявольські обличчя і хвилясте бронзове волосся нависали над столом, за яким вони пили; їхні сильні і водночас слабкі напівюначі-напівдівочі тіла штовхалися і борюкалися одне з одним, щойно вони напилися до нестями. Вітер завив голосніше, зорі запалали несамопитіше, гамір подужчав, танці ошаленіли, пиття стало п'янішим. Для Тімоті там було на що надивитися і чого наслухатися. Тьма каламутилася, бралася пухирями, достобіса облич зникало і з'являлося знову.

«Увага!»

Бенкетувальники затамували подих. Десь далеко у місті годинник вибив шосту ранку. Свято закінчувалося. В унісон бою курантів годинника сотня голосів почали співати пісні, яким було літ десь із чотириста, пісні, яких Тімоті не міг знати. Руки родичів сплітались, ледь похитувались; вони співали, а десь там, у холодному ранковому місті, годинник на ратуші вдарив востаннє і затих.

Тімоті заспівав. Він не знав ні слів, ні мелодії, але чомусь він співав, і в нього це виходило само собою. Він метнув погляд на зачинені двері нагорі.

— Дякую, Сесі, — прошепотів він. — Я тобі пробачаю. Дякую.

Потім він просто розслабився і дозволив словам злітати угору голосом Сесі.

Почалося гамірне розставання. Мама з татом стояли на порозі, прощально потискали руки і розцілювалися почергово з усіма родичами. Крізь відчинені двері було видно, як на сході барвиться небокрай. У кімнату прокрався холодний вітер. Тим часом Тімоті відчув, ніби щось його підхопило і ось він уже переходить із одного тіла в інше, відчув, як завдяки Сесі опинився у дядькові Фраєві і дивиться на світ його очима, а лице в нього як печене яблуко, а через мить він злетів сухим листочком над будинком і пробудженими схилами. Потім, розгонисто біжучи запилюженою стежкою, Тімоті

відчув, як горять вогнем його очі, як ранок холодить його шерсть — він перебував у дядькові Вільямові, котрий саме зараз поспішав чимшвидше покинути улоговину...

Немов камінець у роті дядька Ейнара,^[2] Тімоті метлявся поміж перетинчастого ляскання крил, що закривали небо. А потім він назавжди повернувся у своє тіло.

Світало. Останні гості покидали забаву, обіймаючись, плачучи і скаржачись на те, що світ стає для них все тіснішим. Були часи, коли вони зустрічалися щороку, а тепер між зустрічами минали десятки літ.

— Не забувайте, — вигукнув хтось, — зустрічаємось у Салемі^[3] в 1970-у!

«Салем. — Заціпенілий розум Тімоті знову прокрутив ці слова. — Салем, 1970. Там буде дядько Фрай і загорнута у пожовклий саван бабця у тисячному коліні, тато з мамою, Елен, Лора, Сесі та всі інші. Але чи буде він там? Чи може він сподіватися, що доживе до того часу?» З останнім затихаючим поривом вітру геть усі вони зникли — ця тьма шарфів, ця тьма крилатих істот, ця тьма сухого листя, ця тьма скиглячих, здушених звуків, ця тьма ночей, шаленства і мрій.

Мама зачинила двері. Лора взялася за мітлу.

— Не треба, доню, — сказала мама, — поприбираємо ввечері, а зараз нам треба поспати.

Сім'я розбіглася — хто у погріб, хто нагору. Тімоті йшов через прикрашену крепом вітальню, похнюпивши голову. Минаючи дзеркало, яким гралися на вечірці, він побачив у ньому своє відображення — бляклу смертну постать, замерзлу і тремтячу.

— Тімоті, — промовила мама.

Вона підійшла і погладила рукою його обличчя.

— Синку, — зітхнула вона, — ми любимо тебе, пам'ятай це. Ми всі любимо тебе. Немає значення, наскільки ти відрізняєшся від нас, немає значення, чи покинеш ти нас колись. — Вона поцілувала його у щоку. — І навіть коли ти помреш, твій прах спочиватиме неpotrивоженим, ми подбаємо про це. Ти упокоїшся в мирі навіки, а я відвідуватиму твою могилу кожного надвечір'я Дня Усіх Святих^[4] і переховуватиму твій прах ще надійніше...

У будинку запанувала тиша. Десять далеко над пагорбом здійнявся вітер останнім метушливим роєм кажанів.

Тімоті піднімався сходами нагору, сходинка за сходинкою, і гірко плакав.

Дядько Ейнар

— Це ж займе лише хвилинку, — наполягала миловида дружина дядька Ейнара.

— Я відмовляюся, — сказав він, — і це зайняло лише *секунду*!

— Я гарувала від досвіта, — провадила вона своє, намагаючись випростати спину, — а ти палець об палець не вдариш, щоби мені допомогти? Збирається на дощ!

— То хай собі збирається, — він підвищив голос, — я не хочу, щоби мене торохнула блискавка через твоє прання.

— Ти ж можеш це зробити граючись, я й оком не встигну кліпнути!

— Повторюю ще раз: я відмовляюся. — Широкі, немовби парусинові крила дядька Ейнара нервово й обурено зумкотіли за його спиною.

Вона тицьнула йому тонкий шнурок, на який були прищіплені з чотири дюжини щойно випраних речей. Він з огидою покрутив його.

— Ось до чого я докотився, — ображено бубонів собі під ніс Ейнар, — ось до чого, ось до чого, ось до чого! — І ледь не вмився гіркими і злими слізьми.

— Не плач, бо ще більше намочиш прання, — сказала дружина, — давай злітай і просуши його!

— Просуши, — його голос звучав низько, глухо і дуже скривджено, — їй, бач, байдуже, чи рине злива, чи бабахне громовиця!

— Якби сьогодні було сонячно і погожо, мені б і на думку не спало про таке тебе просити, — розважливо заперечила вона. — А так, якщо ти не допоможеш, то вся моя праця гарма-дарма. Хіба от що, я спробую розвісити у домі...

Це його *переконало*. Він найбільше не терпів, коли прання гірляндами, стягами звисало по кімнатах, і тоді йому доводилося плазувати, щоби дістатися куди-небудь. Дядько Ейнар підстрибнув. Залопотіли великі зелені крила.

— Лише на вигін, не далі загорожі!

Вихор: він злетів угору, зголоднілі за небом крила наче смакували повітря. Ви б навіть не встигли вимовити: «У дядька Ейнара зелені крила», як він уже промайнув над своїм обійстям, а за ним у

повітрянім гуготінні і вилясках крил туго випинався шнурок із пранням.

— Лови!

Повертаючись назад, дядько плавно спустив сухий, наче поп-корн, одяг униз, на покривала, які дружина заздалегідь розстелила на землі.

— Дякую! — крикнула вона.

— Гех, — крикнув він, і гайнув під яблуню думати свої думи.

Прегарні, шовковисті крила дядька Ейнара звисали позаду нього, наче бірюзові вітрила. Коли він чхав чи робив різкий рух, вони дзумкотіли і шурхотіли з-за спини. Дядько Ейнар був одним із небагатьох у Родині, чий талант був зримим. Усі його поганські кузени, племінники та брати, затаївшись у маленьких містечках, розкиданих по білому світі, химеродили, або відьмакували, або перебивалися кровопивством, або віялися над землею мандрівними вогниками, або, посріблені місячним сяйвом, гасали вовкулаками по лісах. Вони були сьак-так убезпечені від людського ока. Інша річ — чоловік із величезними бірюзовими крилами...

Не те щоб він ненавидів свої крила. Далєбі, навпаки! Замолоду він цілісінькими ночами безнастанно літав, адже ночі для окрилених — золота пора. День іде — біду веде, так було і так буде. Але ночі! По ночах він ширяв над островами хмар і теплими небесними морями. Жодних тобі небезпек! Це було шляхетне, повнокровне ширяння. Благовіст.

Але тепер він не міг літати вночі.

Декілька років тому, дещо переборщивши із червоним вином на Дні повернення додому у містечку Меллін, штат Іллінойс (там зібралася вся рідня),^[5] Ейнар узяв курс на батьківщину — на якийсь перевал у Європі. «Все буде добре», — п'яненько бурмотів він сам до себе, пролітаючи під світанковими зорями, над заколиханими місяцем пагорбами за Мелліном. Аж раптом — наче грім з ясного неба — високовольтна опора!

Ніби качка у сильці! Страхітне шкварчання! Обличчя враз почорніло від блакитного дугового розряду. Надривно змахнувши крильми, він метнувся назад, вирываючись із дротяних тенет, і гримнув додолю.

На осяяну місяцем галявину під опорою Ейнар упав з таким шумом, наче то із самих небес звалився здоровецький телефонний довідник.

Наступного дня він прокинувся ні світ ні зоря, його промоклі від роси крила дико тремтіли. Було ще темно. Блідавий світанок лише почав бинтувати схід. Незабаром бинт закривавиться, і тоді буде вже не до польотів. Нічого не залишалось, як знайти прихисток десь у лісі та перечекати у хащах день, поки нова ніч не вивільнить його крила.

Ось таким чином він зустрів свою дружину.

Цього дня, який видався занадто теплим як на перше листопада у штаті Іллінойс, досить таки юна Брунілла Векслі шукала корову, що заблукала десь. В одній руці дівчина несла дійницю із лудженої жерсті і, продираючись крізь хащі, артистично прохала свою згубу або повертатися додому, або показатися їй на очі, щоби вона могла її подоїти. Той факт, що корова і так повернеться додому, коли вим'я обважніє, не цікавив Бруніллу Векслі. Для неї це була чудова нагода поблукати по лісі, поздувати пух із чортополоху, пожувати бадилінку; цим Брунілла і займалася, коли наткнулася на дядька Ейнара.

Він спав собі біля куща і скидався на звичайного чоловіка під зеленим наметом.

— Ой! — вигукнула схвильована Брунілла. — Чоловік! У наметі!

Дядько Ейнар прокинувся. Напет позаду нього розпустився, як велике зелене віяло.

— Ой! — вигукнула Брунілла, шукачка корови. — Чоловік! Із крилами!

Ось такою була її реакція. Звісно, дівчина оторопіла, але оскільки вона за життя ще не зазнавала кривд, то нікого і не боялася, та й побачити таку дивовижу — чоловіка із крилами! — хоч-не-хоч запишаєшся. Вона обізвалася. Через годину вони вже були друзями-нерозлийводами, а через дві вона майже забула про крила. Він, своєю чергою, якось само по собі розповів, як опинився у цьому лісі.

— Я помітила, що Ви трохи покалічилися, — сказала вона, — особливо кепські справи із правим крилом. Давайте я відведу вас до себе, заберу і підлікую його. У будь-якому разі у такому стані вам до Європи не долетіти. Та й, зрештою, кому у наш час хочеться жити у Європі?

Він подякував їй, хоча не уявляв, як може пристати на таку пропозицію.

— Я живу самотньо, — додала вона, — бо, самі бачите, не дуже вдалася на вроду.

Він наполегливо заперечив.

— Як це люб'язно з вашого боку! — подякувала вона. — Але навіщо обманювати себе, коли це насправді так. Мої батьки померли, залишивши мені ферму. Вона доволі велика, а до Мелліна далеченько, тож нема навіть з ким слівцем перекинутися.

Він запитав, чи не боїться вона його.

— Я радше радію і захоплююсь... — відповіла вона. — *А можна мені...?* — І Брунілла із доброю заздрістю погладила великі крила Ейнара. Він здригнувся від доторку і прикусив язик.

Ейнар прийняв запрошення, але винятково заради обіцяних ліків та мазей, що мали би залікувати крило. «О Господи, а який опік простягся через усе обличчя, трохи нижче очей!»

— Це ще щастя, що ви не осліпли! — сказала вона. — А як це все трапилося?

— Ну... — почав він, і тут вони зауважили, що опинились на фермі, що, не відводячи одне від одного очей, непомітно пройшли цілу милю.

Минув день, а тоді другий, а тоді він попрощався з нею біля дверей — мовляв, йому треба йти, — подякувавши за мазі, за турботу, за дах над головою. Сутеніло, була шоста вечора, а до п'ятої ранку він повинен перелетіти океан і материк.

— Дякую і на все добре, — сказав він, але щойно у присмерку змахнув крилами, як врізався у клен.

— Ой! — вигукнула вона і кинулася до непритомного тіла.

Коли дядько Ейнар через годину отямився, то вже знав, що відтепер ніколи не зможе літати у темряві. Він втратив своє тонке відчуття ночі. Його «крилата» телепатія, що завжди попереджала, де на шляху зустрінуться вежі, дерева, будинки чи пагорби, його гострий зір і чутливість, що вели його крізь лабіринти лісів, скель, ущелин і хмар — все назавжди пропало тоді, коли блакитний спалах струму обпалив його обличчя.

— І як... — тихо скаржився він, — як я тепер повернуся у Європу? Якщо полечу вдень, мене побачать, і — злий жарт — ще пристрелять!

Або віддадуть у зоопарк! І що за життя тоді *буде?! Брунілло*, що мені робити?

— Ох, — прошепотіла вона, дивлячись на свої руки, — ми щось придумаємо...

Вони побралися.

На весілля зібралася вся Родина. Вони то свистіли, то шаруділи у несосвітній осінній лавині з листя кленів, платанів, дубів і в'язів; падали вниз у зливі каштанів; наче яблука взимку, бились об землю; маяли на вітровіях, запахчених трунком прощального літа. Обряд? Обряд промайнув водномить, немовби життя чорної свічки, яку запалили і загасили, а опісля — тільки легенький димок в'ється угору. Ні швидкоплинність обряду, ні його таємничість і загадковість не здивували Брунілло — все відбувалося ніби не з нею. Вона лише наслухала приглушений рокіт крил Ейнара, що, завершуючи обряд, лунав як далекий приплив. Щодо самого дядька — то рана на його обличчі майже загоїлася, і, тримаючи Брунілло за руку, він відчув, як блякне, зникає, кане у небуття далека Європа...

Йому не потрібно було особливо доброго зору, щоби злетіти вгору чи на те саме місце опуститися. Тому не було нічого дивовижного у тому, що у свою весільну ніч Ейнар взяв Брунілло на руки і вони разом злетіли у небеса.

Фермер, котрий проживав миль за п'ять від них, глянув опівночі на хмару, що низько плинула над землею, закріпив слабку заграву і почув потріскування.

— Зірниця, — зметував він і пішов спати.

Вони повернулася лише над ранок, щойно зійшла роса.

Сімейне життя вдалося. Варто було їй лише поглянути на нього, як думка про те, що вона є єдиною на цілий світ жінкою, одруженою із крилатим чоловіком, надихала її. «Хто ще може таким похвалитися?» — бувало, запитувала вона своє люстерко. «А ніхто!» — не барилося воно з відповіддю.

А він, своєю чергою, відкрив для себе, що за її зовнішністю крилися виняткова доброта, лагідність і розуміння. Він підлаштувався під неї, змінив свої кулінарні вподобання, намагався не розмахувати крилами у домі. Його невимовно нервували побитий посуд і лампи, через те він тримався від них подалі. Та й режим сну змінився, тому що ночі тепер не годилися для польотів. Вона навзаєм пристосувала

стільці так, щоби його крилам було зручно — тут додала набивки, там забрала зайву, а мовлені нею слова були саме тими словами, за які він її кохав.

— Всі ми живемо у коконах, кожен у власному. Лише поглянь, наприклад, на мене, яка я негарна, — якось сказала вона. — Але одного дня я покину свій кокон і розправлю крила, такі ж самі прекрасні, як і твої.

— Ти вже давно його покинула, — сказав він.

Вона замислилася і промовила згідливо:

— Твоя правда... і я навіть знаю, коли це трапилося. Тоді, коли у лісових хащах я шукала корову, а знайшла намет!

Вони обоє розреготалися. Коли він обіймав її, вона почувалася такою вродливою, що для сумнівів не залишилося місця: заміжжя вихопило її з миршавої оболонки, як вихоплюють з піхов сяйливий меч.

У них з'явилися діти. Спочатку він (і лише він) побоювався, що вони будуть крилатими.

— Дурниці, я тільки радітиму! — казала вона. — Не будуть вештатися під ногами!

— Ага, — вигукнув він, — зате плутатимуться у твоєму *волоссі*!

— Не лякай мене так! — вигукнула Брунілла.

Народилося четверо: три хлопчики і дівчинка. Вони були такими вітрогонами, що насправду здавалося ніби крилаті. Вже через кілька років вигналися, як гриби, й у спекотні літні дні просили тата посидіти з ними під яблунею й, остудивши їх своїми крилами, розповідати невтолимі, осяяні зорями билиці-небилиці про острови хмар і небесні океани, про тонкі матерії туманів і вітрів; про те, як лакомо тане у роті зірка чи яке смаковите студене гірське повітря, і як це бути каменем, що летить сторчголов з Евересту, а в останню мить, розправивши крила, немов пелюстки, розквітає зеленою квіткою.

Отаким було його сімейне життя.

І сьогодні, шість років опісля, сидить дядько Ейнар під тією самою яблунею, сидить понурий, роздратований і злий. Не тому, що йому так подобається, а тому що навіть через стільки літ він не може літати вільготним нічним небом: його надчуття так і не повернулося до нього. То ж він і сидить сидьма у скорботі — викапаний тобі літній зелений парасоль, покинутий, забутий наприкінці сезону безпечальними

відпочивальниками, котрі раніше шукали прихистку у його тонкому затінку. Невже йому судилося довіку отут нидіти? Невже він так і житиме зі страхом, що хтось побачить, як він літає вдень? Невже він приречений лише слугувати дружині сушкою для прання чи віялом для дітей у серпневий спекотний день? *Скільки* себе пам'ятає, він заробляв на прожиток тим, що виконував доручення Родина, літаючи швидше від урагану. Він бумерангом проносився над пагорбами і долинами, а приземлявся, як пух. Він завжди був при грошах: Родина відпочивати не давала! А тепер? Чого він вартий тепер? Як гірко!! Крила здригнулися, сколихнули повітря, — і наче грім загримів.

— Татусю! — вигукнула маленька Мег.

Діти стояли, дивлячись на його похмуре обличчя.

— Тату, — сказав Рональд, — загримкочи ще раз!

— Зараз ще холодно, бо березень, але ось-ось підуть дощі, то й матимеш вдосталь і грому, — відповів дядько Ейнар.

— Підеш подивитися на нас? — запитав Майкл.

— Та ну, дай татові спокій, нехай собі помріє!

Він зараз не гнався ні за любов'ю, ні за дітьми любові, ні за любов'ю дітей. Він мріяв лише про небеса, піднебесся, небокраї, надземний безкрай — уночі чи вдень, у сяйві місяця, зірок чи сонця, хмурні чи погідні, це неодмінно були небеса, і піднебесся, і небокраї, що мчали попереду тебе, коли він злітав. Але він тут — веслує крильми на вигоні біля самої землі, щоби хтось, бува, не побачив.

Злидень у злиденній дірі!

— Татусю, ходи подивишся на нас! Вже березень! — кричала Мег.

— Ми йдемо на Пагорб, там і з міста діти будуть!

— А що за пагорб? — буркнув дядечко Ейнар.

— Та ж Пагорб Повітряних Зміїв! — закричали вони хором.

Тепер він поглянув на них.

Кожен із них тримав великого паперового змія, їхні обличчя вкрилися потом, а личка аж світилися захватом в передчутті свята. У своїх маленьких пальчиках вони тримали клубочки білих мотузок. А з червоних, блакитних, жовтих і зелених зміїв звисали хвости із бавовняних і шовкових стрічок.

— Ми будемо запускати наших зміїв! — сказав Рональд. — Хіба ти не підеш з нами?

— Ні, — сказав Ейнар сумно, — не можна, щоб мене хтось бачив, інакше потрапимо у халепу.

— Ти можеш заховатися в лісі і дивитися звідти, — сказала Мег. — Ми самі зробили своїх зміїв! Бо знаємо, як робити!

— Звідки ви знаєте?

— Ти — наш тато, — вигукнули вони хором, — тому і знаємо!

Він затримав на них погляд. Зітхнув:

— Свято повітряних зміїв, кажете?

— Так, тату!

— І я виграю! — кричала Мег.

— Ні, я! — вигукував Майкл.

— Я, я! — заперечив Стефен.

— Хай йому всячина! — вигукнув дядечко Ейнар, підстрибуючи високо у повітря, і крила його задзвеніли, наче литаври. — Діти! Діти, я дуже-дуже люблю вас!

— Тату, що трапилось? — запитав, відсахуючись, Майкл.

— Нічого, нічого, нічого! — повторював Ейнар. Він щонайширше випростав свої крила, зібрався з духом... Бумммц! Крила вдарили, наче барабанні тарілки! Від сильного вихору діти попадали на землю. — Дійшло! *Дійшло!* Я вільний знову! Наче іскра в комині! Ніби пір'їна на вітрі! Брунілло! — Ейнар позирнув на дім, звідки на поклик з'явилася його дружина. — Я вільний! — закричав він, звівшись навшпиньки, розчервонілий, високий. — Чуєш, Брунілло, мені не потрібна ніч. Тепер я можу літати вдень! Мені не потрібна ніч! Я *літатиму* кожного дня, *будь-якого* дня, віднині і довіку! Але ж, Господи, я гаю час на балачки! Поглянь!

І поки всі рідні зачудовано на нього дивилися, він відірвав першому-ліпшому змієві хвоста, прив'язав його собі ззаду до пояса, схопив мотузку, один її кінець затиснув у зубах, а інший тицьнув комусь із дітей, і шугонув високо-високо у небеса, в обійми березневого вітру!

Через галявини, попри ферми, попускаючи мотузок у світле денне небо, торжествуючи і спотикаючись, бігли його діти, і Брунілла стояла посеред подвір'я, посміхалася, і махала рукою, і дивилася, як діти добралися до Пагорба Повітряних Зміїв, як усі четверо зупинилися, тримаючи мотузку нетерплячими і завзятими пальцями, і як кожен свого змія посмикував, підтягував, скеровував. І всі діти Мелліна теж

прибігли зі своїми паперовими зміями, щоби запустити їх із вітром. І тут вони побачили велетенського змія, що ширяв і пірнав у високості, і навперебій закричали:

— Ого, який змій! Який змій! Якби тільки я мав такого! Де, де ви його *взяли*?

— Наш тато зробив! — загаласали і Мег, і Майкл, і Рональд, і Стефен, і тріумфально смикнули мотузку, так що зумкотливий, грімкий Змій у небесах пірнув і злинув ще вище, і завис упоперек хмари великим магічним знаком оклику!

Мандрівниця

Тато заглянув у кімнату Сесі перед самим світанком. Дівчина лежала у своєму ліжку. Він осудливо похитав головою.

— Якщо ти мені поясниш, яка користь з отого її лежання, — вказуючи на дочку рукою, говорив він до дружини, — то я обіцяю з'їсти крепове оббиття на моїй труні з червоного дерева. Вночі вона спить, снідає, а потім знову цілий день вилежується.

— Що ти! Ми без неї наче без рук, — запевнила мама, ведучи тата вниз коридором, подалі він сонної і блідої дівчинки. — Та ж вона приносить нашій Родині найбільшу користь. А який хосен із твоїх братів? Більшість із них тільки те й роблять, що цілими днями відсипаються від байдиків. Принаймні, Сесі хоч *не спить*.

Вони спустилися вниз крізь пахощі чорних свічок, крізь шерех чорного крепу на поручнях, що так і висів нечіпаний вже кілька місяців, ще від Дня повернення додому. Тато втомлено послабив краватку.

— Ти ж знаєш: ми працюємо по ночах, — сказав він, — і нічого не вдієш з тим, що ми, як ти любиш прибалакувати, дещо старомодні?

— Звичайно, в цьому немає нічого поганого. Не може ж кожен із Родини бути сучасним.

Дружина відчинила двері у погріб, і вони, взявши одне одного за руки, ступили у безпросвітню темряву. Вона поглянула на округле, бліде обличчя чоловіка і посміхнулася.

— Тільки подумай, як тобі пощастило, що я *взагалі* можу не спати! Уяви, якби ти одружився із якоюсь сонею, котра спить по ночах — що б то за шлюб був! Кожен був би полишений сам на себе. Зрештою, в нашій Родині кожен неповторний. Всі — ненормальні. Так вже влаштована Родина. Інколи з'являється хтось такий, як Сесі — весь у собі; є такі, як дядько Ейнар — крилаті; крім того, ми маємо такого, як Тімоті — стриманого, спокійного і нормального. Відтак є такі, як ти, котрі відсипаються вдень. І такі, як я — котрі все своє життя не сплять. То чому ж тобі так важко збагнути Сесі? Вона допомагає мені мільйони разів упродовж дня. Сесі загляне у голову бакалійника, і я вже знаю, чим він торгує. Вона прокрадається у свідомість м'ясника.

Це рятує мене від тривалого тьопання в інший кінець міста, щоби дізнатися, чи залишилася в нього ще добра вирізка. Вона попереджає мене про пліткарку, котрі забагли навідати мене і водночас прогалакати півдня. Та що там казати, знайдеться ще із шість сотень інших справ!

Вони зупинилися у підвалі біля великої порожньої труни із червоного дерева. Він влігся у неї, все ще сумніваючись у резонах дружини.

— Вона могла би приносити трохи більше користі... — промовив він. — Побоююся, що мені доведеться попросити її, аби знайшла собі якусь справу.

— Бери спи. Обмізкуй це. Можливо, до заходу сонця ще змieniш свою думку. — І вона взялася закривати віко його труни.

— Гаразд, — замислено відповів він. Віко закрилося.

— Надобранок, любий! — сказала вона.

— Надобранок! — приглушено долинуло із закритої труни.

Зійшло сонце. Вона поспішила нагору готувати сніданок.

Сесі Еліот була Мандрівницею. Виглядала вона як звичайна вісімнадцятилітня дівчина. Втім, ніхто із сім'ї не показував своєї справжньої суті. Ні тобі хизування іклами, ні трупного смороду, ні хробачні, ні відьомських польотів. Вони жили собі у маленьких містечках і на фермах, розкиданих по цілому світі. Жили невибагливо, пристосовуючи свої таланти до звичаїв і законів мінливого світу.

Сесі Еліот прокинулася. Щось мугикаючи, тихо пройшла по будинку.

— Доброго ранку, мамо!

Відтак спустилася у підвал, щоби перевірити кожную із великих трун із червоного дерева, витерти пилюку, переконатися, чи всі щільно закриті.

— Тато, — мовила вона, протираючи одну із трун. — Тут кузина Естер, — сказала дівчина, перевіряючи наступну, — гостює у нас. А ось тут — додала вона, стукаючи по третій, — дідусь Еліот.

Усередині скрині щось зашелестіло, наче листки папірусу.

«Яка ж дивна у нас, розмаїта родина! — розмірковувала вона, повертаючись до кухні. — Хтось п'є кров по ночах і боїться шумливих потоків, хтось не спить двадцять п'ять годин на добу, а дехто, як от я,

наприклад, спочиває п'ятдесят дев'ять хвилин у годину. Одна рідня і різні спання!»

Сесі взялася до сніданку. Вже коли доїла, то на дні тарілки абрикосового кольору вгледіла пильний мамин погляд, вірніше, його відображення. Вона відклала ложку.

— Тато передумає, — сказала Сесі. — Я доведу йому свою потрібність. Родина без мене наче без рук. Шкода, що він цього ще не зрозумів. Але всьому свій час.

— То оце ти була в мені тільки що, коли я сперечалася з батьком? — запитала мама.

— Так.

— Я відчула, що я якась сама не при собі, ніби ти дивишся моїми очима. — Мама кивнула.

Сесі доїла і піднялася у свою кімнату. Вона розправила покривало і свіже прохолодне простирadlo, сама лягла зверху, заплющила очі, схрестила тонкі, бліді пальці на маленьких грудях і поклала свою наче виточену майстром голівку на подушку каштанового волосся.

Так вона вирушила у Мандрівку.

Її свідомість висковзнула із кімнати, пронеслася над квітучим подвір'ям, полями, зеленими схилами, майнула над давніми і сонними вуличками Мелліна, й, обійнявшись із вітром, прошмигнула над мокрим яром. Отак вона мандруватиме цілий день. Її свідомість проникатиме у собак, гостюватиме там. Вона відчуватиме їхньою щетиною, смакуватиме хрящики, обнюхуватиме помічені сечею дерева. Вона чутиме так, як чує собака. Вона забуде, що це таке — бути людиною. Вона стане собакою. Талант Сесі — це щось більше, ніж телепатія: зазирнути туди, заглянути сюди. Це було абсолютне переселення з одного тілесного простору в інший. Це було переселення у собак, що обнюхують дерева, чоловіків, старих дів, пташок, у дітей, котрі бавляться у класики, коханців у своїх ранкових ліжках, у спітнілих землекопів, у рожевий, сплячий, незрілий розум ще ненароджених дітей.

Куди вона вирушить сьогодні? Вона вирішила — і відразу ж майнула!

Коли через якусь мить мама крадькома зазирнула у кімнату, то на ліжку побачила її тіло: нерухомі груди, незворушне обличчя. Сесі тут уже не було. Мама кивнула і посміхнулася.

Ранок минув. Леонард, Байон і Сем пішли на роботу, як і Лора та її сестра-манікюрниця. Тімоті відправили у школу. У будинку запанувала тиша. Єдине, що порушувало полудневе безгоміння, — голоси трьох юних дівчаток — кузин Сесі Еліот, котрі гралися на задньому дворі у «Труна-домовина — дуб чи ялина». У будинку Еліотів завжди хтось гостював — кузени, дядьки, внучаті племінники і підозрілі племінниці. Вони прибували і відбували. Як вода, що крапля за краплею зривається з крана у стік.

Кузини припинили свою гру, коли високий галасливий чоловік заграмав у вхідні двері. Щойно мама відчинила, як він безцеремонно увірвався у дім.

— Та це ж дядько Джон! — затамувавши подих, сказала найменша дівчинка.

— Той, кого ми всі ненавидимо? — перепитала друга.

— Що йому треба? — вигукнула третя. — Він був такий злий!

— Що-що... *Ми* всі на *нього* злі. За те, що він зробив Родині шістдесят років тому, і сімдесят років тому, і двадцять років тому... — гордо пояснювала середульша дівчинка.

— Цить! Слухайте!

Всі троє нашорошили вуха.

— Він побіг нагору.

— Він ніби плаче, чи що?

— А хіба дорослі плачуть?

— Дурненька, звісно, що плачуть!

— Він у кімнаті Сесі. Кричить. Сміється. Плаче. Бурчить. Він начебто побивається і боїться, шаленіє і злиться. Все нараз!

Наймолодша з-поміж дівчат і сама розплакалася. Вона побігла до дверей у погріб:

— Прокидайтесь! Гей ви там, унизу, прокидайтесь! Гей там, у скринях! Тут дядько Джон! А в нього кедровий кілок із собою! Я не хочу, щоби мене простромили ним! Прокидайтесь!

— Ч-ш-ш-ш! — шикнула найстарша. — У нього немає кілка! Та й не зможеш ти розбудити тих, котрі сплять у трунах! Слухай!

Дівчата нашорошили вуха, їхні очі виблискували у терпкому очікуванні.

— Ану відійди від ліжка! — звеліла мама, стоячи біля дверей.

Дядько Джон нахилився над непорушним тілом Сесі. Його губи кривилися, а зелені очі були прикуті до чогось жахітного, приреченого і божевільного.

— Невже я запізнився? — питав він, хриплячи і схлипуючи. — Вона вже пішла?

— Кілька годин тому, — фиркнула мама. — Ти що, осліп? Вона може повернутися через декілька днів, інколи лежить отак з тиждень. Тіло мені годувати не доводиться, вона сама знаходить, чим підтримати сили — там, де мандрує, чи в тому, у кого вселилася. Забирайся від неї!

Дядько Джон наче закам'янів, упершись одним коліном у пружини ліжка.

— Чому вона не почекала? — знетямлено запитував він, не зводячи з неї погляду, в той час як його руки знову і знову намагалися намацати її ледь відчутний пульс.

— Ти чув, що я сказала! — мати різко подалася вперед. — Не можна її чіпати. Сесі повинна лежати так, як вона лежить.

Щоби вона могла повернутися, її тіло повинно лежати саме в тій позі, в якій вона його залишила.

Дядько Джон повернув голову. Його витягнуте, суворе, подзьобане віспинами обличчя розчервонілося і набуло якогось очманілого виразу, глибокі темні западини наче зачорнили очі.

— Куди вона пішла? Я *мушу* її знайти!

Мама відповіла — наче ляпаса заліпила:

— Я не знаю. У неї є улюблені місця. Ти можеш знайти її у дитині, котра біжить стежкою у яру чи гойдається на виноградній лозі. Або можеш упізнати її у річковому ракові, що дивиться на тебе з-під каменя у струмку. Вона може грати у шахи у сквері, що навпроти Дому правосуддя, забравшись у голову якогось старого. Ти, як і я, добре знаєш, що вона може бути де завгодно. — Мамин рот скривився. — Вона може знаходитися зараз навіть у мені, дивиться оце на тебе, розмовляє моїми устами, потайки насміхається. А ти і не здогадуєшся про це.

— Чому... — він вайлуватو розвернувся усім тілом, наче валун на осі. Його сильні руки потягнулися вгору, немовби хотіли щось ухопити. — Якби я тільки *припустив*...

Мама спокійним і буденним тоном продовжила розмову:

— Звісно, вона зараз не в мені. А навіть якби була, ніхто би не міг про це знати напевне. — В її очах виблискувала майже неприхована злість. Гінка, граційна, вона стояла навпроти, дивлячись на нього без найменшого страху. — А зараз, гадаю, ти поясниш, що тобі від неї треба.

Джону здалося, начебто десь далеко бамкає дзвін. Він сердито затряс головою, ніби намагався позбутися того бамкання. Потім буркнув:

— Щось... усередині мене... — Він затнувся. Нагнувся над холодним, непорушним тілом: — Сесі! Вернися, чуєш? Ти можеш повернутися, якщо захочеш!

За ослоненими від сонця вікнами вітер лагідно колихнув високими вербами. Під вагою коліна Джона скригнуло ліжко. Далекий дзвін бамкнув знову, і він наслухав нечутний для мами подзвін. Тільки для нього одного було приступне оте далеке-далеке дрімотне літнє відлуння. Його рот ледь привідкрився:

— У мене до неї справа, і вона могла би мені допомогти. Останній місяць я наче... божеволію. Мене навідують дивні думки. Я навіть збирався вирушити поїздом у велике місто, щоби поговорити із психіатром, але він би не допоміг. Я знаю, що Сесі може забратися у мій мозок і вигнати всі мої страхи. Вона, наче порохотяг, може висмоктати їх із мене, — якщо лише захоче. Вона єдина, хто може вичистити увесь бруд і павутиння й оновити мене. Ось чому вона мені потрібна, розумієш? — Його стривожений голос був сповнений надії. Він облизнув свої губи. — Вона *мусить* мені допомогти!

— І це після всього, що ти накоїв Родині?

— Я нічого не накоїв!

— Поговір твердить, — сказала мама, — що у скрутні часи, коли ти бідував, як церковна миша, ти за сотню доларів виказував суду членів Родини, котрим потім простромлювали кілками серця.

— Це нечесно! — сказав він, скорчившись, так ніби його вдарили у живіт. — Ти не доведеш цього! Ти брешеш!

— У будь-якому разі, я сумніваюся, що Сесі захоче допомагати тобі. Та й Родина була би проти.

— Родина, Родина! — він затупотів ногами по підлозі, наче доросла вередлива дитина. — До дідька Родину! Я не хочу звихнутися з розуму їй на потіху! Мені потрібна допомога, і я її отримаю!

Мама підійшла до нього впритул: обличчя строге, руки схрещені на грудях.

Він стихив голос, дивлячись на неї зі злістю і переляком, але уникаючи глянути в очі.

— Слухайте мене уважно, місіс Еліот... — сказав він. — І ти також, Сесі... — гукнув Джон до сплячої. — Якщо ти тут. Отож, послухайте мене уважно. — Він поглянув на годинник, що вицокував собі на залитій сонцем стіні. — Якщо Сесі не повернеться сьогодні до шостої години, щоби допомогти мені — прочистити мізки і привести до тями, то я... я піду у поліцію! — Він аж виструнчився. — У мене є список всіх Еліотів, котрі живуть на фермах в околицях Мелліна, та й у самому місті. Поліції стане сил за годину вистругати достатньо нових кілків, щоби простромити ними серця дюжині Еліотів. — Він замовк, витер піт із обличчя. Застиг, прислухаючись.

Десь далеко знову забамкав дзвін.

Він чув його уже декілька тижнів. Не було ніякого дзвону, але він його чув. Він лунав і зараз — неподалік, віддалеки, ближче, ген-ген далеко. Ніхто, крім нього, не чув цього дзвону.

Він мотнув головою. Відтак закричав, щоби притлумити ці дзвони, загорланив до місіс Еліот:

— Ви чули мене? — І дядько Джон, підтягнувши штани і затягнувши міцніше паска, попрямував повз маму до дверей.

— Так, — відповіла вона, — я почула. Але навіть я не можу її покликати назад, якщо вона не хоче прийти. Вона повернеться обов'язково. Наберися терпцю. Не біжи відразу у поліцію...

Він урвав її:

— Я не можу чекати. Ця чортівня... цей шум у моїй голові триває уже вісім тижнів! Я не можу більше! — Він люто поглянув на годинник. — Я йду. Спробую знайти Сесі у місті. Якщо її не буде до шостої... Що ж, ви знаєте, що таке кедровий кілок...

Його важку ходу було чути і в коридорі, і на сходах, аж поки він не вибіг із будинку. Коли все стихилося, мама повернула голову і з болем і надією поглянула на сплячу дівчину:

— Сесі! — тихо, але наполегливо вона покликала дочку. — Сесі, повернися додому!

Тіло мовчало. Сесі лежала незворушно, а мама чекала.

Дядько Джон ішов свіжими полями передмістя, а тоді — вуличками Мелліна, шукаючи Сесі у кожній дитині, що облизувала морозиво на паличці, і в маленькій білій собачці, що, перебираючи лапками, поспішала у своїх собачих справах у жадане нікуди.

Місто розкинулося наче якесь химерне кладовище. Жменя споруд — по суті, німих свідків уже призабутих умінь і розваг. Величезна улоговина в'язів, гімалайських кедрів й модрин, розкреслена дерев'яними настилами тротуарів, які посеред ночі можна завиграшки затягнути у свій сарай, якщо вас дратують лункі кроки перехожих. Високі і ветхі будинки старих дів, прісні, пласкі, розсудно-нудотні, над вітражними вікнами яких тонким золотавим павутинням попростили старі пташині гнізда. Аптека, де біля стійок із газованою водою стоять химерні стільчики — хитромудрі витвори із дроту і фанери, і повсюди витає різкий запах ліків — запах, який буває лише в аптеках і ніде більше. Чимала перукарня-салон, перед якою всередині скляної лялечки обертається колона у червоних кісниках. Бакалійна крамниця — пропахла фруктами, і запиленими коробками, і старою вірменкою, запах якої схожий на запах заіржавілого пенні. Місто, яке розляглося під гімалайськими кедрами та липами, тому що йому нікуди спішити. Місто, в якому була Сесі-Мандрівниця.

Дядько Джон зупинився, купив пляшку апельсинової шипучки, випив її і витер лице хусточкою. Його очі стрибали туди-сюди, як ото стрибають діти через скакалку. Мені страшно, думав він. Мені страшно.

Він бачив угорі морзянку пташок, нанизаних крапками-тире на телефонних дротах. А може, Сесі також там, щебечучи і чистячи пір'ячко, насмішувато спостерігає за ним чорними намистинами пташиних очей? Індіанець, що торгував сигарами, теж видався йому підозрілим. Хоча його холодне, наче вирубане обличчя кольору тютюну не виражало нічого.

Десь звіддаля, неначе з долини дрімотного недільного ранку, до дядька Джона знову долинув подзвін. Світ перед очима померк. І тільки бліді, спотворені мукою обличчя пропливали у суцільній темряві перед його внутрішнім зором.

— Сесі! — щосили закричав він, звертаючись до всього, що було надовкола. — Я знаю, що ти можеш мені допомогти! Трусони мене як дерево! Сесі!

Сліпота минулася. Його ніби викупали у холодному поту, а тоді занурили знову. Піт стікав безупинно, неначе сироп.

— Я знаю, що ти можеш мені допомогти, — благав він, — я бачив, як ти допомогла кузені Мерієн кілька років тому. Здається, це було десять років тому, чи не так? — Він поринув у спогади.

Мерієн була лякливою, наче мишка, дівчинкою. На її округлій голові корінцями стовбурчилися косички. Тільки теліпалося у спідниці, наче серце у дзвоні, але дзвін цей ніколи не дзеленькав, коли вона йшла — помалу-малу, нога за ногою, втупившись у траву чи тротуар під ногами. Якщо бачила людину — якщо взагалі бачила, — то рідко зводила погляд вище її підборіддя, а про те, щоби глянути їй в очі, годі було і мріяти. Мама Мерієн втратила будь-яку надію на те, що її дочка колись вийде заміж чи спроможеться хоч би на щось у житті.

Тоді, зрештою, все залежало від Сесі, котра ввійшла у Мерієн, немов рука в рукавичку.

Мерієн стрибала, бігала, галасувала, в очах запалав вогник. Вона замаяла і зашемрала спідницями. Вона розплела косички, і вони розкошували мерехтливим серпанком над її напівоголеними плечима. Мерієн хихотіла і видзвонювала серцем у дзвонах своїх спідниць. Дівчина фіглярувала, стаючи то соромливою, то веселою, то розсудливою, то по-материнськи щасливою і коханою.

Хлопці табунами бігали за Мерієн. Вона вийшла заміж.

Сесі покинула кузину.

У дівчини почалися істерики; *стержень*, що досі знаходився всередині неї, зник.

Цілий день вона пролежала, наче порожній, скинутий корсет. Проте звичка нікуди не ділася. Щось від Сесі назавжди залишилося у ній — немовби застиглий у сланці відбиток. Мерієн піддалася набутим звичкам і осмислила їх. Незабаром дівчина бігала, галасувала і веселилася сама; корсет пригадав минуле життя і воскрес.

Відтоді життя Мерієн сповнилося радістю.

Зупинившись, щоби перемовитися кількома словами з індіанцем, що торгував сигарами, дядько Джон несамовито хитнув головою. Дюжини яскравих бульбашок плавали у його очних яблуках, і в кожній з них було крихітне, мікроскопічне око, що прискіпливо вивчало його мозок.

А якщо він ніколи не знайде Сесі? А якщо вітри рівнин занесли її аж в Елгін? Хіба вона не полюбляє найбільше гаяти час там, у притулку для божевільних, проникаючи у їхні голови, граючись їхніми думками, наче із конфетті?

Десь там, у спекотній пообідній далині, відлунював гучний металевий свист — пара клуботала, коли паротяг проносився через низові естакади, над прохолодними річками, через кукурудзяні поля, входячи у тунелі, як палець у наперсток, пірнаючи під мерехтливі горішані арки. Джон перелякано завмер. А якщо Сесі саме зараз у голові машиніста? Вона полюбляла водити ці машини-монстри, бувало, аж до околиць містечка, поки могла ще підтримувати контакт. Любила смикати за шнурок, аж поки паротяг не починав свистіти, тривожачи сонну ніч чи дрімотливе літнє пообіддя.

Він ішов тінистою вуличкою. Раптом йому здалося, наче краєм ока він побачив стару — зморщену, як засушений інжир, голу, як зернятко чортополоху. Вона наче пливла поміж гіллям глоду із встромленим у груди кедровим кілком.

Хтось закричав!

Щось лунко врізалось у його голову. Чорний дрізд, висмикнувши пасмо дядькового волосся, стрімко злітав у небо.

Він погрозив пташці кулаком, підійняв із землі камінь.

— Спробуй налякати мене, ану ж! — закричав він.

Важко дихаючи, він бачив, як дрізд, покружлявши над ним, всівся на гілку і став чекати слухної миті, щоби знову вчепитись у волосся.

Він удав, начебто дрізд його не цікавить, і відвернувся.

Почув шурхотіння крил.

Підстрибнув, схопив:

— Сесі! Вона у мене!

Дрізд бився у його руках, пронизливо кричучи.

— Сесі! — покликав він, крізь просвіти між пальцями спостерігаючи за переляканим чорним створінням.

Пташка дзьобала його руки до крові.

— Я тебе задушу, Сесі, якщо ти мені не допоможеш!

Пташка заверещала ще дужче і дзьобнула ще раз.

Він все міцніше стискав пальці у кулак, ще міцніше, і ще міцніше...

Врешті-решт він кинув мертвого дрозда на землю і пішов геть звідти, жодного разу так і не оглянувшись.

Дядько Джон прямував до яру, що простягався через самісінький центр Мелліна. Цікаво, що зараз відбувається у домі, думав він. Чи зателефонувала мама Сесі вже до всіх родичів? Чи перелякалися Елісти? Він похитувався наче п'яний, з-під пахв стікали великі озера поту. Що ж, хай ще трохи полякаються. А йому вже осточортіло боятися. Він ще якийсь час пошукає Сесі і піде у відділок.

На березі річки він засміявся, уявивши собі, як Еліоти несамовито метушаться, намагаючись знайти вихід із цієї ситуації. Але виходу не було! Вони мусять вмовити Сесі допомогти йому. Вони не можуть допустити, щоби добрий старий дядечко Джон помер божевільним, ну звичайно ж, ні.

Глибоко з-під води, наче дула пневматичних пістолетів, на нього витріщилися круглі чорні очі.

У спекотні літні полудні Сесі полюбляла забратися у голову річкового рака — у розмитий і безбарвний світ. Вона часто вистромляла очка-горошини на рухомих стебельцях і насолоджувалася плавним плином струмка, його приємною прохолодою і химерним мерехтінням світла у ньому. Вдихаючи й видихаючи поживний дріб'язок, приношуваний водою, вона тримала поперед себе, наче елегантний куверт, м'язисті замшілі клешні — набучавілі і наточені, ніби ножниці. Вона бачила, як сягнистими кроками по дну струмка у пошуках раків до неї наближалися ноги хлопчаків, чула їхні відлеглі, приглушені водою перегуки. Бліді пальці занурювалися у воду, перевертали каміння, хапали ошалілу річкову дрібноту і жбурляли у відкриті бляшанки, де вже метушилося без ліку впійманих раків, від чого кожна бляшанка була схожа на оживлену корзину для використаного паперу.

Вона бачила, як над її камінним прихистком балансують бліді стебла хлопчачих ніг, бачила відбиток голого попереку, що впав на заболочене піщане дно, бачила сторожко завислу невпевнену руку; чула розпалений шепіт хлопчика, котрий помітив під каменем здобич. Через мить рука стрімко плюснула у воду, і камінь відкотився. Сесі у заселеному тілі рака швидко заворушила хвостовим плавником, здійнявши хмарку брудного піску, і зникла, віднесена течією.

Вона переселялася під інший камінь, щоби знову пересівати пісок, гордо тримаючи клешні поперед себе, її крихітні очка-горошини полискували чорнотою, коли вода струмка наповнювала її рот бульбашками із холодком, холодком, холодком...

Від самої лише думки про те, що Сесі може бути десь тут, поруч, у будь-якій живій істоті, він ще більше шаленів. У першій-ліпшій білці чи бурундукові, у якій-небудь заразній бактерії, та навіть у його власному болящому тілі — Сесі могла бути будь-де. Вона могла навіть перебувати в амебі...

Інколи у спекотний літній полудень Сесі напrawdę полюбляла забратися в амебу, то навдивовижу метушливу, то нерішуче завислу у глибинах старого, натомленого буттям і наповненого по-філософськи темною водою колодязя. У такі дні, коли світ високо над нею, над незрушними водами, видавався застиглим спекотним жахіттям, що ніби припечатував усе суще на землі, вона, дрімотно здригаючись, лежала у горловині колодязя, холодна і подаленіла. А десь там, угорі, дерева стояли немов міражі, охоплені зеленим полум'ям. Пташки нагадували бронзові печатки, якими, промокнувши їх у чорнило, проштемпельовують мозок. Будинки парували, неначе гнойовища. А коли зачинялися двері, то наче стріляли з гвинтівки. Єдиним приємним звуком у цьому киплячому полудні був астматичний придих колодязної води, наpomпуваної у порцелянове горнятко, щоби звідти її могла втягнути стара крізь поношені і тирчливі, немов у скелета, порцелянові зуби. Зверху до Сесі долинало трудне шаркання капців старої, її пропечений серпневим сонцем натужний голос. Затаївшись на самісінькому дні, де найпрохолодніше, вдивляючись угору крізь лунку і п'тьмаву колодязну трубу, Сесі чула металеве посмокування ручки насоса, якою енергійно орудувала спітніла стара — нараз і вода, й амеба разом із Сесі стрімко понеслися тією трубою, щоби пролитися у горнятко, над яким вже нетерпеливилися пересохлі на сонці губи. І тоді, коли губи стискалися для ковтка, і горнятко нахилилося, і порцеляна стрічалася із порцеляною, тільки тоді Сесі покидала насаджене місце...

Джон спіткнувся і плюхнувся обличчям у потік!

Замість того щоби підвестися, він лише сів і по-дурнувато му дивився, як із нього стікає вода. Нараз він почав розкидати каміння, закричав, з лайкою хапаючи і гублячи раків. Дзвони у його голові

забамкали гучніше. А тоді мимо нього шерогою пропливли по воді тіла, які давно пішли у небуття, але виглядали наче живі. Білі, немовби глисти, перевернуті горілиць, вони сунули мимо нього, наче ніким не керовані ляльки. Течія підкидала їхні голови і повертала обличчя до нього, являючи на кожному знайомі риси Еліотів.

Так і сидючи у воді, він розридався. Він доконче потребував допомоги Сесі, але хіба можна сподіватися цієї допомоги тепер, коли поводишся як дурень, проклинаєш і ненавидиш Сесі, погрожуєш їй і Родині?

Він підвівся, пообтріпувався. Виліз із струмка і рушив угору. Пішов геть від потічка у сторону пагорба. Зоставалося лише одне: вмовити кожного члена Родини окремо. Благати заступитися за нього. Нехай вони попросять Сесі чимшвидше повернутися додому.

У приймальню похоронного бюро, що знаходилося на Корт-стріт, відчинилися двері. Власник, куций вусань із добре поголеною маківкою і тонкими та чутливими руками, підвів голову. Він змінився на обличчі.

— О, це *ви*, дядьку Джоне, — мовив він.

— Племіннику Баєн, — сказав Джон, ще досі мокрий через інцидент із струмком, — мені потрібна твоя допомога... Ти бачився із Сесі?

— Чи я бачився із нею? — Баєн нагнувся над мармуровим столом, на якому лежало тіло, яке він готував до погребу, і засміявся.

— Господи, ти щось про *таке* мене запитуєш! — Баєн аж приснув. — Ану, приглянься до мене уважно. Ти мене знаєш?

Джон увесь наїжився:

— Ти — Баєн Еліот, звісно. Брат Сесі.

— Неправильна відповідь. — Власник похоронного бюро заперечливо похитав головою. — Я — кузен Ральф, м'ясник. Так-так, *м'ясник*. — Він постукав по своїй голові. — Ось тут, так, я Ральф. Ще кілька хвилин тому я працював собі спокійно у своєму морозильнику, у м'ясній крамниці, коли нараз відчув у собі присутність Сесі. Вона позичила мій розум, немов якесь горнятко цукру. А тоді перенесла мене сюди і запхала у тіло Баєна. Бідний Баєн! Який жорстокий жарт!

— Ти... ти *не* Баєн?!

— Ні, ні, любий дядьку Джоне. Мабуть, Сесі перенесла Баєна у *моє* тіло. Ти таке бачив колись? М'ясник помінявся місцями із м'ясником. Обвалювальника туш замінили подібним майстром! — Він аж затрясся від сміху. — Ох ця Сесі, ну й бешкетниця! — Він витер з лица щасливі сльози. — Ось уже хвилин із п'ять я стовбичу тут, мізкуючи, що слід робити. Ти в цьому щось тямиш? Готувати покійників до погребу — робота не з найважчих. Не важча, ніж приготування м'яса для печені у горщику. Ну й розсердиться Баєн! Його незаплямована честь професіонала... Гадаю, Сесі скоро знову поміняє нас місцями. Баєн ніколи не був з тих, хто дозволяв отак насміхатися з нього!

Джон був спантеличений:

— Навіть *ти* не можеш дати раду Сесі?

— Побійся Бога, звісно, що ні. Вона робить те, що їй заманеться. Ми тут безпорадні.

Джон поплентався до дверей.

— Мушу її якось знайти, — пробурмотів він. — Якщо вона таке виробляє з тобою, то, гадаю, вона могла би мені дуже допомогти, якби захотіла...

Дзвони забамкали ще гучніше. Краєм ока він упіймав якийсь рух. Різко повернувся — і заціпенів.

Із розпростертого на столі тіла стирчав кедровий кілок.

— Бувай! — сказав власник бюро вже зачиненим дверям. І почув тільки, як даленіє звук гарячкової біготні дядька Джона.

Чоловік, котрий приплентався у поліцейський відділок о п'ятій вечора, ледве тримався на ногах. Він щось белькотав пошепки, його нудило, наче він отруївся. Він більше не був схожий на дядька Джона. Дзвони бамкали безнастанно, безнастанно, а йому в потилицю дихала шереха людей із кілками у грудях, проте варт було озирнутися, як вони зникали.

Шериф звів на прибульця очі, полишив журнал, що саме читав, пригладив затилям схожої на клішню руки каштанові вуса, прибрав ноги із розхитаного стола й уперся поглядом у дядька Джона.

— Я хочу заявити на одну тутешню сім'ю, — із напівзаплющеними очима прошепотів дядько Джон. — На паскудну Родину... вони лише прикидаються людьми.

Шериф прокашлявся.

— Яке прізвище цієї родини?
— Що? — Дядько Джон вмовк.
— Яке прізвище цієї родини? — повторив шериф.
— Ваш голос... — мовив дядько Джон.
— А що мій голос? — запитав шериф.
— Він видався мені знайомим, — відповів дядько. — Ваш голос подібний до...

— Чийого?
— До голосу мами Сесі! Ось до чийого!
— Та невже? — перепитав шериф.
— Так ось хто у вашому тілі! Сесі і вас підмінила, так само як підмінила Ральфа й Баєна! Тепер я не можу заявити вам на Родину! Це і так нічого не змінить!

— Гадаю, що не змінить, — безжально підтвердив шериф.
— Родина обвела мене довкола пальця! — безпомічно зазойкав дядько Джон.

— Щось схоже на те, — сказав шериф, обслинюючи олівець, щоби взятися до розгадування свіжого кросворда, — ну, бувай здоровий, Джоне Еліот.

— Що?
— Бувай здоровий, кажу.
— Еге ж, бувай здоровий, — Джон продовжував стояти біля стола, нашорошивши вуха. — Ви *щось* чуєте?

Шериф прислухався.

— Цвіркуни?

— Ні.

— Жаби?

— Ні, — сказав дядько Джон. — Дзвони. Просто дзвони. Святі церковні дзвони. Саме ці дзвони такому, як я, несила терпіти. Святі церковні дзвони.

Шериф ще раз вслухався.

— Ні. Не можу стверджувати, що я теж їх чую. І притримай двері, коли виходитимеш, щоби не гримали.

Двері у кімнату Сесі від удару відчинилися навстіж. Через мить дядько Джон був уже всередині, перетнув кімнату. Тіло Сесі німо і

непорушно покоїлося на ліжку. З-за спини Джона, щойно він ухопив руку дівчинки, з'явилася її мама.

Вона підбігла ззаду і взялася бити його по голові і плечах, аж поки він не відпустив руку Сесі і не впав. Світ сповнився нестерпним подзвіном. В очах потемніло. Навпомацки він спробував схопити маму, покусуючи губи, задихаючись, заливаючись слізьми.

— Будь ласка, ну будь ласка, скажи їй, щоби повернулася додому, — благав він. — Простіть мені. Я не хочу більше нікому завдавати болю.

Крик матері пробився до нього крізь стугоніння дзвонів:

— Іди вниз і там почекай на неї!

— Я не чую тебе, — закричав він ще голосніше. — Моя голова... — Він затулив долонями вуха. — Так голосно... так голосно! Я не можу більше цього витерпіти. — Він захитався на п'ятках. — Якби я тільки знав, де вона...

Якось по-буденному він витягнув кишеньковий ніж і розклав його.

— Я так більше не можу... — промовив він.

І перш ніж мама встигла поворухнутися, дядько Джон уже впав на підлогу з ножем у серці. Кров текла з його рота, черевики безглуздо визирали один з-під одного, одне око заплющилося, інше було широко розкрите і біле.

Мама нахилилася над ним.

— Мертвий, — прошепотіла вона через якийсь час. — Що ж, — продовжила пошепки, не вірячи власним очам, відтак підвелася і відійшла подалі від калюжі крові. — Що ж, нарешті він помер.

Вона з острахом роззирнулася, а тоді закричала щосили:

— Сесі, Сесі, дівчинко моя, повертайся додому, ти мені потрібна!

Безгоміння. В кімнаті трохи посутеніло.

— Сесі, дитино, повертайся додому!

Губи мерця заворушилися. Високий чіткий голос вирвався із них:

— Я тут! Я тут уже кілька днів! Це я — той страх, що жив у ньому, а він і не здогадувався. Розкажи про це татові. Може, він тепер не вважатиме мене тягарем...

Губи мерця завмерли. Покійник замовк. Через мить тіло Сесі на ліжку напружилося, наче натягнута на ногу панчоха, і знову віднайшло пожиття.

— Вечеря, мамо! — сказала Сесі, підводячись із ліжка.

Була собі стала

— Ні, це марна суперечка. Я все вирішила. Забирай отой дурнуватий кошик і йди своєю дорогою. Господи, як тобі тільки таке на думку могло спасти? Давай чимчикуй звідси і дай мені спокій, на мене он ще жде і в'язання, і плетіння, а всілякі цибані у чорному з їхніми новомодними вигадками мене не цікавлять.

Високий молодик у чорному стояв спокійно і непорушно.

— Ти *чув*, що я сказала?! — провадила далі тітка Тілді. — Якщо вже надумав щось мені розказати, то кажи, а я тим часом, із твого дозволу, наллю собі кави. Ось так. Якби ти був трохи ввічливіший, я б і тобі запропонувала, але ж ти вдаєш із себе велике цабе — увірвався без стуку, так ніби *до себе* додому явився. — Тітка Тілді метушливо почала щось шукати на колінах у подолку. — А щоб тобі добре було, от халепа з тими петлями, через тебе збилася з ліку! Я в'яжу собі шалик. Тепер що не зима, то все зимніша і зимніша, тому не пасує леді, у котрої кістки тонші від рисового паперу, сидіти на протягах, що знай собі гуляють по цій старій халабуді, — леді пасує вдягатися тепліше.

Високий молодик у чорному присів.

— Це дуже давнє крісло, так що обережніше, — попередила тітка Тілді. — Ну давай уже кажи, що ти там хотів сказати, я уважно слухаю. Але не кричи на все горло і припини так глумливо витріщатися на мене. Господи, мені аж у животі забурчало!

Порцеляновий годинник кольору слонової кістки, весь розписаний квітами, що стояв на камінній полиці, вибив третю. У передпокої біля кошика непорушно завмерли четверо чоловіків.

— Тепер щодо кошика, — сказала тітка Тілді. — Завдовжки він десь із шість футів і аж ніяк не схожий на кошик для білизни. А ці чотири чоловіки, з котрими ти прийшов, нащо вони здалися? Та ж той кошик легший від пуху чортополоху, хіба ні?

Молодик у чорному, сидячи на прадавньому стільці, нахилився вперед. Щось на його обличчі підказувало Тілді, що через мить цей кошик вже не буде таким легким.

— Тьху на тебе, — кмітувала тітка Тілді. — Де я могла вже бачити подібного кошика? Начебто всього лише кілька літ тому. Зажди-но,

зажди... о! Тепер пригадала. Це було тоді, коли упокоїлася сусідка, місіс Дваєр.

Нараз посуворішавши, тітка Тілді відставила горнятко із кавою.

— Так *ось* чому ви тут?! А я гадала, що ти мені хочеш всучити щось на продаж. Ну, зажди, коли по обіді не повернеться з коледжу моя мала Емілі, то вона завдасть тобі жару. Минулого тижня я їй послала вісточку. Звичайно, я не зізналася, що почуваюся трохи кепсько, але закинула про те, що хотілось би її побачити, а то вже кілька тижнів минуло. Вона зараз у Нью-Йорку замешкує. Вона мені як рідна, як моя Емілі. Ось тоді, юначе, буде тобі непереливки. Виметешся із цього передпокою, й оком не вступиш змигнути...

Молодик у чорному поглянув на тітку Тілді так, наче вона втомилася і потребує співчуття.

— О ні, навіть *не думай!* — сказала як відрубала тітка Тілді.

Він похитувався на стільці то назад, то вперед, наполовину заплющивши очі і весь віддавшись відпочинку. Невже і їй теж не хочеться відпочити? — здавалося, бурмотів він. Спочинок, спочинок, любий спочинок...

— О славетні сини Гошен^[6] на Гілберрі-Дайк! Ось цими пальцями — дарма, що вони кістляві — я зв'язала сотню шаликів, дві сотні светрів і шість сотень кухонних рукавиць! Ви йдіть собі, а коли повернетесь, то я, можливо, і захочу поговорити з вами. — Тітка Тілді повернула розмову на іншу тему. — Дозвольте мені розповісти про Емілі, моє миле і безцінне дитя.

Тітка Тілді замислено хитнула головою. Емілі... у котрої волосся м'яке і ніжне, немов кукурудзяне волоття.

— Я добре пам'ятаю день, коли двадцять років тому померла її мама, залишивши Емілі на мою голову у цьому домі. Через це я й зла на тебе, твої кошики і на все інше. Де це чувано, щоб люди вмирали заради добра? Молодий чоловіче, я цього *не люблю*. Пригадується...

Тітка Тілді замовчала, відчувши болючий укол у серце. Із двадцятип'ятилітньої давнини до неї долинув тремтячий надвечірній татів голос:

— Тілді, — прошепотів він тоді, — як ти надалі збираєшся *жити*? Щось із чоловіками в тебе не дуже складається. Поцілуєш — і втікаєш геть. Коли ти вже вгамуєшся, вийдеш заміж, заведеш діток?

— Тату, — крикнула до нього Тілді, — я люблю сміятися, і веселитися, і співати. Я не для заміжжя. З моєю філософією я навряд чи підшукаю собі чоловіка.

— І що ж то за філософія така?

— Смерть на розум небагата. Вона забрала нашу маму саме тоді, коли ми її найбільше потребували. І ти вважаєш *це* розумним?

Татові очі засльозилися, посіріли і спохмурніли.

— Ти, Тілді, як завжди, права. Але що ми можемо вдіяти? Смерть приходить за всіма.

— Битися треба! — вигукнула вона. — Вдарити її нижче пояса! Не *вірити* в неї!

— Це неможливо, — сказав тато. — На жаль, всі ми самотні у цьому світі.

— Це мусить колись змінитися, тату. Я започатковую свою філософію тут і тепер. Це ж несусвітне глупство, коли ти проживаєш якусь жменю літ, а тоді тебе, наче відволочили насіння, закопують у землю — але що з тебе може прорости?! І який у цьому сенс? Пролежати мільйони років без жодної для себе користі! А більшість із них — прекрасні, милі, охайні люди чи, принаймні, видавалися такими.

Але тато не слухав. Він побілів, зморщився, наче залишена на сонці світлина. Тілді намагалася відрадити його від вмирання, але він усе одно відійшов. Тоді вона крутнулася і побігла. Вона не могла залишатися наодинці з охололим татовим тілом, бо цей холод заперечував її філософію. Не з'явилася вона і на похорон. Вона нічим не займалася, хіба що відкрила крамничку з антикваріатом у фасадній частині цього старого дому, де роками жила самотою, аж поки не прийшла Емілі. Тілді не хотіла брати дівчинку. Чому? Тому що Емілі вірила у смерть. Проте її мама доводилася приятелькою Тілді, і Тілді пообіцяла свою поміч.

— Емілі, — провадила своє тітка Тілді до молодика у чорному, — була першою за всі роки, хто замешкав у цьому домі. Я ніколи не виходила заміж. Я завжди боялася того, що от проживу з чоловіком двадцять чи тридцять років, а тоді він візьме і помре на моїх руках. Моя філософія після цього розсипалася би, неначе картяна хатка. Я цуралася світу. Я галасала на людей, якщо вони згадували про смерть.

Молодик слухав терпляче, з усією чемністю. Та ось він підійняв руку. Здавалося, його чорні, холодні очі знають усе ще до того, як вона відкриє рот. Знають про її життя у часах Другої світової війни, коли вона назавжди вимкнула радіо, і відмовилася від газет, і настукала парасолею по голові та прогнала з крамнички покупця, котрий неодмінно хотів розповісти їй про висадку,^[7] про повільні, підхльостані мовчазним місяцем припливи із мертвяків.

Так, отой молодик, що посміхався, погойдуючись у кріслі, знав, як тітка Тілді заохотилася до добрих старих платівок. До Гаррі Лодера^[8] з його «Блукаючи в сутінках», до мадам Шуман-Гайнк,^[9] до колискових пісень. Слухала безупинно, не відволікаючись на заморські біди, вбивства, отруєння, нещасні випадки, самогубства. Одна і та сама музика день за днем, день за днем. І рік за роком тітка Тілді намагалася привчити Емілі до своєї філософії. Проте розум Емілі перебував у лещатах смерті. Попри те, що дівчина поважала її думку, вона ні разу не згадала про вічність.

Про все це молодик знав.

— І звідки ти про все це знаєш? — чмихнула тітка Тілді. — Ну, але якщо ти гадаєш, що можеш вмовити мене лягти в цей дурнуватий кошик, то дарма сподіваєшся. Тільки пальцем до мене торкнися — і я плюну тобі в лице!

Молодик посміхнувся.

— Ти мені тут не вишкірюйся, наче пес шолудивий, — знову чмихнула тітка Тілді. — Я вже застара для залицяння. Все висохло, наче фарба у тюбику, і відійшло у минуле.

Десь зашуміло. Годинник на каміні вибив третю. Тітка Тілді глянула на циферблат. Дивина. Хіба годинник ще п'ять хвилин тому не вибивав третю? Вона любила цей кольору слонової кості годинник, де позолочені голі ангелики розляглися по боках циферблата, любила голос їхнів курантів — м'який і тихий, наче подзвін із неблизького собору.

— Ти і далі збираєшся тут *сидіти*, шановний?

Він збирався.

— Що ж, у такому разі ти не заперечуватимеш, якщо я трохи подрімаю. І припини розхитувати моє крісло! І не намагайся підкрадатися до мене! Я лише на якусь мить заплющу очі. От і добре. От і добре...

Відрадний, і затишний, і погідний час. Безгоміння. Тільки годинник вицокує невтомно, неначе терміти в деревині. Тільки вікодавня кімната пахтить наглянсованим червоним деревом, і налощеною шкірою моррісівського крісла, і книжками, що тісняться на полицях. Так приємно! Приємно...

«Ти ж бо не збираєшся підводитися з крісла, містере? Краще не треба. Я про всяк випадок пильную краєм ока. Так, насправді пильную. Так, я пильную. Ох, ах, гммм».

Так невагомо. Так сонливо. Так глибинно. Немов під водою. О, як приємно!

Хто там вештається у темнотях, коли у мене заплющені очі? Хто це цілує мене у щоку? Ти, Емілі? Ні, не ти. Це, напевно, я марю. Марю у сні. Господи, так, саме так. І пливу, і пливу, і пливу.

Га? Що? Ох!

— Зажди, поки я начеплю окуляри. Ось так!

Годинник знову вибив третю. Соромно, старий дзигаре, просто соромно. Треба тебе здати в ремонт.

Молодик у чорному костюмі стояв біля дверей. Тітка Тілді кивнула.

— Ви вже покидаєте мене, молодий чоловіче? Не на ту напали, чи не так? Так, я вперта, як мул. Я із цього будинку нікуди ані ногою, тож усі твої старання марні, і на майбутнє дай собі спокій!

Молодик неспішно і шанобливо вклонився.

Він не мав жодного наміру повертатися сюди. Ніколи.

— Що ж, — заявила тітка Тілді, — я завжди твердила татові, що доб'юся свого. Чому би мені не в'язати біля цього вікна ще тисячу літ?! Щоб мене звідси витягти, їм доведеться розібрати цей дім по дощечці.

Очі у молодика в чорному зблиснули.

— Що ти витріщаєшся на мене, ніби кіт, пообідавши пташкою? — крикнула тітка Тілді. — Забирайся звідси зі своїм дурнуватим кошиком!

Четверо чоловіків важким кроком подалися до виходу. Тілді зауважила, як вони несуть порожній кошик — у шаховому порядку і з чималим зусиллям.

— Ей, ні! — Вона зірвалася із крісла, тремтячи від обурення. — Ви що, поцупили щось із моїх старожитностей? Мої книжки? Годинник?

Що ж тоді за тягар у вашому кошику?

Молодик у чорному, повернувшись до неї спиною і весело насвистуючи, подався вслід за чотирма носильниками. Вже у дверях він кивнув на кошик — мовляв, а чи вам, тітко Тілді, не цікаво підійняти кришку і зазирнути всередину?

— Цікаво? Мені? Іди з Богом. Забирайся! — крикнула вслід тітка Тілді.

Молодик у чорному різким рухом надів капелюха, тим самим прощаючись із нею.

— Усіх благ! — Тітка Тілді зачинила двері.

Давайте, давайте. Так буде краще. Пішли. Кляті телепні з їхніми маячними ідеями. Це ж треба було додуматися до кошика. Якщо і поцупили щось, то хай так буде, аби тільки їй дали спокій.

— Дивись-но! — Тітка Тілді розцвіла. — Он Емілі іде, приїхала після коледжу. Саме вчасно. Дівчина — мов ягідка. А яка в неї хода! Але, Господи, щось вона нині бліденька і дивна якась, та й не іде ніби, а плететься. Цікаво, у чому причина. Виглядає стурбованою. Бідненька! Треба приготувати їй кави і тістечок.

Емілі пройшла по ганку. Тітка Тілді, пораючись на кухні, почула її неспішні кроки. Що ж так *непокоїть* дівчину? У неї не більше запалу, ніж у грипозної ящірки. Вхідні двері розчинилися. Емілі зупинилася у передпокої, тримаючись за латунну дверну ручку.

— Емілі? — гукнула тітка Тілді.

Емілі, похнюпивши голову, припленталася у вітальню.

— Емілі! Я вже зачекалася на тебе! Тут до мене приходили якісь несусвітні дурні з кошиком. Хотіли мені всучити якийсь непотріб, але я не купилася на це. Я така рада, що ти вдома. Відразу затишніше стало.

І тут до тітки Тілді дійшло, що Емілі вже чи не цілу хвилину мовчки витріщається на неї.

— Емілі, що трапилося? Досить витріщатися. Давай я принесу тобі горнятко кави. На ось! Емілі, чому ти сахаєшся мене? Емілі, дитинко, перестань кричати.

Не кричи, Емілі! Не треба! Якщо ти будеш так кричати, то станеш не сповна розуму. Емілі, встань із підлоги і не тулися до стіни! Емілі! Перестань кулитися, дитинко. Я не заподію тобі нічого лихого! О Господи, як не одне, то друге. Емілі, та *що* з тобою? Дитинко...

Затуливши обличчя долонями, Емілі стогнала.

— Дитинко, дитинко, — шепотіла тітка Тілді. — Ось попий води. Випий її, Емілі, ну ось.

Емілі широко розкрила очі, але побачила щось і, здригаючись усім тілом, знову зажмурилася.

— Тітко Тілді, тітко Тілді, тітко...

— Перестань! — Тітка ляснула її. — *Що* з тобою?

Емілі змусила себе знову розкрити очі.

Вона простягнула руку. Рука зникла всередині тітки Тілді.

— Що за дурноголові витівки! — вигукнула Тілді. — Забери руку! Забери її, кажу тобі!

Емілі почала осідати, посмикуючи головою, її золоте волосся тріпотіло і переливалося.

— Тебе тут *немає*, тітко Тілді. Ти мені ввижаєшся. Ти покійна!

— Тихіше, дитинко!

— Ти просто *не можеш* тут бути.

— Господи Гесема, ^[10] Емілі...

Вона взяла руку Емілі. Рука пройшла крізь її руку. Водномить тітка Тілді зірвалася з місця і затупотіла ногою.

— Ось воно що, ось воно що! — сердито закричала вона. — Це все той пройдисвіт, той нахабний злодюга! — її худі руки стиснулися у жилаві, міцні і бліді кулаки. — Той нелюд у чорному. Це його рук справа, це він його забрав, він забрав, він забрав! Але чому я... — Вона аж кипіла від злості. Її вицвілі блакитні очі палали вогнем. Від обурення їй бракло слів. Через мить вона звернулася до Емілі: — Дитинко, вставай! Ти мені потрібна!

Емілі продовжувала лежати, її всю трясло.

— Вони не всю мене вкрали! — заявила тітка Тілді. — Господи Гесема, якийсь час доведеться обходитися тим, що залишилось. Подай мені капелюшок!

— Я боюся, — зізналася Емілі.

— Але звичайно, ох, звичайно, що не *мене*?

— Тебе.

— Але чому? Я ж не привид! Ти мене знаєш майже все своє життя! Зараз не час розпускати нюні. Бігом ноги в руки, бо натру перцю в ніс!

Схлипуючи, Емілі підвелася і застигла, наче загнане у безвихідь звірятко, роздумуючи, в яку сторону краще втікати.

— Де твоя машина, Емілі?

— Внизу, у гаражі, мем.

— Добре! — Тітка Тілді підштовхнула її до дверей. — Тепер... — Її гострий погляд хутко обнишпорив вулицю. — У якому напрямку морг?

Тримаючись за поруччя, Емілі як не своїми ногами спускалася по сходах.

— Що ти замислила, тітко Тілді?

— Що я замислила? — перепитала тітка Тілді, хилитаючись услід за нею, і її бліді, в'ялі щоки при цьому аж трусилися від люті. — Як це — що замислила: забрати своє тіло, звичайно ж! Забрати своє тіло! Вперед!

Автівка заревіла, Емілі мовби прикипіла до керма, вдивляючись у мокру від дощу дорогу, що звивалася поміж вуличками. Тітка Тілді похитувала парасолею.

— Поквапся, дитино, поквапся, поки вони не вприснули у моє тіло якогось зілля, і не оббілювали, і не почикрижили на шматки, як це у морочливих трунарів заведено. Потім скроять і зшиють так, що мама рідна не впізнає!

— Ой, тітко, тітко, відпусти мене, я не хочу туди їхати! Нічого доброго з цього не вийде, — зітхала дівчина.

— От ми і приїхали, — Емілі загальмувала на узбіччі дороги і безсило схилилася на кермо, але тітка Тілді вже вискочила з автівки і, делікатно притримуючи поділ, жваво подріботіла під'їзною дорогою на задвірок моргу, де із вилискуючого чорного катафалку саме вивантажували кошик.

— Ей! — накинулася вона на одного із чотирьох носильників. — Ану покладіть!

Усі четверо озирнулися.

— Відійдіть, леді, — сказав один із них. — Ми виконуємо свою роботу.

— Це моє тіло лежить там! — Тітка Тілді розмахувала парасолею.

— Ми нічого не знаємо, — озвався другий чоловік. — Будь ласка, мадам, відійдіть. Ця штука важка.

— Сер, — ображено виїкнула вона, — смію вас запевнити, що я важу сто десять фунтів.

Носильник ковзнув по ній поглядом:

— Леді, мене не цікавить, скільки ви важите. Мене цікавить, чи я встигну додому на вечерю. Якщо я запізнюся, то дружина мене вб'є.

І всі четверо рушили вперед, а тітка Тілді поспішила вслід за ними — через вестибюль, у прозекторську.

Чоловік у білому халаті вже з нетерпінням чекав на кошик, не приховуючи задоволеної посмішки на довгастому обличчі. Тітці Тілді було начхати як і на це вдоволене обличчя зокрема, так і на його власника загалом.

Поставивши кошик, четверо чоловіків пішли собі.

— Мадам, тут не місце для леді, — поглянувши на тітку, сказав чоловік у білому халаті.

— Що ж, — озвалася втішена тітка, — я рада, що ти так вважаєш. Саме те я й намагалася втовкмачити вашому молодик у чорному!

— Що ще за молодик у чорному? — здивувався працівник моргу.

— Та той, котрий вештався довкола мого будинку, і нікотрий більше.

— Такі, як ви описали, у нас не працюють.

— Ну і Бог з ним. Як оце ви щойно мудро зауважили, що це не місце для леді. Ось і я не хочу тут залишатися. Я хочу додому, готувати шинку для недільних гостей, та й Великдень на носі. А ще маю погодувати Емілі, дов'язати светри, понакручувати годинники...

— Те, що ви, мадам, на сто відсотків філософ і філантроп, не викликає жодних сумнівів, проте на мене чекає робота. Щойно принесли тіло. — Останнє речення він вимовив із неприхованим задоволенням, а тоді взявся перебирати свої ножі, трубочки, баночки та інше причандалля.

— Спробуйте хоч би пальцем торкнутися мого тіла, і я... — наїжачилася Тілді.

Він відмахнувся від неї, наче від ветхої молі.

— Джордже, — гукнув він з удаваною поштивістю, — будь такий ласкавий, проведи леді.

Тітка Тілді глянула на Джорджа, який наближався:

— Ану розвернувся і забрався геть із очей!

Джордж схопив її за зап'ясток.

— Прошу сюди.

Тілді вивільнилася. Легко. Її плоть начебто вислизнула. Це вразило навіть саму Тілді. У таких літах — і такі несподівані таланти!

— Бачили? — самовдоволено промовила вона. — Ви нічого не можете зі мною вдіяти. Поверніть мені моє тіло!

Працівник моргу недбало припідняв кришку. А тоді, кілька разів перебігши поглядом із тіла на Тілді і навпаки, зрозумів, що її тіло таки всередині... начебто... але як таке може бути?., і все ж таки... так... ні... ні... це *неможливо*, але... «Ух!» — різкий видих. Повернувся. Його очі при цьому робилися то як баньки, то як шпари.

— Мадам, — боязно промовив він, — ця леді тут... родичка... ваша?

— Щонайдорожча. Поводьтеся з нею обережно.

— Сестра, мабуть? — немов потопельник за соломинку, так він чіплявся за здоровий глузд.

— Яка ще сестра, телепню?! Це я — ти втямив? *Я!*

Працівник моргу обмірковував її слова.

— Ні, — сказав він. — Такого не може бути. — І, продовжуючи перебирати свої інструменти, додав: — Джордже, поклич когось собі на допомогу. Я не можу працювати, коли поряд оця ненормальна.

Повернулися четверо носильників. Тітка Тілді задирливо схрестила руки.

— Не руште мене! — кричала вона, в той час коли її, наче пішака по шахівниці, переставляли із прозекторської у покійницьку, звідти у приймальню, відтак у кімнату для прощання і після цього, зрештою, у вестибюль, де вона змогла таки вхопитися за крісло, що знаходилося посеред кімнати. Надовкола у сірій тиші стояли лави і пахло квітами.

— Послухайте, мем, — сказав один із чоловіків. — Ось тут тіло буде покоїтися під час завтрашньої церемонії.

— Я звідси не вступлюся, поки не отримаю те, що хочу.

Вона сиділа із суворим обличчям, її бліді пальці торгали мереживний комірець, а одна нога у високому черевіку на гудзиках роздратовано постукувала по підлозі. Кожен, хто підступав занадто близько, отримував удар парасолею. А коли хтось із них кидався вхопити її, то вона просто... вислизала.

Шваркіт у конторі почув містер Каррінгтон, директор моргу, і придибав по проходу з'ясувати, що трапилось.

— Годі, годі, — прошепотів він до службовців, приклавши пальця до губ. — Ставтеся з шанобою, ставтеся з шанобою. У чому річ? О мадам, я можу вам чимось допомогти?

Вона змряла його поглядом:

— Ви можете.

— Якщо ваша ласка, то чим саме?

— Підіть ген у ту кімнату, — скомандувала тітка Тілді.

— Та-а-а-к.

— І скажіть цьому завзятому юному досліднику, щоб дав спокій моєму тілу. Я — незайманиця. Мої родимі плями, родимки, шрами та інші принади, із вигином щиколотки включно — моя особиста справа. І я не бажаю, щоби він туди пхав свого носа, вимацував і надрізував, чи якимось інакше шкодив.

Містер Каррінгтон ніяк не міг дотямити, що за тіло вона має на увазі. Він лише у цілковитій безпорадності дивився на неї.

— Він розіклав мене на столі, як голуба, якого слід спатрати і нафарширувати, — поскаржилася вона йому.

Містер Каррінгтон поспішив усе перевірити. Після п'ятнадцятихвилинної сторожкої тиші у вестибюлі, а за зачиненими дверми прозекторської — гострих суперечок і звиряння записів Каррінгтон повернувся помітно зблідлий.

Він упустив окуляри, підняв їх.

— Ви нам ускладнюєте роботу.

— Я? — обурилася тітка Тілді. — О зоре Святого Віта!^[11] Послухайте, містере Живолуп чи як вас там, і скажіть...

— Але він саме викачує кров із...

— Що?

— Так, так, запевняю вас, саме так. Отож, просто ідіть собі, нехайно. Уже нічим не зарадиш. — Він нервово засміявся. — Наш прозектор робить частковий розтин, щоби з'ясувати причину смерті.

Тітонька зірвалася немов ошпарена.

— Він не має на це права! Тільки коронерам це дозволено!

— Ну, ми іноді дозволяємо незначні...

— Нехайно ідіть туди і накажіть вашому Джеку-Різнику,^[12] щоби той повернув до краплини мою прекрасну новоанглійську блакитну кров у моє не менш шляхетне тіло, а якщо він уже посмів щось витягнути з нього, нехай відразу ж поверне на місце, і щоби воно працювало як слід, а насамкінець нехай поверне моє тіло цілим і неушкодженим. Ви мене зрозуміли?

— Я вже нічим не можу зарадити. Нічим.

— Тоді послухайте *мене*. Я сидітиму тут упродовж наступних двохсот років. Ви втямили? І щойно хтось із ваших клієнтів підійде достатньо близько, я плюну ектоплазмою просто у його ніздрі!

Уявивши цю картину своїм потьмареним мозком, Каррінгтон застогнав.

— Весь наш бізнес пішов би нанівець. Ви не посмієте цього зробити.

— Ще й як *посмію*!

Каррінгтон помчав по темному проходу. Навіть здалеку було чути, як він знову і знову комусь надзвонює. Через півгодини перед моргом заревіли автомобілі. Три віце-директори у супроводі істеричного директора пройшли у морг.

— В чому проблема?

Тітка про все їм розповіла, використовуючи вряди-годи добірну лайку.

Вони почали радитися, попросивши прозектора призупинити роботу, принаймні, до того часу, поки не буде досягнуто домовленості... Прозектор вийшов у вестибюль і лише мило посміхався, покурюючи велику чорну сигару.

Тітка втупилася на сигару.

— А куди ти струшуєш *попіл*? — перелякано запитала вона.

Прозектор лише незворушно посміхався і попахкував собі далі.

Нарада закінчилася.

— Мадам, будьмо відвертими, ви не зібралися пустити наше бюро з торбами, чи не так?

Тітонька змріяла стерв'ятників з голови до ніг.

— О, загалом я би не відмовилася.

Каррінгтон витер спотілі щоки.

— Ви можете забрати своє тіло.

— Ага! — вигукнула тітка. А тоді завбачливо перепитала: — Неушкодженим?

— Неушкодженим.

— Без формальдегіду?

— Без формальдегіду.

— З кров'ю?

— Та з кров'ю, Господи мій, з кров'ю, тільки забирайте вже його швидше і йдіть собі!

Манірний уклін.

— Що ж, це по-чесному. Опорядіть його. Домовилися.

Обернувшись до санітара, Каррінгтон ляснув пальцями:

— Не стій тут як вкопаний, придурку. Роби, що сказано!

— І обережніше там із цією сигарою! — прикрикнула стара.

— Легше, легше, — примовляла тітка Тілді. — Поставте кошик на підлогу, щоби я могла туди влізти.

Вона майже не приглядалася до тіла. Єдиним її коментарем було: «Виглядає природно». Після цього вона забралася у кошик.

Її обпік арктичний холод, потім почало нудити і запаморочилася голова. Це було схоже на злиття двох крапель речовини чи на просочування води у бетон. Нелегка справа. Двожильна. Наче метелик намагається втиснутися у покинуту оболонку висхлої лялечки!

Віце-директори лякливо спостерігали за тіткою Тілді. Містер Керрінгтон то переминав пальці, то розмахував руками, ніби міг їй цим допомогти. Прозектор, не приховуючи скепсису, дивився на цей процес із лінивою цікавістю.

Просочуючись у холодну, продовгувату брилу граніту. Просочуючись у застиглу за незапам'ятних часів статую. Безкінечно втискаючись.

— Воскресай, чортова лялько! — крикнула тітка Тілді сама до себе. — Підведися хоч трохи.

Тіло припіднялося, кошик зашарудів.

— Зігни свої ноги, жінко!

Тіло сліпо, навпомацки засмикалося.

— Дивись! — вигукнула тітка Тілді.

Світло проникло у незрячі, вкриті пеленою очі.

— Відчувай! — зазвала тітка Тілді.

Тіло раптом відчуло тепло кімнати, побачило реальний препараційний стіл і, важко дихаючи, зіперлося на нього.

— Рухайся!

Тіло зробило натужний, повільний крок.

— Слухай! — скомандувала Тілді.

У вуха увірвався шум. Хрипке, нетерпляче дихання приголомшеного прозектора, скигління містера Каррінгтона, її власний тріскучий голос.

— Іди! — сказала вона.

Тіло пішло.

— Думай! — сказала вона.

Старий мозок почав думати.

— Говори! — сказала вона.

— Вельми вам вдячна. Спасибі, — вклонившись присутнім, сказало тіло.

— А тепер плач! — сказала насамкінець вона.

І тітка Тілді заплакала від щастя.

І тепер якщо вам забагнеться провідати тітку Тілді, то ви у будь-який день після четвертої просто підійдіть до її антикварної крамнички і постукайте у двері. На них висить великий, почорнілий похоронний вінок. Не зважайте на нього! Тітка Тілді там його і залишила — таке вже в неї почуття гумору. Ви стукаєте у двері. Вони зачинені на два засуви і три замки, і звідти долинає її голос:

— Це, бува, не чоловік у чорному?

Ви смієтесь і запевняєте її: ні-ні, це я, тітко Тілді.

Вона теж сміється і каже: «Заходь, але швидко!», і причиняє двері, а через мить вони вже гримають у вас за спиною, щоби жоден чоловік у чорному не міг прослизнути вслід за вами. Потім вона вмощує вас, і наливає каву, і хвалиться своїм останнім зв'язаним светром. Вона вже не така метка, як була замолоду, і трохи недобачає, але дає собі раду.

— Якщо ви будете чемними, — скаже тітка Тілді, відсуваючи вбік горнятко з кавою, — я вас дечим потішу.

— Чим саме? — запитає гість.

— А ось чим, — скаже тітка, вдоволена і зі своєї унікальності, і зі свого жарту.

Делікатними порухами пальців вона розстібне біле мереживо на шиї і грудях і на мить покаже свою втіху.

Довгий синюватий шрам, що залишився після акуратно зшитого розтину.

— Не зле, як на чоловіка, — визнає вона. — Ну що? Ще по каві? *Тримай!*

Квітневе чаклунство

Високо в небі, над гірськими хребтами, нижче зір, над рікою, ставком, над дорогою летіла Сесі. Невидима, ніби юні весняні вітри, свіжа, наче подих конюшини на присмеркових луках... Вона кружляла у горлицях, м'яких, мовби білий горностай, відпочивала у вітах дерев і жила у квітках, відлітаючи з пелюстками від найлегшого дихання вітру. Вона сиділа біля блискучої калюжі в лимонно-зеленій жабі, прохолодній, наче м'ята. Вона бігла в кошлатому собаці і голосно гавкала, щоби почути, як удалині, між коморами, звучить відгомін. Вона жила у свіжій квітневій травичці, в чистій, солодкій волозі, яка випаровувалася з ґрунту, поширюючи запах мускусу.

«Весна... — думала Сесі. — Сьогодні вночі я побуваю у всьому, що живе на світі».

Вона вселялась у чепурних цвіркунів на плямистому гудроні шосе, купалася у краплі роси на залізній огорожі. У цей вечір, коли їй було лише сімнадцять, її легка, жвава душа, щохвилини перетворюючись, незримо ширяла на іллінойських вітрах.

— Хочу закохатися, — промовила вона.

Вона сказала про це ще за вечерею. Батьки презирнулися, скам'янівши від подиву у своїх кріслах.

— Май терпець, — порадили вони. — Пам'ятай, ти не схожа на інших. Уся наша сім'я незвичайна, особлива. Нам не можна змішуватися із звичайними людьми, чи шлюбуватися з ними, щоби не позбутися своєї магічної сили. Невже ти хочеш втратити здатність до чарівних подорожей? Отож, будь обережна. Будь обережна!

У своїй спальні, нагорі, Сесі надушила парфумами шию і, схвильована, лягла на ліжко з пологом. Над Іллінойсом зринув молочний місяць, перетворюючи ріки у вершки, дороги — у платину.

— Так, — зітхнула вона, — я з незвичайної сім'ї. Вдень ми спимо, а вночі літаємо за вітром, ніби чорні паперові змії. Коли захочемо — можемо всю зиму проспати в кротах, в теплій землі. Я можу жити де завгодно — в камінчику, у шафрані, в богомолі. Можу залишити тут своє непримітне тіло і поинути душею далеко-далеко в політ, на пошуки пригод. Просто зараз!

І вітер поніс її над полями, над лугами.

Вона бачила, як промінилися весняним світлом котеджі і тьмяно жевріли ферми.

«Якщо я, дивна і незвичайна, сама не можу сподіватися на любов, то закохаюся через когось іншого», — подумала вона.

Біля ферми, у весняних сутінках, темноволоса дівчина років дев'ятнадцяти витягувала воду з глибокого кам'яного колодязя. Вона співала.

Зеленим листком Сесі впала в колодязь. Лягла на ніжний мох, який обріс каміння, і подивилася вгору крізь темну прохолоду. Мить — і вона вселилася у невидиму метушливу амебу, мить — і вона у краплі прохолодної води в чашці. І вже відчуває, як її підносять до гарячих губ дівчини. У нічному повітрі м'яко пролунали ковтки.

Очима дівчини Сесі роззирнулася навколо.

Вона проникла в темноволосу голову і блискучими очима подивилася на руки, які тягнули грубу мотузку. Раковинами вух слухала цей новий дівочий світ. Її тонкими ніздрями ловила запах незвичайного середовища; відчувала, як сильно і якимось особливо б'ється серце і як у пісні здригається незнайомий язик.

— А чи знає вона, що я тут? — подумала Сесі.

Дівчина важко зітхнула і втупила погляд на похмурі луги.

— Хто там?

Відповіді не було.

— Це лише вітер, — прошепотіла Сесі.

— Лише вітер, — дівчина здригнулася, тихо посміхнувшись.

Яке ж чудове тіло в цієї дівчини! Ніжна плоть обгортала тендітні кісточки кольору слонової кості. Мозок — немов квітуча в мороці ніжно-рожева чайна троянда, у роті відчувався присмак легкого вина. Пружні губи облягали сніжно-білі зубки, гарно вигнуті брови нагадували веселку, а волосся м'яко та лагідно спускалося на молочно-білу шию. Пори були маленькі, щільно закриті. Кирпатий носик дивився на місяць, щоки палали, ніби маленькі вогники. Тіло граційно переходило від одного руху до іншого, і весь час ніби наспівувало щось про себе. Бути в цьому тілі, в цій голові — наче грітися біля полум'я домашнього каміна, ніби жити у муркотінні сплячої кішки, хлюпатися в теплій водиці струмка, який через ніч біжить до моря.

«Мені тут подобається», — подумала Сесі.

— Що? — спитала дівчина, немов почула голос.

— Як тебе звати? — обережно запитала Сесі.

— Енн Лірі, — дівчина сахнулась. — Чому я сказала це вголос?

— Енн, Енн, — прошепотіла Сесі. — Енн, ти скоро закохаєшся.

Ніби у відповідь на її слова з дороги долинув тупіт копит і стукіт коліс по щебеню. На возі під'їхав високий парубок. Його могутні руки міцно тримали натягнуті віжки, а посмішка освітила весь двір.

— Енн!

— Це ти, Томе?

— А хто ж іще? — він зіскочив на землю і прив'язав віжки до огорожі.

— Я з тобою не розмовляю! — Енн раптово відвернулася, і з відра хлюпнуло водою.

— Ні! — вигукнула Сесі.

Енн сполотніла. Вона глянула на пагорби і на перші весняні зірки. Потім глянула на юнака, якого звали Том. Сесі змусила її перекинути відро.

— Дивися, що *ти* накоїв!

Том підбіг.

— Дивись, це все через тебе!

Посміхаючись, він почав витирати її туфлі носовою хустинкою.

— Іди геть!

Глянувши звисока, вона відштовхнула його руки ногою, але він знову засміявся. Сесі глянула на форму його голови, високий лоб, тонкі ніздрі, блиск в очах, обшир плечей і налиті силою руки, які дбайливо витирали туфлі хустинкою. Дивлячись вниз із потаємного сховку красивої голівки, Сесі наче сіпнула приховану ниточку, і милий ротик негайно відкрився:

— Спасибі!

— О, то *ти* вмієш бути ввічливою?

Запах шкіри від його рук, запах стайні, що ним просякнув одяг, торкнувся чуйних ніздрів, і Сесі, немов у далекому сні на темних полях і квітучих лугах, раптом здригнулася.

— Тільки не з тобою! — відповіла Енн.

— Т-с-с... говори лагідно, — сказала Сесі і протягнула пальці Енн до голови Тома.

Енн відсіпнула руку.

— Я збожеволіла!

— Мабуть, що так! — кивнув він, посміхаючись, трішки спантеличений.

— Ти хотіла доторкнутися до мене?

— Не знаю. Іди геть! — Її порожевілі щоки палали, немовби жарини.

— Чому ти не йдеш? Я тебе не затримую.

Том випростався.

— Ти передумала? Підеш сьогодні зі мною на танці? Це дуже важливо. Потім скажу чому.

— Ні, — відповіла Енн.

— Так! — подумки закричала Сесі. — Я ще ніколи не танцювала. Хочу танцювати. Я ніколи не носила довгої сукні. Хочу сукню. Хочу танцювати всю ніч. Жодного разу я не була в танцюючій жінці. Тато з мамою ніколи не дозволяли цього. Собаки, кішки, цвіркуни, листя — я була в усьому на світі, в різні часи, але ніколи не була жінкою у весняний вечір, в такий вечір, як цей... О, благаю, *давай* підемо на танці!

Її думки напружилися, немов пальці у новій рукавичці.

— Добре, — сказала Енн Лірі. — Я піду з тобою на танці ввечері, хоча сама не знаю чому, Томе.

— А тепер додому, хутко! — вигукнула Сесі. — Тобі треба вмитися, сказати батькам, приготувати сукню, випрасувати як слід... Швидше в будинок!

— Мамо, — сказала Енн, — я передумала.

Віз помчав по дорозі, а тим часом кімнати ферми враз ожили, кипіла вода для ванни, плита розжарювала праску для прасування сукні, мати бігала по кімнаті, затиснувши у роті шпильки для волосся.

— Що на тебе найшло, Енн? Тобі ж ніколи не подобався Том!

— Так, — раптом Енн застигла на місці в самому розпалі приготувань.

«Це все весна!» — подумала Сесі.

— Зараз весна, — повторила Енн.

«І такий чудовий вечір для танців!», — подумала Сесі.

— ... Для танців, — пробурмотіла Енн Лірі.

Ось вона сидить вже у ванні, і мило піниться на її білих тендітних плечах, під пахвами, теплі груди плавно ковзають у долонях, а Сесі змушувала губи ворухитися від посмішки. Не повинно бути жодного зволікання, сумнівів, інакше все піде прахом. Енн Лірі мусить готуватися, наряджатися, чепуритися, милити тут, терти там, а тепер — встати! Витертися рушником! Надушитися і припудрити носик!

— Слухай, ти! — Енн глянула на своє відображення в дзеркалі, біле й рожеве, немов лілії й гвоздики. — *Хто* ти сьогодні ввечері?

— Сімнадцятирічна дівчина, — Сесі визирнула з її фіалкових очей. — Ти мене не бачиш. А ти знаєш, що я тут?

Енн Лірі похитала головою.

— У мене, певно, вселилася квітнева відьма.

— *Яка здогадлива!* — розсміялася Сесі. — А тепер одягай сукню. Ах, яке задоволення, коли гарний одяг прикрашає тіло! Вже кличуть...

— Енн, Том приїхав!

— Скажіть, нехай почекає. — Енн раптом присіла. — Скажіть йому, що я не піду на танці.

— Що? — спитала мати, стоячи на порозі.

Сесі миттю вселилася назад. На якусь фатальну мить вона відволіклася, лише на мить покинула тіло Енн, на хвилю. Почувши далекий тупіт копит, скрип коліс, який донісся із залитої місячним саявом весняної дороги, раптом подумала: «Треба знайти Тома, проникнути в його голову і подивитися, як це бути хлопцем двадцяти двох років такої ночі». Вона швидко пролетіла над вересовим лугом, а тепер повернулася, наче птах у власну клітку, і заметушилася, затріпотіла в голові Енн Лірі.

— Енн!

— Скажи нехай він іде геть!

— Енн! — Сесі зайняла своє місце і напружила думки.

Але Енн зціпила зуби.

— Ні, ні, я його ненавиджу!

Не можна було залишати її, навіть на мить. Силою думки Сесі обережно, не поспішаючи підкорила руки дівчини, її серце та голову.

«*Встань!*» — подумала вона.

Енн підвелася.

«*Одягай пальто!*»

Енн одягла пальто.

«*Tener idu!*»

«Ні!» — подумала Енн Лірі.

«*Idu!*»

— Енн, — покликала мати, — не змушуй Тома чекати. Зараз же виходь, не показуй коників. Що це на тебе найшло?

— Нічого, мамо. На добраніч. Ми вернемося пізно.

Енн і Сесі разом вибігли у весняний вечір.

Кімната була сповнена плавно танцюючих голубів, які граційно розпускали своє пишне пір'я, кімната була сповнена павичів, веселкових кольорів та відблисків. І серед усього цього кружляє, кружляє, кружляє у танці Енн Лірі.

— Ох, який сьогодні чудовий вечір! — сказала Сесі.

— Який чудовий вечір! — сказала Енн.

— Ти дивовижна, — відповів Том.

Мелодія закружила їх у вихорі імлі, завертіла в потоках звуків; вони пливли, гойдалися, тонули і знову спливали за ковтком повітря, задихаючись, чіплялися один за одного, немов потопельники, і знову кружляли, сплітаючись у рухах, у шепоті, подихах під звуки «Прекрасної Огайо».^[13]

Сесі наспівувала. Губи Енн розімкнулися, і зазвучала мелодія.

— Так, я дивна, — сказала Сесі.

— Ти не схожа на себе, — мовив Том.

— Сьогодні не схожа.

— Ти не та Енн Лірі, яку я знав.

— Зовсім не та, зовсім, — прошепотіла Сесі за багато-багато миль звідти.

— Зовсім не та, — заворушилися губи Енн.

— У мене якесь дивне відчуття, — сказав Том.

— Щодо чого?

— Щодо тебе. — Він обійняв Енн за спину і закружив її у танці, пильно розглядаючи її рум'яне обличчя.

— Твої очі, — промовив він, — не второпаю.

— Ти бачиш мене? — спитала Сесі.

— Ти ніби тут, і ніби десь далеко, — Том обережно її кружляв, обличчя в нього було заклопотане.

— Так.

— Чому ти пішла зі мною?

— Я не хотіла, — відповіла Енн.

— Чому ж тоді...

— Щось мене змусило.

— Що?

— Не знаю, — сльози здушили голос Енн.

— Ну все, тихіше... тихіше... — шепотіла Сесі. — Спокійно, ось так. Крутись, крутись.

Вони шепотілись і гомоніли, злітали й опускалися в темній кімнаті, і музика вела та кружляла їх.

— *І все-таки* ти пішла на танці, — сказав Том.

— Пішла, — відповіла Сесі.

— Ну все, — Том повів її легко в танці до відчинених дверей, непримітно вивівши із зали, подалі від музики та людей.

Вони вилізли на візок і сіли поруч.

— Енн, — тремтливим голосом сказав він, взявши її руки, — Енн, — він так вимовляв її ім'я, немовби воно було зовсім не її.

Він пильно дивився на бліде обличчя Енн, зараз її очі були знову розплющені.

— Я любив тебе, ти знаєш про це, — сказав він.

— Знаю.

— Але ти завжди була така мінлива, а мені не хотілося страждати.

— Нічого страшного, ми ще такі молоді, — відповіла Енн.

— Ні, я хотіла сказати: пробач мене, — промовила Сесі.

— *Пробачити?* — Том відпустив її руки і насторожився.

Ніч була тепла, звідусіль їх обгортав тремтливий запах землі, і щойно зазеленілі дерева дихали, шелестячи та шарудячи кожним листком.

— Не знаю, — відповіла Енн.

— Зате я знаю, — сказала Сесі. — Ти високий, ти найкрасивіший хлопець на світі. Сьогодні чудовий вечір, я завжди пам'ятатиму, як провела його з тобою.

І вона простягнула холодну чужу руку до його руки, яка пручалася, взяла її, міцно стиснула і зігріла.

— Однак, — сказав, кліпаючи очима, здивований Том. — Ти спочатку говориш одне, а потім інше. То ніби зі мною, а ніби десь далеко. Я вирішив покликати тебе на танці заради давніх часів. Спочатку спитав для годиться. А коли ми стояли з тобою біля колодязя,

раптом відчув, що ти якось змінилася, справді змінилася. Стала іншою. З'явилося щось нове, лагідність якась... чи що... — він підшукував слова: — Не знаю, не можу сказати. Дивилася ти якось по-іншому. І голос був не той. І я збагнув, що знову в тебе закоханий.

— Ні, — сказала Сесі, — в мене, *в мене!*

— Але я боюся тебе любити, — продовжував він. — Ти знову розіб'єш мені серце.

— Можливо, — відповіла Енн.

«Ні, ні, я всім серцем тебе любитиму! — подумала Сесі. — Енн, скажи йому це, скажи за мене. Скажи, що ти полюбиш його всім серцем».

Енн промовчала.

Том тихо підсунувся до неї, лагідно взяв її за підборіддя.

— Я їду. У мене є робота, за сто миль звідси. Ти будеш сумувати за мною?

— Так, — сказали Енн і Сесі.

— Можна тебе поцілувати на прощання?

— Так, — підхопила Сесі, перш ніж дівчина встигла відповісти.

Він притиснувся губами до чужого рота. Тремтячи, він поцілував чужі губи.

Енн сиділа, ніби скульптура з білого мармуру.

— Енн! — вигукнула Сесі. — Підніми руки, *обійми* його!

Вона сиділа, окутана місячним сяйвом, ніби дерев'яна лялька. Він знову поцілував її в губи.

— Я люблю тебе, — шепотіла Сесі. — Я тут, це мене ти побачив у її очах, мене, а я тебе любитиму, навіть якщо вона ніколи тебе не полюбить.

Він трохи відсунувся, і вигляд у нього був такий змучений, ніби він пробіг сотні миль. Сидячи біля неї, Том промовив:

— Не розумію, що це коїться. Щойно...

— Що? — спитала Сесі.

— Щойно мені здалося... — він протер руками очі. — Неважливо. Відвезти тебе додому?

— Будь ласка, — сказала Енн Лірі.

Він свиснув коневі, мляво смикнув віжки, і віз помчав. Колеса застукали, зашаруділи, залитий місячним сяйвом віз котився дорогою. Була лише одинадцята година вечора. Навкруги рання весняна ніч.

Повз них пропливали мерехтливі поля і солодкі луги, які пахнули конюшиною.

Сесі, дивлячись на поля, на луги, думала: «Я віддала б усе, усе на світі, щоби бути поруч із ним, з цієї ночі і назавжди». А в голові ледь відлунювали голоси батьків: «Будь обережна! Ти ж не хочеш втратити свою магічну силу, вийти заміж за простого смертного? Остерігайся, ти ж не хочеш цього».

«Так, хочу, — подумала Сесі — навіть якщо доведеться пожертвувати цим, хоч тут і зараз, тільки була б я йому потрібна. Тоді не треба було б мені більше тинятися весняними вечорами, не треба вселятися у птахів, собак, кішок, лисиць. Лише бути з ним. Тільки з ним одним».

Дорога під ними шурхотіла, біжучи вперед.

— Томе, — обізвалася нарешті Енн.

— Що? — він байдуже глянув на дорогу, на коня, на дерева, небо та зірки.

— Якщо ти коли-небудь, у майбутньому, в будь-який час, потрапиш в Меллін-Таун в Іллінойсі — це кілька миль звідси — можеш зробити мені послугу?

— Можливо.

— Можеш зайти там до моєї подруги? — невпевнено сказала Енн Лірі, затинаючись.

— Навіщо?

— Вона моя добра подруга... Я розповідала їй про тебе. Я дам тобі адресу. Зачекай секундочку.

Віз зупинився на подвір'ї ферми, вона дістала з сумочки олівець та папір і, поклавши листок на коліно, почала писати при світлі місяця.

— Ось, тримай. Прочитаєш?

Він подивився на листок і спантеличено кивнув.

— Сесі Еліот, вулиця Вербова 12, Меллін-Таун, Іллінойс, — прочитав він.

— Зайдеш до неї коли-небудь? — спитала Енн.

— Коли-небудь, — відповів він.

— Обіцяєш?

— Але який це має стосунок до нас? — сердито буркнув він. — І для чого мені всякі папірці, імена?

Він зім'яв листок у кульку і сховав у кишеню пальто.

— Будь ласка, обіцяй! — благала Сесі.

— ... Обіцяй... — повторила Енн.

— Гаразд, гаразд, тільки не докучай! — вигукнув він.

«Я втомилася, — подумала Сесі. — Не можу більше залишатися тут. Пора додому. Сили закінчуються. Мене вистачає лише на кілька годин, коли я ось так мандрую вночі. Але на прощання...»

— ... На прощання, — сказала Енн.

Вона поцілувала Тома в губи.

— Це я тебе цілую, — мовила Сесі.

Том відсторонив від себе Енн Лірі і подивився на неї, зазирнув їй у саму душу. Він нічого не сказав, але його обличчя повільно, дуже повільно розслабилось, зморшки зникли, напружені губи зм'якли, і він ще раз пильно глянув на осяяне місяцем обличчя.

Потім допоміг їй зійти з воза і швидко, не сказавши навіть «на добраніч», помчав дорогою.

Сесі покинула Енн.

Ніби вирвавшись з полону, Енн Лірі скрикнула, побігла по срібній доріжці до будинку і зачинила двері.

Сесі трохи затрималася. Очима цвіркуна вона подивилася на нічний весняний світ. Якийсь час, дивлячись очима жаби, вона посиділа на самоті біля ставка. Очима нічного птаха глянула вниз із високого, залитого місячним сяйвом в'яза і побачила, як гасне світло у двох будиночках — тому, що поблизу, та в іншому, що за милю звідси. Вона думала про себе, про сім'ю, про свою дивну здатність до магічних подорожей, про те, що ніхто з їхнього роду не може одружуватися з людьми, які живуть в цьому безмежному світі за пагорбами.

— Томе? — Її ослабла душа летіла у нічному птахові під деревами, над безкраїми полями дикої гірчиці. — Томе, ти все ще бережеш той листок? Ти навідаєш мене якогось дня, а може, року, коли-небудь? Ти впізнаєш мене? Глянеш в моє обличчя і згадаєш, де бачив мене востаннє, відчуєш, що любиш мене, як я люблю тебе, всім серцем і назавжди?

Вона зупинилася: навкруги — лише прохолодне нічне повітря, до міст і людей мільйони миль, десь там далеко ферми, луки, річки та пагорби.

— Томе... — прошепотіла тихенько.

Том спав. Була вже глибока ніч, його одяг акуратно висів на стільцях та спинці ліжка. Його рука лежала біля голови на білій подушці, долонею догори, а на долоні покоївся клаптик паперу із адресою. Мить за миттю його пальці повільно згиналися на дюйм і міцно стиснули листок. Том навіть не ворухнувся, навіть не помітив, як на мить чорний дрізд тихо і м'яко пригорнувся до вікна, яке переливалося відблисками місячного світла, безшумно спурхнув, завмер — і полетів над сонною землею геть на схід.

Хлопець-невидимець

Вона схопила велику залізну ложку і луснула нею по засушеній жабі, збила її на порошок і з цим порошком говорила, поки хутко товкла його своїми кам'яними ручицями. Її сірі оченята-намистинки повсякчас зиркали на хатину. Щораз, як вона поглядала на неї, у вузькому вікні зникала чиясь голова, ніби ховаючись від пострілу чийогось дробовика.

— Чарлику! — гукнула Стара. — Ану, давай виходь! Я тут готую чарівний порошок із ящірки. Він добре впорається з іржавим замком! Виходь, кому кажу. А то зараз як влаштую землетруса або лісову пожежу чи навіть захід сонця опівдні!

З усіх звуків навколо було чути лише, як теплий гірський відсвіт лягає на високі дерева понад їх запах живиці, серед притлумленого базікання вивірок на підбитих мохом колодах і шелестіння мурашок, які тонкою бурою цівочкою оббігали босі ноги Старої, обплетені венозною сіточкою.

— Хай тобі грець! Два дні вже надголодь сидиш у цій хаті, — хекала баба, теленькнувши ложкою об плаский камінь, від чого пухкенький сірий капшук із чарами сам повернувся на її поясі. Од Старої тяжко несло потом. Підвівшись, вона рушила до будиночка з меленим земноводним у руці. — Давай виходь!

Дешицю порошку жінка втиснула у замкову шпарину.

— Гаразд. Я сама тебе дістану! — прохрипіла баба і покрутила круглу ручку своїми брунатними пальцями спочатку в один бік, потім — в інший.

— О, Господи, — протягла вона, — та розчахни ж ти ці двері!

Проте нічого так і не розчахнулося. Жінка підсипала в замок іншого зілля і затамувала подих. Легіт ворухив складки довгої задрипаної спідниці синьої барви, а Стара все перебирала вміст своєї похмурої торби в пошуках жахливого лускатого гаддя та оберегів, сильніших від жаби, яку вона вбила кілька місяців тому, побоюючись саме такої сутужної хвилини.

Вона чула, як за дверима сопів Чарлі. На початку тижня його батьки чкурнули в якесь містечко Озарку,^[14] лишивши хлопця на

самоті, а той не схотів із цим миритися та пробіг цілі шість миль, аби тільки дістатися Старої — чи то якоїсь їхньої своячениці чи то тітки або й узагалі десятого коліна родички. І чхати він хотів на всі її витребеньки.

Але два дні тому, звикши до того, як хлопець повсякчас крутився попід ногами, Стара надумала подовжити це затишне товариство. Вона вколола себе попід хирлявою лопаткою, зібрала на голку три кров'яні перлинки, плюнула через правий лікоть, розчавила ногою цвіркуна і тієї самої миті вп'ялася лівою рукою у Чарлі, прокричавши: «Сину мій, ти мій син на вічній віки!»

Із переляку Чарлі, геть немов той сторопілий заєць, кинувся додому, дременувши навропростець через кущі.

Та де там! Стара зі спритністю перістої ящірки загнала пацана в тупик, тому Чарлі мусив сховатися в халупі діда-відлюдника, де забарикадувався і ні за що не хотів виходити, хай би що відьма робила: гупала бурштинового кольору кулаком у двері, вікна чи дошки зі свищами, палила свої переможні ритуальні вогнища і торочила, що *тепер* він по-справжньому її син, і потому.

— Чарлику, то ти *тама*? — питала вона і буравила вхідні двері пронизливим поглядом вертлявих очей.

— Де ж мені ще бути? — зрештою відгукнувся він із надзвичайною втомою в голосі.

Раптом він стоїть, ладний зомліти на підлогу? Стара з надією колупала круглу ручку дверей. Мабуть, вона трохи переборщила із жаб'ячим порошком, і тепер замок остаточно заїло. Вічно з чарами в неї так, думалося бабі: то недоворожить, то перешаманить, а так щоби точно вгадати із заклинанням, то геть ніколи. Дідько би все це вхопив!

— Чарлику, мені просто бракує кумпанії по вечорах, ні з ким руки погріти над багаттям. Мені потрібен хтось, кому нескладно було би вдосвіта принести хмизу, хто ганяв би зальотних волоцюг, що забрідають сюди з першими туманами! Синку, мені треба не тебе самого, а твого товариства. — Вона облизала губи: — А знаєш що, виходь, і я тебе дечому *навчу*!

— Чому ти мене навчиш? — із підозрою в голосі обізвався хлопець.

— Навчу, як купувати речі задешево і продавати втридорога. Як ловити взимку горностая, як, скрутивши йому голову, принести

тепленьким у задній кишені. Га?

— Фе, — відповів Чарлі.

— Навчу, як бути куленепробивним, — заквапилася вона. — Якщо хтось у тебе встрілить, тобі нічого не буде.

Чарлі мовчав, і стара заходилася переповідати секрет свистячим шепотом:

— Треба в п'ятницю накопати коріння роговика, коли місяць уповні, вплести його в білу шовкову нитку і носити на шії.

— Ти з'їхала з глузду! — промовив Чарлі.

— Навчу, як замовляти кровотечу, причаровувати тварин, вертати зір сліпим коням — я тебе навчу геть усьому! Як вилікувати здуття в корови і зняти наврок із кози. А хочеш, навчу, як ставати невидимим?!

— Ух-ти, — почулося від хлопця.

Серце Старої калатало, немов біблійні бубни Спасіння.

Ручку повернули зсередини.

— Ти з мене глузуєш, — не повірив Чарлі.

— Нє, не глузую, — вигукнула Стара. — Леле, Чарлику, та ти в мене будеш прозоренький, немов віконце. Геть-чисто будеш невидимий. Дитинко, та ти сам не йнятимеш цьому віри, коли все побачиш!

— Справді невидимий?

— Справді невидимий!

— А ти мене не зачаклуєш, якщо я вийду?

— Синку, і пальчиком не торкнися.

— Ну, що ж, — неохоче простягнув Чарлі, — тоді згода.

Двері відчинилися. На порозі босоніж стояв хлопець, понуривши голову і мало не впершись підборіддям у груди:

— Хочу бути невидимим, — промовив він.

— Спершу треба вловити кажана, — відказала Стара. — Нумо шукати!

Зголоднілому вона згодувала трохи в'яленої яловичини, а потім спостерігала, як він дряпається вгору на дерево. Чарлі піднімався все вище і вище, а Стара все думала про те, як добре бачити його на маківці дерева і як добре взагалі мати його поруч після стількох самотніх років, коли й «доброго ранку» нікому було сказати, крім як пташиному посліду чи сріблястим слідам слимаків.

Невдовзі під дерево пурхнув кажан зі зламаним крилом. Стара його підхопила: такого теплого, верескливого, із порцеляновими зубками, — поки, горлаючи, Чарлі спускався вслід за літуном. Хлопець стискав одну свою руку іншою.

Тієї ночі, коли місячне проміння скубло потихеньку запашні соснові шишки, із глибин широкої синьої сукні Стара видобула довгу срібну голку. Притлумлюючи своє збудження і приховані передчуття, вона добре-предобре націлила холодний інструмент у мертвого кажана.

Давним-давно Стара збагнула, що незважаючи на всі можливі солі та сірку в неї не виходили жодні чудеса. Але вона не покидала думки та мрії, що одного дня диво нарешті станеться, вибухне кармазиновим цвітом і срібними зорями на доказ того, що Бог пробачив тій молодиці, якою вона колись була, її рожеве тіло й рожеві думки, її тепле тіло й теплі думки... Щоправда, досі Господь мовчав і жодного знаку не подавав. Знала про це сама лиш Стара, і більше ніхто.

— Готовий? — спитала вона в Чарлі, котрий сидів, підібгавши красиві ноги, обхопивши їх довгими руками, що аж вкрилися сиротами, та роззявивши рота, виставляючи на показ усі зуби.

— Отак от! — відьма глибоко втопила голку в праве око кажана. — Ну?

— Ой! — скрикнув Чарлі, ховаючи обличчя.

— Теперечки загорни його в бавовняну ганчірку... на ось, поклади до себе в кишеню, так і носи. Давай!

Він запхав амулет у штани.

— Чарлі! — зляканим голосом скрикнула Стара. — Чарлику! Де ти? Дитинко, я тебе *не бачу!*

— Ось де! — Він підстрибнув, і відблиск полум'я ковзнув по ньому червоними смугами. — Ось де я, Стара!

Хлопець шаленим поглядом витріщився на свої руки, ноги, груди, пальці:

— Ось де я!

Але в очах відьми ніби танцювали тисячі світляків, що вмережили своїм льотом дике нічне повітря.

— Чарлику, як *же хутко* ти зник! Швидкий, мов колібрі! Ну ж бо, Чарлику, вернися до мене!

— Та я ж нікуди *не тікав!* — заголосив він.

— І де ти є?

— Біля вогнища, вогнища! І... ти знаєш, я досі бачу себе. Мене ж видно!

Стара гойднулася на кощавих стегнах.

— Звісно ж, тобі видко *самого себе!* Про це відають усі невидимці. Як би інакше ти зміг їсти, ходити, минати все на своїй дорозі? От торкнися, Чарлику, до мене. Торкнися, щоби я тебе *впізнала*.

Хлопець стурбовано простягнув руку.

Жінка вдала, що аж підскочила від переляку, коли її зачепили його пальці.

— Ой!

— Хочеш сказати, не можеш мене *знайти*? — спитав Чарлі. — Чесно?

— І півгузничка твого не бачу!

Стара обрала собі деревину, на яку тепер витріщалася блискучими очима, намагаючись не дивитися на хлопця.

— Оце так *фокус* мені вдався *цього* разу! — зітхнула вона із подивом у голосі. — Отакої. Так швидко невидимці в мене *ще* не виходили! Чарлику, Чарлику, як ти там *почуваєшся*?

— Наче вода у гірському потічку — не сидиться мені на місці.

— Нічого, ще заспокоїшся.

Трохи згодом, витримавши паузу, Стара запитала:

— І що ти тепер робитимеш, Чарлику, коли став невидимим?

У хлопцевих думках роїлася ціла купа ідей. Пригоди зринали і витанцьовували в його очах, немов якийсь там бісівський вогонь, а роззявлений рот ніби промовляв, що то значило бути парубком, котрий уявляв себе гірським вітром. Ніби марячи, він промовив:

— Я бігатиму пшеничними ланами, спинатимусь на засніжені гори і крастиму кури по обійстях. Я тишком-нишком роздаватиму копняків рожевим підсвинкам. Щипатиму за ноги вродливих дівчат, коли ті спатимуть, і смикатиму їх за підв'язки в школі. — Чарлі витріщився на Стару, і краєм блискучих очей вона помітила лиху тінь, яка сковзнула обличчям хлопця. — І багато-багато чого іншого я теж робитиму. От побачиш.

— Тільки загадай до мене чіплятися, — попередила його Стара, — то ступиш на ґрунт непевний, мов крига напровесні. Мною не покеруєш. — А потім додала: — Що скажуть твої батьки?

— Мої батьки?

— Ну, ти ж не можеш явитися додому ось так. Перехарапудиш усіх там на світі. Мати гепнеться-зомліє, мов та деревина. Невже тобі кортить, аби вони тинялися хатою і постійно чіплялися через тебе, гукали щотри хвилини, хоч би ти й сидів собі в кімнаті у неї під боком?

Про це Чарлі геть не думав. Він одразу охолонув і, торкаючись до своїх кінцівок, тільки прошепотів:

— Чорт!

— Ти будеш дуже самотнім. Люди дивитимуться на тебе, як крізь склянку води, люди збиватимуть тебе з ніг, бо не бачитимуть. А жінки... Чарлику, *жінки*...

— Що, жінки? — ледве ковтнув він.

— Жодна жінка не вдостоїть тебе другим поглядом. Жодній жінці не хочеться, аби її цілували вуста невидимця, вуста, яких нізащо *не знайти!*

Чарлі, замислившись, колупав пальцем ноги землю.

— Ну, це ж тільки чари такі, — скопив він губи. — Трохи розважуся... Я буду дуже обережним. Та й усе. Я не лізиму попід ноги, копита, колеса фургонів і руку батька. Батько стріляє на перший підозрілий звук. — Чарлі кліпнув очима. — Якщо я ходитиму навколо невидимим, то одного прекрасного дня батько просто нашпигує мене шротом, немов якусь там гірську вивірку, яка шкребеться на порозі дому... Йой...

Стара кивнула, дивлячись на дерево.

— І то правда.

— Що ж, — поволі приймав рішення Чарлі, — сьогодні ще походжу невидимим, а вже завтра розчаклуєш мене, Стара.

— Мені ти видаєшся істотою, що загадала собі стати чимось, для чого народжена вона не була, — зауважила Стара, не зводячи погляду з жука, який повз по колоді поруч.

— Це ти про що? — стрепенувся Чарлі.

— А як ти гадаєш? — заходилася пояснювати відьма. — Мені довелося попідніти, зачакловуючи тебе. Тепер ворожбі треба дати трохи *часу* самій розвіятися. Знаєш, як ото фарба вигоряє на сонці.

— Ти! — викрикнув хлопець. — Це ти зі мною таке зробила! Розчакловуй мене, чуєш? Зроби мене видимим!

— Ану цить! — шикнула вона на нього. — Саме розвіється. Спочатку з'явиться рука, потім нога і так далі.

— Тільки подумай: по горах гулятиме, наприклад, одна тільки моя рука видима — на що це буде схожим?!

— На п'ятикрилу пташинку, яка скаче по камінню та кущах ожини.

— А якщо нога?

— На маленького рожевого зайчика, який плигає в чагарнику.

— А голова без тіла?!

— На волохату повітряну кульку, яку вітер приніс із карнавалу!

— І скільки повинно пройти часу, доки я не стану видимим *повністю!* — спитав хлопець.

Жінка обережно зауважила, що процес може затягтися на цілий рік.

Він простогнав. Почав хникати, закусювати губи і стискати кулаки:

— Це ти мене зачаклувала! Ти зі мною таке вчинила. Казна-що накоїла зі мною. Як я тепер піду додому?

Жінка кліпнула очима.

— Дитинко, ти можеш залишитися в мене. Тобі тут буде добре. Я тебе годуватиму і плекатиму.

— Ти це спеціально! — раптом випалив він. — Стара карга! Ти просто хочеш лишити мене в себе під боком!

Хлопець прожогом дременув через чагарі.

— Чарлику, повернися!

Тільки недовго звіддала чулися його здушене хлипання і шелестіння ніг по м'якому темному моріжку.

Стара трохи зачекала, а потім розпалила перед хатою вогнище.

— Він іще повернеться, — прошепотіла вона собі під носа. А потім ніби звернулася до самої себе: — Зате в мене всю весну і до кінця літа буде кумпанія. А коли втомлюся від нього чи схочу тиші, просто відправлю його додому.

Удосвіта Чарлі тишком повернувся. Сірого раннього ранку він прослизнув по галявині, вкритій памороззю, до Старої, що наче вибілений цурпалок розляглася перед розпорошеним попелом.

Хлопець уместився на купці річкової ріні і прикипів поглядом до жінки.

Відьма не наважувалася дивитись ні на втікача, ні крізь нього. Адже від нього не долинали жодного звуку, то хіба вона могла знати, що він поруч? Ні, не могла.

Він сидів, і на його щоках проступали сліди сліз.

Удаючи, ніби вона прокидається — а насправді, Стара не склепила очей від смерку до світання, — жінка закрехтіла і підвелася, позіхнула і розвернулася до вранішнього сонця.

— Чарлику?

Вона пробігла очима по соснах, підліску, небу і далеких горах. Вона знову й знову гукала його. Йй так і кортіло вп'ястися в хлопця очима, та Стара вчасно схаменулася.

— Чарлику? Агов, Чарлику?! — кричала вона, і відлуння повторювало за нею його ім'я.

Обличчя хлопця розтяглося у вишкірі. Раптом він збагнув, що попри таку їх близькість, стара відьма відчувається геть самотньою. Можливо, він навіть відчув у собі таємну силу, таку собі вбезпеченість від усього світу. Як же він міг не тішитися власною невидимістю?

— Куди ж міг *подітися* цей хлопчина? — вголос мовила Стара. — От би хоч десь зашелестіло, то я б, напевно, і сніданком його нагодувала.

Відьма готувала їжу в мовчазному роздратуванні через постійну мовчанку Чарлі. Грудинка, нанизана на рожен із гілочки горіха-гікорі, шипіла і плювалася жиром.

— Він не може не почути цей аромат, — пробубнила вона.

Поки стара відвернулася, Чарлі поцупив свинину і згамав її, аж за вухами лящало.

— Хай Бог милує! — розвернувшись, скрикнула жінка і підозріло обвела поглядом узлісся: — Чарлику, то був *ти*?

Чарлі обтер руками губи.

Стара підтюпцем обійшла галявину, вдаючи, ніби намагається відшукати гонивітра. Зрештою їй спала на думку розумна ідея, і вона із незрячим поглядом, махаючи руками в повітрі, рушила прямо на Чарлі.

— Чарлику, де ж ти є?

Геть наче блискавиця, він уникнув Старої, пірнувши їй під пахву.

Жінка ледве стрималася, щоби не кинутися йому навздогін. Адже за невидимцями просто так не поганяєшся. Отже, вона із набурмосеним виглядом та буркотінням усілася біла багаття, щоби підсмажити ще трохи м'яса. Однак усякий кусень свинини, який шкварчав на вогні, потрапляв у руки шалапутя, котрий щораз після кожної нової крадіжки тікав подалі від кострища.

— Я знаю, де ти! — врешті-решт закричала Стара, в якої аж пашіли щоки. — Онде ти! Онде! — галасувала вона і, не хиблячи, тицяла пальцем в хлопця, куди б він не давав дьору упродовж наступних п'яти хвилин.

— Я чую, коли ти ступаєш по билинках трави, буцаєш по квітці або ламаєш галузочку. У мене надзвичайний слух, а вуха тендітні, мов пелюстки троянди. Вони чують навіть, як рухаються зорі!

Хлопець нишком чкурнув у сосновий бір, тукнувши на прощання:

— Зате нічого не почувеш, якщо я сидітиму на камені. От просто візьму і сидітиму!

Цілісінький день він стирчав на своїй оглядовій брилі, відкритий усім вітрам. Не ворухився, аж закусив губу.

Коли Стара збирала хмиз у лісі, то відчувала на спині погляд-нишпорку Чарлі. Їй так кортіло проторохтіти йому щось на кшталт: «Агов, я бачу тебе! Бачу! Надурила дурника. Наплела про хлопців-невидимців. Онде ж ти!» Проте ковтнула жовчну образу і замкнула її за міцно зціпленими вустами.

Наступного ранку Чарлі озлобився. Чого він тільки не робив. Спершу заходився вискакувати з-за дерев. Корчив їй жаб'ячі гримаси, ропушачі гримаси, павучі гримаси, відкопював пальцями губи, вибалушував налиті кров'ю очі, задирав носа так, що можна було зазирнути в його ніздрі і побачити, як ворухаться думки в його голові.

Одного разу вона з переляку навіть упустила оберемок хмизу, але вдала, ніби злякалася сойки.

Він робив вигляд, ніби збирається задушити Стару.

Вона аж була здригнулася.

Якось він удав, що ось-но вдарить її попід коліно або плюне на щоку.

Відьма навіть оком не змигнула і знаку не подала.

Він висолоплював язика, витворював химерні лячні звуки. Ворухив своїми капловухими, від чого вона мало не пирскала сміхом і таки не стрималася одного разу, але швидко викрутилася:

— І як я всілася на саламандру? Хух! Треба ж було так вигулькнути!

Жахливої кульмінації все це божевілля сягнуло опівдні.

Адже рівно в полудень Чарлі прибіг у долину голий голісінький!

Приголомшена Стара ледве не впала навznak!

— Чарлику! — мало не плакала вона.

Чарлі в чому мати народила збіг на пагорб однією стежиною і спустився іншою: нагий, мов день, нагий, мов місяць, геть чисто сонце, чисто немовля-народженець. Босі ноги лопотіли-мерехтіли в очах, ніби крила колібрі у поземному леті.

Стара ніби проковтнула языка. А що тут було їй казати? Чарлику, іди вберися? *Безсоромнику*, що ж ти коїш? *Годі? Могла* вона? Ох, Чарлику, Чарлику, Боже! То що, тепер уже можна йому сказати? *Ну?*

Вона спостерігала, як він витанцьовував на великій брилі, голий, наче в день свого народження, тупав босими ногами, ляскав руками по колінах, втягував та віддимував незасмаглого живота, наче якусь циркову повітряну кульку.

Жінка заплющила очі і стала молитися.

Минуло три години, і вона стала вголос благати:

— Чарлику, Чарлику, йди до мене! Маю щось тобі *сказати!*

Мов опалий з дерева листок, прилетів він до неї. Слава Богу, вдягнутий.

— Чарлику, — гукнула вона, вглядаючись поміж сосон. — Я бачу твій палець на правій нозі. *Оно* він.

— Справді? — перепитав він.

— Так, — глибоко зітхнула Стара. — Стирчить у траві, наче рогата жаба.^[15] А он і твоє ліве вухо бринить у повітрі, ніби рожевий метелик.

Чарлі затанцював.

— Я виднішаю, виднішаю!

Стара кивнула:

— Бач, і щиколотка вже вигулькнула!

— Мені потрібні *обидві* ноги! — командирським тоном заявив Чарлі.

— Уже маєш.

— А руки?

— Я вже бачу, як одна з них ворухиться в тебе на коліні, мов косарик.

— Інша?

— Теж ворухиться.

— В мене тулуб видно?

— Майже повністю.

— Стара, мені без голови додому ніяк. «Додому», — стомлено подумала вона.

— Нє, — вперто і сердито заявила жінка. — Немає в тебе ще ніякої голови. Геть нема, — збилася баба на крик. Голова — насамкінець. — Ні-ні, голови не видно, — наполягала вона й далі.

— Немає голови? — заголосив хлопець.

— Ой, уже є. Боже мій, уже є, є в тебе твоя клята голова! — здалася й гарикнула відьма. — Неси сюди мого кажана з голкою в оці!

— Оосьоо! — Чарлі жбурнув їй нетопира. І хлопчачий вереск заповнив долину, гуляючи нею відлунням іще довго по тому, як підліток дременув додому.

Стара з якоюсь такою сухою втомою зібрала розкиданий хмиз і рушила назад до своєї халупи, зітхаючи та балакаючи до себе самої. А Чарлі йшов услід за нею, тепер справді *невидимий*. Вона його не бачила, зате добре чула. Ось упала соснова шишка: глибоко під землею продзюрчав струмок або вивірка подряпалася вгору по гілляці. У присмерках вони сиділи вдвох із Чарлі край багаття. І він був невидимий, а вона все прагнула нагодувати його грудинкою, яку він відмовлявся брати, того довелося з'їсти м'ясо самій, а потім, трохи почаклувавши для діла, вона вклалася спати біля Чарлі, зробленого з паліччя, ганчір'я і ріні. Біля Чарлі, досі теплого, такого рідного їй сина, який куняв, такий милий, в її тремких материнських обіймах... вони гомоніли з ним сонними голосами про золоту всяку всячину, доки вогнище повільно-повільно не вщухло, коли вже благословлялося на світ...

Пожилець із горішньої кімнати

Він пам'ятав, як уміло й обережно бабуся вправлялася із холодними нутрощами курчат, одне за одним витягаючи з них різні дива: блискучі завитки кишок, що пахли м'ясом, м'язистий кавалок серця, воло з різноманітними зернятками всередині, як уміло і спритно вона розпатрувала курча і позбавляла його усіх чинів своєю маленькою пухкою рукою. Їх вона відділяла одне від одного, щось кидала до каструлі з водою, а щось на газету, щоби пізніше віддати собаці. Далі йшов обряд таксидермії,^[16] начинка птаха вимоченим, приправленим хлібом, а за ним — швидка операція з накладання тугого шва блискучою голкою.

Такі хвилини були одними з найбільш хвилюючих за всі одинадцять прожитих Дугласом років.

Загалом, він налічив дванадцять ножів у різних скрипучих шухлядах магічного кухонного столу, з якого бабуся, привітна, біловолоса стара чарівниця з лагідним обличчям, видобувала приладдя, щоби творити дива.

Дуглас мав поводитися тихо. Йому дозволялося стояти з протилежного боку столу, ледь висунувши вкритого веснянками носа за його край, і спостерігати, але мовчки, тому що будь-яке хлоп'яче базікання могло розвіяти всі чари. Просто чудо, як бабуся шепотіла беззубим ротом таємні закляття і трусила над столом срібними баночками, посипаючи птаха приправами, які були, на Дугласову думку, не чим іншим, як порохом із мумій і перетертими кістками індіанців.

— Бабусю, — нарешті сказав Дуглас, порушивши тишу. — А я всередині такий самий? — він показав на курча пальцем.

— Так, — відповіла вона. — Трохи охайніший на вигляд, але приблизно такий самий.

— І в мене цього більше! — додав Дуглас із гордістю за свої нутрощі.

— Так, — сказала бабуся. — Більше.

— А в дідуся ще більше. Його живіт так випирає, що він може ставити на нього лікті.

Бабуся засміялась і похитала головою.

Дуглас сказав:

— А у Люсі Вільямс із нашої вулиці, у неї...

— Мовчи, дитино! — наказала бабуся.

— Але ж у неї...

— Тобі нема ніякого діла до того, що там у неї. Це інше.

— Чого це воно в неї інше?

— Колись до тебе прилетить комаха-бабка і зашиє тобі рота, — переконано сказала бабуся.

Дуглас почекав трохи, а тоді запитав:

— А звідки ти знаєш, що я такий самий всередині, бабуся?

— Ой, та біжи вже куди-небудь!

У двері хтось подзвонив.

Дуглас біг через вітальню і крізь віконця у дверях бачив солом'яного капелюха. Дзвінки лунали один за одним. Дуглас відчинив двері.

— Доброго ранку, дитя. Господиня вдома?

З витягнутого, гладенького, горіхового кольору обличчя на Дугласа пильно дивилася пара холодних сірих очей. Чоловік був високим і худим, при собі мав портфеля, валізу і парасольку, на руках носив дорогі щільні рукавички, а на голові — страшенно нового солом'яного капелюха.

Дуглас відступив назад.

— їй не до того.

— Я хотів би винайняти кімнату нагорі, про яку йдеться в оголошенні.

— У нас десятеро пожильців, і ту кімнату ми вже здали. До побачення!

— Дугласе! — бабуся раптом з'явилась позад нього. — Доброго вам дня! — звернулась вона до незнайомця. — Не звертайте уваги на дитину.

Стиснувши губи, чоловік ступив у дім. Дуглас дивився, як вони зникають на сходах, і слухав, як бабуся докладно розповідає про усі вигоди кімнати, що нагорі. Незабаром вона вже збігла вниз, кидала на Дугласа купу постільної білизни з шафи і звеліла мерщій віднести її новому пожильцю.

Дуглас зупинився на порозі кімнати. Вона дивно змінилася, просто тому, що у ній був незнайомиць. Жахливий і делікатний капелюх лежав на ліжку, парасолька надійно сперлась на стіну. Вона нагадувала дохлого кажана зі складеними крилами.

Дуглас блимав на парасольку.

Незнайомиць стояв посеред зміненої кімнати — високий, дуже високий.

— Ось! — Дуглас розсипав білизну по ліжку. — Ми сідаємо до столу рівно опівдні. Якщо ви спуститесь пізно, то все вичахне. Бабуся подає обід хвилина у хвилину кожного дня!

Високий незнайомиць відлічив десять нових мідяків і з брязкотом висипав їх у кишеню Дугласової сорочки.

— Будьмо друзями, — похмуро сказав він.

Як смішно, що у дорослого чоловіка не було інших грошей, крім мідяків, цілої купи мідяків. Ні тобі срібла, ні тобі десятицентовиків, ні четвертаків. Тільки нові мідні центи.

Дуглас насупився, але подякував.

— Я вкину їх до своєї скарбнички, коли поміняю їх на десятицентовик. У мене вже шість доларів п'ятдесят центів десятками. Я візьму їх до літнього табору в серпні.

— Мені треба вмитися, — сказав той дивний чоловік.

Якось опівночі Дуглас прокинувся від грози, що гриміла надворі. Сильний холодний вітер розхитував будинок, дощ тарабанив у шибки. А тоді прямо за вікном безшумно вдарила блискавка. Дуглас пам'ятав, з яким жахом він дивився на свою кімнату, таку страшну і незнайому у світлі миттєвого спалаху.

Саме так було зараз із цією кімнатою. Він стояв і дивився на незнайомця. Кімната стала іншою, вона невловимо змінилася через цього чоловіка, який, немов блискавка, освітив її собою. Дуглас повільно відходив до дверей, а незнайомиць ішов на нього.

Двері зачинились перед самим носом хлопчика.

Дерев'яна виделка понесла вгору картопляне пюре і знову опустилась порожньою. Містер Коберман, саме так його звали, приніс дерев'яну ложку, виделку і ножа, коли вперше спустився до обіду.

— Місіс Сполдінг, — мовив він, — у мене свої куверти. Прошу, подавайте мені саме їх. Сьогодні я обідатиму, але від завтрашнього дня лише снідатиму і вечерятиму.

Бабуся метушилася туди й сюди, вносячи паруючі супниці і тарілки з бобами і картоплею, прагнучи справити на нового пожильца добре враження, а Дуглас клацав срібною ложкою об тарілку, бо виявилось, що містера Кобермана це дратує.

— Я знаю фокус, — заявив Дуглас. — Дивіться. — Він зачепив зубчик виделки нігтем і почав указувати нею на різні ділянки столу, як чаклун. Куди б він не вказав, звідти долинав металевий звук, схожий на тоненький голосок феї. Звісно, це був простий трюк. Дуглас непомітно притискав ручку виделки до поверхні столу. Дерево посилювало вібрацію, як резонатор. Виглядало все досить магічно.

— Тут, там і он *там*, — радісно вигукував Дуглас, знову і знову чіпляючи нігтем виделку. Він направив її на суп містера Кобермана, і звук долинув із нього.

Горіхове обличчя містера Кобермана залякло і страшенно напружилось. Він скривив губи й відіпхнув тарілку із супом, а тоді сперся на спинку стільця.

Миттю з'явилася бабуся.

— Щось не так, містере Коберман?

— Я не можу їсти цей суп.

— Чому ж?

— Бо я ситий і більше не подужаю. Дякую.

Містер Коберман вийшов з їдальні, люто озираючись.

— Що це ти щойно утнув? — суворо спитала у Дугласа бабуся.

— Нічого. Бабусю, а чого він їсть *дерев'яною* ложкою?

— А тобі яке діло? Коли тобі до школи?

— Через сім тижнів.

— О небо! — мовила бабуся.

Містер Коберман працював ночами. Кожного ранку він приходив звідкись о восьмій, ковтав легенький сніданок, а тоді міцно спав у своїй кімнаті увесь жаркий день, після чого приєднувався до решти пожильтців за щедрою вечерею.

Через такий режим містера Кобермана Дугласові було наказано поводитися тихо. Це було нестерпно. Тому коли бабуся кудись виходила з дому, Дуглас ходив маршем вниз і вгору сходами, бив у барабан, обстукував стіни кулькою для гольфу або просто репетував по

три хвилини перед дверима кімнати містера Кобермана чи зливав воду у вбиральні сім разів поспіль.

Містер Коберман і вухом не вів. У його кімнаті було тихо. Він не скаржився. Ані звуку за дверима, він просто спав і все. Це було дуже підозріло.

Дуглас відчував, як усередині нього білою квіткою розпускається прекрасне, рівне полум'я ненависті. Ту кімнату він тепер називав лігвом Кобермана. Коли там жила міс Седлоу, кімната потопала у яскравих квітах. Тепер же вона стояла пустою, голою, чистою, холодною, усе на своєму місці, усе таке чуже і ненадійне.

Ранком четвертого дня Дуглас ішов сходами нагору.

Напівдорозі до другого поверху було велике, залите сонцем вікно із жовтогарячими, пурпуровими, синіми, червоними і бордовими скельцями. Чарівними ранками, коли світло, падаючи крізь вікно, приземлялось на сходи і з'їжджало поруччям униз, Дуглас, немов зачарований, стояв біля нього і дивився на світ через різнобарвні шибки.

Ось зараз світ став синім: під синім небом ходили сині люди, їздили сині машини, дріботіли сині собаки.

Він змінив шибку. Бурштиновий світ! Повз нього пропливли дві лимонні жінки, схожі на дочок Чінгісхана! Дуглас захихотів. Це скло навіть золоте сонячного проміння робило чистішим.

Була восьма ранку. На узбіччі з'явився містер Коберман, що повертався зі своєї нічної роботи, несучи на руці парасольку. Солом'яний капелюх прилип до волосся, змащеного патентованою олією.

Дуглас подивився крізь інше скельце. Червона постать містера Кобермана рухалася червоним світом, поміж червоних дерев і червоних квітів — але було у цьому щось дуже дивне.

Щось із містером Коберманом.

Дуглас примружив очі.

Червоне скло *творило* з містером Коберманом справжні дива! І з його обличчям, одягом, руками. Одяг неначе розтанув. На якусь жахливу мить Дугласові здалося, що він бачить, що у містера Кобермана *всередині*. І те, що він там побачив, змусило його притиснути носа до червоного скельця і часто блимати очима.

Саме в цю мить містер Коberman звів погляд угору, побачив Дугласа і замахнувся на нього парасолькою, немов хотів ударити. Він швидко пробіг по червоній галявині до входних дверей.

— Юначе! — закричав він, злітаючи сходами вгору. — Що це ви робите?

— Просто дивлюсь, — ніяково сказав Дуглас.

— І це все? — кричав містер Коberman.

— Так, сер. Я дивлюся через усі скельця і бачу різні світи. Блакитні, червоні, жовті — усякі.

— Усякі світи, он як. — Зблідле обличчя містера Коberman повернулося до вікна. Він опанував себе. Витерши обличчя хустинкою, удав, що сміється: — Так. Усякі світи. І всі різні. — Він підійшов до своїх дверей. — Біжи, пограйся десь, — сказав він.

Двері зачинилися. В коридорі нікого не було. Містер Коberman зник.

Дуглас знизав плечима і подивився крізь інше скло.

— Ой, усе фіолетове!

Півгодини по тому, граючи у пісочниці позад будинку, Дуглас почув, як щось розбилося і з брязкотом посипалося додола. Він зірвався на ноги.

За мить на задньому ганку з'явилась бабуся із ременем для бритви у тремтячій руці.

— Дугласе! Скільки разів я тобі говорила: ніколи не кидай м'ячем у будинку! Ох, я зараз плакатиму!

— Я ж сидів ось тут, — спробував протестувати він.

— Іди подивись, що ти наробив, негідний хлопчисько!

Уламки великого кольорового вікна веселкою розсипалися сходами. Посеред різнобарвного хаосу лежав його м'яч.

Дуглас не встиг навіть почати доводити свою безвинність, як на його спину опустився десяток болючих ударів. Там, де він із криком приземлявся після одного удару ременем, його тут же наздоганяв наступний.

Пізніше, подумки сховавшись у пісок, як страус, Дуглас плекав свої жахливі побої. Він знав, хто жбурнув його м'ячем у вікно. Чоловік у солом'яному капелюсі і з дохлою парасолькою, котрий замешкує у

холодній сірій кімнаті. Так, так, так. Сльози крапали з Дугласового обличчя. Нехай начувається. Нехай просто *зажде*.

Він почув, як бабуся змітає розбите скло. Вона винесла його надвір і висипала у бак зі сміттям. Червоні, рожеві, жовті скляні метеори блискучим дощем падали додолу.

Коли вона пішла, Дуглас, схлипуючи, через силу поволік ноги до баку, щоб врятувати три шматочки чарівного скла. Містеру Коберману не подобалися кольорові вікна. Тоді ось ці — він покладав ними в руках — варто зберегти.

Дідусь щовечора повертався з редакції газети трохи раніше за пожильців, деś о п'ятій. Коли його повільні, важкі кроки розносилися вітальною, а важка тростина з червоного дерева гупалася у підставку, Дуглас біг обійняти широкий живіт і посидіти у діда на колінах, поки той читав вечірню газету.

— Привіт, дідусю!

— Здоров, малеча!

— Бабуся знову різала курчат. Так цікаво спостерігати, — сказав Дуглас.

Дідусь продовжував читати.

— Уже вдруге за тиждень. Просто якась курчатниця, а не бабуся. А тобі подобається дивитись, га? Ох і холоднокровний же ти малий стручок!

— Мені просто цікаво.

— Це точно, — буркнув дідусь, нахмурюючи брови. — Пам'ятаєш той день, коли жінку збило потягом? Ти запросто підійшов і дивився на неї, на кров і все інше. — Він засміявся. — Чудне ти каченя. Таким і лишайся. Нічого не бійся, ніколи в житті. Гадаю, це в тебе від батька, він же в тебе військовий і все таке. Ти з ним був дуже близький, перш ніж переїхав до нас минулого року, — і дідусь повернувся до газети.

Довга пауза.

— Діду?

— Що?

— А що як у людини не було би серця чи легень, чи шлунку, а вона лишалась би живою, ходила б і все таке?

— Це було б чудом, — пробурчав дідусь.

— Я не про чудо кажу. Я кажу, що як у неї всередині усе було б *інше*! Не таке, як у мене.

— Ну, тоді це була б не зовсім людина, чи не так, хлопче?

— Мабуть, ні, діду. Діду, а в тебе є серце і легені?

Дідусь захихотів.

— Ну, по правді, я не *знаю*. Ніколи їх не бачив, бо ніколи не ходив до лікарів, не робив знімки. Тож може бути, що я всередині однорідний, немов та картоплина.

— А у мене є шлунок?

— У тебе точно є! — гукнула бабуса з порогу. — Бо я його годую! І легені в тебе є, бо ти репетуєш так, що і мертвого збудиш. І ще в тебе є брудні руки, які треба помити! Вечеря готова. Діду, ходи. Дугласе, бігом!

Навколо заметушилися пожильці, що спускалися до вечері, тож якщо дідусь і хотів розпитати Дугласа про те, звідки взялися ті чудернацькі питання, то втратив таку можливість. Якби початок вечері затримався ще хоч на мить, картопля б охолола, а бабуса — навпаки.

Усі пожильці, окрім містера Кобермана, який похмуро мовчав, сміялись і базікали за столом, але припинили, коли дідусь прочистив горло. Він кілька хвилин поговорив про політику, а тоді перейшов до хвилюючої теми низки дивних смертей, що недавно сталися в місті.

— Цього досить, щоб старий редактор нашорошив свої вуха, — сказав він. — Усі такі молоді. Юна міс Ларсон, що жила навпроти балки, наприклад. Її знайшли три дні тому, причина смерті невідома, тільки все тіло вкрите якимось наче татуюванням, а вираз на обличчі такий, що і Данте здригнувся б. І та юна леді, як її звали? Вайтлі? Зникла безвісти, і ніхто її *більше* не бачив.

— Такі штуки творяться все врем'я, — із повним ротом заявив містер Бріц, автомеханік. — Бачили список Бюро пошуку зниклих? *Отакенний*, — він показав. — І ніхто так і не визнає, *де* дівається більша часть.

— Хтось хоче ще гарніру? — Бабуса накладала щедрі порції начинки з курчати. Дуглас дивився і думав, що у цього курчати було два види нутрощів: ті, що дали йому Бог і людина.

Гм, а як щодо *трьох* видів нутрощів?

Га?

Чому ні?

Розмова далі точилася навколо загадкових смертей. «А ви чули, тиждень тому Маріон Барсумян померла від серцевого нападу, але, може, це ніяк не пов'язано? — Чи пов'язано? — Та це маячня! — Забудьте вже, хіба обов'язково говорити про таке за вечерею», — і так далі.

— Не можна знать усе точно, — сказав містер Бріц. — Може, в городі завівся вампир.

Містер Коberman перестав жувати.

— Зараз, у 1927-му році? — сказала бабуся. — Вампір? Розкажіть ще.

— Аякже, — сказав містер Бріц. — Їх вбивають срібними кулями. Згодиться любе срібло. Вампири його *ненавидять*. Я читав десь у книжці. Точно, так і є.

Дуглас поглянув на містера Коbermana, який тримав у руках дерев'яного ножа з виделкою і в кишенях якого лежали тільки мідні монети.

— Нерозважливо судити поспіхом, — сказав дідусь, — і наперед навішувати ярлики. Невідомо, що це за вампір, гоблін чи троль. Це може бути що завгодно. Не можна всіх ділити на категорії з ярликами і казати, що ці поводяться так, а он ті інак. Це нерозумно. Усі вони люди. Люди, які скоїли щось. Саме так, люди, які *скоїли* щось.

— Перепрошую, — сказав містер Коberman. Він підвівся з-за столу і пішов на свою нічну роботу.

З'явилися зорі, вийшов місяць, гуляв вітер, цокав годинник, на світанку били куранти, зійшло сонце — і ось він, новий ранок, новий день, і містер Коberman, який ступав тротуаром після своєї нічної роботи. Здалеку за ним слідував Дуглас, немов маленький механізм, що гудів і уважно дивився мікроскопічними очима.

Опівдні бабуся пішла до бакалійника.

Як завжди, коли її не було вдома, Дуглас не менше трьох хвилин покричав під дверима містера Коbermana. Як завжди, не почув нічого у відповідь. Тиша була жахлива.

Дуглас побіг униз і взяв запасного ключа, срібну виделку і три кольорові скельця з розбитого вікна, які він зберіг. Він повернув ключем у замку і повільно прочинив двері.

У кімнаті стояла напівтемрява, вікна були завішені. Містер Коberman у піжамі лежав на простирадлі, спокійно дихаючи. Він не

ворушився. Вираз обличчя анітрохи не перемінився.

— Агов, містере Коberman!

Рівне дихання луною відбивалося від сірих стін.

— Містере Коberman, агов!

Дуглас підійшов до ліжка, стукаючи об підлогу кулькою для гольфу. Він гукнув ще раз, але відповіді не було.

— Містере Коberman!

Нахилившись над ним, Дуглас торкнувся його обличчя зубцями срібної виделки.

Містер Коberman зморщився, закрутився у ліжку, важко застогнав.

Реакція. Добре. Класно.

Дуглас витяг шматок блакитного скла з кишені. Подивившись крізь нього, він опинився у блакитній кімнаті, у блакитному світі, що так само відрізнявся від знайомого йому, як і червоний. Блакитні меблі, блакитне ліжко, блакитні стіни і стеля, блакитні дерев'яні столові прибори на блакитному комоді, похмуре синє обличчя містера Коbermana, його блакитні руки і груди, що мірно піднімались і опускались. А ще...

Голодна п'ятьма розплющених очей містера Коbermana, що пильно дивились на нього.

Дуглас відскочив і опустив блакитне скельце.

Очі містера Коbermana були заплющені.

Він глянув крізь скельце — розплющені. Без нього — заплющені. Ще раз — розплющені. Скельце геть — заплющені. Кумедно. Дуглас тремтів від захоплення експериментом. Крізь скельце було видно, як жадібно, зголодніло визирали крізь повіки очі містера Коbermana. Без нього ж здавалось, що вони міцно заплющені.

Але решта Коbermanового тіла...

Його піжама розчинилась у повітрі. Мабуть, так на неї подіяло блакитне скельце. Або вона зникла через те, що була на містері Коbermanі. Хлопчик скрикнув.

Він міг бачити крізь стінку живота містера Коbermana, прямо всередину!

Містер Коberman був справжнім посібником з геометрії.

Чи чогось такого.

В ньому містилися штуки різного розміру і форми.

Дуглас хвилин п'ять здивовано стояв, роздумуючи про блакитні, червоні, жовті світи, що існували усі разом, один поруч із одним, як скельця у великому вікні на сходах. Пліч-о-пліч, різні кольори, різні світи; містер Коберман сам так сказав.

То ось чому розбилося кольорове вікно.

— Містере Коберман, прокиньтесь!

Жодної відповіді.

— Містере Коберман, де ви працюєте ночами? Містере Коберман, де ви працюєте?

Легкий вітерець гойдав блакитну штору на вікні.

— У червоному світі чи у зеленому? А може, у жовтому, містере Коберман?

Над усім панувала блакитна скляна тиша.

— Почекайте, — сказав Дуглас.

Він спустився на кухню, витяг велику скрипучу шухляду і взяв найбільшого, найгострішого ножа.

Він спокійнісінько пройшов через вітальню, піднявся сходами, відчинив двері кімнати містера Кобермана, увійшов і зачинив їх за собою, тримаючи в руці гострого ножа.

Бабуся саме вкладала пиріг у сковороду, коли в кухню увійшов Дуглас і поклав щось на стіл.

— Бабусю, ти знаєш, що це таке?

Вона мельком глянула поверх окулярів.

— Ні, не знаю.

Річ нагадувала еластичну квадратну коробку яскравого жовтогарячого кольору. З неї стирчали чотири сині квадратні трубки. Пахла вона незвично.

— Ти колись бачила таке, бабусю?

— Ні.

— От і я так подумав.

Дуглас вийшов із кухні, лишивши коробку на столі. Через п'ять хвилин він повернувся із чимось іще.

— А як щодо *цього*?

Він виклав на стіл яскраво-рожевий ланцюжок із пурпуровим трикутником на кінці.

— Не заважай мені, — сказала бабуся. — Це усього лише якийсь ланцюжок.

Повернувшись наступного разу, він тримав у руках безліч кілець, квадратів, трикутників, пірамід, прямокутників та інших форм. Усі вони були податливими, пружними, немов зробленими з желатину.

— Це не все, — сказав Дуглас, висипаючи їх на стіл. — Там, де я їх узяв, є ще.

— Авжеж, авжеж, — заклопотано, неначе здалеку сказала бабуса.

— А ще ти помилялася.

— В чому?

— Що всі люди однакові всередині.

— Не верзи дурниць.

— Де моя свинка-скарбничка?

— Там, де ти її покинув — над каміном.

— Дякую.

Він протупотів у вітальню і дістав свою скарбничку.

Дідусь прийшов з роботи о п'ятій.

— Діду, ходімо нагору.

— Зараз синку. А навіщо?

— Я тобі дещо покажу. Воно не дуже гарне, але цікаве.

Дідусь хмикнув і пішов услід за онуком нагору до кімнати містера Кобермана.

— Тільки бабусі не розповідай. Їй не сподобається, — сказав Дуглас. Він штовхнув двері. — Ось.

Дідусь розкрив рота.

Дуглас запам'ятав наступні кілька годин на все життя: коронера і його помічників, що стояли над оголеним тілом містера Кобермана, бабусю, що стояла внизу і розпитувала, що там таке трапилося, і дідуса, який хитким голосом говорив:

— Я відвезу Дугласа на канікули, надовго, щоб він забув усе це жахіття, усю цю моторошну справу.

Дуглас казав:

— Чого я маю боятись? Тут немає нічого страшного. Мені не страшно.

Коронер здригнувся і мовив:

— Коберман мертвий, це точно.

Його помічник вкривався потом.

— Ви бачили, що у нього в каструлях з водою? І що загорнуте в папір?

— О Боже мій, Боже мій, так. Я бачив.

— Ісусе.

Коронер знову нахилився над тілом Кобермана.

— Збережемо це в таємниці, хлопці. Це не вбивство. Це акт милосердя. Одному Богові відомо, що ще могло статися, якби не цей хлопчик.

— Ким був Коберман? Вампіром? Чудовиськом?

— Можливо, я не знаю. Але не людиною, — коронер спритно провів пальцями по шву.

Дуглас пишався своєю роботою. Він добряче поморочився. Слідкуючи за бабусею на кухні, він запам'ятав, куди треба засилати нитку і як водити голкою. Тому він упорався з містером Коберманом так само вправно, як і бабуса з будь-яким із курчат, яких вона відправляла в піч.

— Я чув, як хлопець казав, що Коберман залишався живим навіть після того, як він витяг з нього *усе це*, — коронер дивився на трикутники, пірамідки й ланцюжки, що плавали у каструлях. — Він усе ще *жив*. Боже.

— Він справді так сказав?

— Так.

— Тоді що ж убило Кобермана?

Коронер витяг кілька стіжків зі шва.

— Це... — мовив він.

Світло холодно блиснуло на скарбах, що наполовину визирнули зі сховища; у грудях Кобермана лежали шість доларів п'ятдесят центів срібними монетами.

— Я гадаю, Дуглас дуже мудро вклав свої гроші, — сказав коронер, швидко загинаючи «начинку» назад.

Посланець

Мартін знав, що знову прийшла осінь, бо Пес, забігши у будинок, впустив вітер і холод, і запах яблук, що під деревами перебродили на сидр. У темних кучерях шерсті Пес приніс золотарник, останні ниточки павутиння, шерсть білки, лушпиння жолудів, пір'їну вільшанки, тирсу недавно розпиляних дров і буре листя, що злетіло з полум'яних кленів. Він стрибав. Злива шматочків папороті, гілочок ожини, болотної трави проливалась на Мартінову постіль, і він кричав від захоплення. Ім'я цьому неймовірному звіру було Жовтень!

— Сюди, хлопчику, сюди!

І Пес улігся, щоб зігріти Мартіна осінніми ватрами і багаттями, щоб заповнити кімнату тонкими або густими, сухими або вологими ароматами далеких земель. Навесні він пахнув бузком, ірисами, скошеною травою газонів; влітку — морозивом, феєрверками, повітряними зміями, жаром сонця. Але восени! Осінь!

— Як там надворі, Пес?

І лежачи біля Мартіна, Пес, як завжди, розповідав. Лежачи біля Пса, Мартін переживав осінь, геть як у ті часи, коли хвороба ще не вибілила його обличчя і не уклала до ліжка. Це був його зв'язківець, його довірений, швидконога часточка його самого, котру він відправляв бігати, кружляти, винюхувати, збирати і повертатись, щоб принести дрібку часу і матерії зі світів міста, полів, від струмків, ріки, озера, з підвалу, горища чи комірчини з вугіллям. По сто разів на день йому діставалося соняшникове насіння, гравій, молочай, кінський каштан і густий вогнистий аромат гарбузів. Пес човником бігав крізь марева всесвіту, вбираючи своїм хутром усі його дива. Протягни руку і торкнись їх...

— Куди ти бігав уранці?

Але він і без слів знав, що Пес протупотів тими схилами, де осінь лежала хрусткими пластівцями, де діти качались у величезних, як похоронні вогнища, шелестких купах. Неначе вкриті листям, але пильні мерці, вони дивились, як Пес і світ проносяться повз них. Мартін тремтячими пальцями прочісував густу шерсть, читаючи історію довгої подорожі. По стерні полів, через блискучий струмок у

яру, через мармурову рівнину цвинтаря, у ліс. У цю п'янку і пряну пору тепер вже Мартін бігав за своїм посланцем, туди, сюди і, врешті, додому!

Двері спальні прочинились.

— Твій пес знову бешкетував.

Мати внесла тацю з фруктовим салатом, какао і грінками. Її блакитні очі суворо дивилися на нього.

— Мамо...

— Вічно він щось розкопує. Цього ранку вирив яму в саду міс Таркін. Вона страшенно сердиться, і не дивно — це вже четверта яма за тиждень.

— Може, він щось шукає.

— Дурниці, просто він усюди пхає свого носа. Я замкну його, якщо він не поводитиметься пристойно.

Мартін подивився на неї, як на зовсім чужу людину.

— Не роби цього! Як же я про все довідаюсь? Що я знатиму, якщо Пес мені нічого не розповідатиме?

— То он що він робить — розповідає тобі щось? — спитала мама тихіше.

— Коли він приходить, я дізнаюсь про все, геть усе!

Вони обидва дивилися на Пса і на розсипи сухої землі та насіння на ковдрі.

— Він може бігати скільки йому заманеться, якщо припинить гребти землю там, де не треба, — сказала мати.

— Сюди, хлопчику, сюди!

І Мартін прикріпив олов'яну пластинку до собачого нашийника:

МІЙ ВЛАСНИК МАРТІН СМІТ —

ЙОМУ ДЕСЯТЬ РОКІВ —

ЛЕЖАЧИЙ ХВОРИЙ —

НАВІДАЙТЕ ЙОГО.

Пес гавкнув. Мати відчинила двері на вулицю і випустила його.

Мартін сидів і слухав.

Ішов тихий осінній дощ, і здалеку було чути, як біжить Пес. Дзвінкий гавкіт стихав, гучнішав і знову стихав, коли він бігав через луг і долину, щоб привести містера Голловея і змашено-металевий запах оздобленого сніжинками годинника тонкої роботи, що він його полагодив у своїй крамниці. А може, Пес приведе містера Джейкобса, бакалійника, чий одяг густо пропах селерою, латуком, помідорами і таємничим ароматом червоних бісенят, намальованих на банках шинки. Містер Джейкобс і його невидимі бісенята часто махали Мартіну з подвір'я унизу. Пес також міг привести містера Джексона, місіс Гіллспай, містера Сміта, місіс Голмс, будь-якого друга чи знайомого, на якого він натрапляв, кого перестрівав, умовляв, кому надокучав, і, врешті, кого приводив на обід чи чай з печивом.

Зараз Мартін чув кроки, що супроводжували Пса під легким дощем. Унизу пролунав дзвоник, мама відчинила двері, загомоніли голоси. Мартін сів рівніше, його обличчя засяяло. Скрипнули сходи. Почувся лагідний, молодий жіночий сміх. Звісно, це ж міс Гайт, його шкільна вчителька!

Двері широко відчинились.

Мартін був не один.

Ранок, полудень, вечір, ранкова і вечірня зоря, сонце і місяць кружляли разом із Псом, який справно доповідав про температуру ґрунту й повітря, колір землі та дерев, щільність туману і дощу, а також — і це найголовніше — знову і знову приводив міс Гайт.

У суботу, неділю і понеділок вона пекла для Мартіна кекси з апельсиноюю глазур'ю і приносила йому з бібліотеки книжки про динозаврів і печерних людей. У вівторок, середу і четвер йому якось вдалося виграти в неї у доміно, а потім у шашки. Скоро, запевняла вона, він і в шахах її розгромить. У п'ятницю, суботу і неділю вони балакали без угаву. Вона була така молода, така вродлива, так сміялася, її м'яке волосся сяяло каштановим кольором пори року за вікном. Її легка, впевнена і швидка хода зігрівала йому серце кожного разу, коли він її чув. І крім усього цього, вона знала мову знаків, легко перекладаючи те, що казав Пес, і читаючи символи, які вона своїми дивовижними пальцями вишукувала у його кожусі. Із заплющеними очима, тихо сміючись, вона голосом провісниці сповіщала про минуле й майбутнє, гадаючи по скарбах, які потрапляли їй у руки.

А в понеділок по обіді міс Гайт померла.

Мартін повільно підвівся у ліжку.

— Померла? — прошепотів він.

Померла, відповіла мати, так, померла, загинула в автомобільній катастрофі за милю від міста. Померла, так. Смерть віщувала Мартіну холод, віщувала тишу і білизну, зиму, що прийшла задовго до свого строку. Смерть, тиша, холод, білизна. Думки кружляли, пірнали і тихо опускались додолу.

Мартін думав, обійнявши Пса, відвернувшись до стіни. Пані з волоссям кольору осені. Пані, яка лагідно сміялась, але ніколи не насміхалась, яка слідкувала очима за його губами, щоб спіймати кожнісіньке його слово. Пані, що показала йому іншу осінь. Вона розповідала про світ те, що не договорив Пес. Вона була жвавим серцебиттям посеред непорушного сірого полудня. І це биття згасло...

— Мамо? Мамо, а що люди роблять на цвинтарі, під землею? Просто лежать?

— Просто *лежать*.

— Лежать? І це все? Не дуже це весело.

— Заради Бога, воно й не має бути весело.

— Хіба вони не можуть зрідка пострибати чи побігати, коли втомляться лежати? Бог такий нерозумний...

— Мартіне!

— Ну, я гадав, він придумає для людей щось краще, ніж вічно просто лежати лежма. Це ж неможливо. Ніхто так не може! Я спробував якось. І Пес пробує. Я команду: «Замри!» — і він якийсь час прикидається мертвим, а тоді йому це набридає, він махає хвостом чи розплющує одне око і дивиться на мене, показуючи, як йому нудно. Б'юся об заклад, що люди на цвинтарі теж так роблять, правда, Пес?

Пес гавкнув.

— Думай, що говориш! — сказала мати.

Мартін подивився за вікно.

— Б'юся об заклад, так вони і роблять.

Осінь вже догола опалила дерева, а Пес бігав усе далі, переходив струмки, блукав, як завжди, цвинтарем і повертався у сутінках. Там, де він пробігав, його супроводжували такі залпи гавкоту інших собак, що від них трусилися шибки.

В останні дні жовтня Пес поводився так, ніби вітер перемінився і став дути з невідомих земель. Він тремтів, стоячи на ганку. Скавучав, не відводячи погляду від полів за містом. Він більше нікого не приводив до Мартіна. Просто годинами стояв, мов прив'язаний, і дрижав, а тоді зривався з місця, наче його хтось кликав. Кожного вечора він повертався все пізніше, повертався один. Із кожним вечором Мартін усе глибше і глибше поринав у свою подушку.

— Може, люди зайняті, — сказала мати. — Не помічають мітку, яку носить Пес. Або збираються прийти, але забувають.

Але це було не все. Ще був гарячковий блиск в очах Пса і його нервові скімлення уві сні посеред ночі. Його тремтіння в темряві під ліжком. Те, як він іноді по півночі стояв і дивився на Мартіна, неначе знав якусь незбагненну, неймовірну таємницю, але не міг придумати, як її розповісти інакше, ніж люто стукаючи хвостом, чи бігаючи без кінця по колу, чи вертячись на місці.

Тридцятого жовтня Пес вибіг і не повернувся навіть після вечері. Мартін чув, як мама з татом гукали його. Уже було пізно, тротуари і вулиці стояли порожні, холодне повітря обдувало будинок і більше нічого, нічого.

Далеко за північ Мартін лежав і дивився на світ за холодно-прозорим склом. Це була вже не осінь, бо не стало Пса, який міг би її привести. Не буде зими, бо хто принесе сніг, що розтане у долонях? Батько? Мати? Ні, це зовсім не те. Вони не знали гри, її особливих правил і секретів, звуків і жестів. Не буде більше пір року. Його посередник, його посланець загубився серед диких натовпів цивілізації, його отруїли, викрали, збили машиною, він лежить у канаві...

Схлипуючи, Мартін ліг обличчям на подушку. Світ став картинкою під склом, недосяжним. Світ став мертвим.

Мартін крутився у ліжку, а за три дні останні геловінські гарбузи вже гнили в баках зі сміттям, черепи з пап'є-маше та відьомські капелюхи згоріли у багаттях, а привидів склали на полиці разом із рештою білизни, до наступного року.

Для Мартіна Геловін був усього лише днем, коли під холодним осіннім небом сурмлять олов'яні ріжки, діти мчать мощеними вулицями, трусять головами чи капустинами на ганках, пишуть імена і

магічні символи на обмерзлих шибках. Усе здавалось таким далеким, незбагненим і кошмарним, як лялькова вистава з відстані кількох миль, беззвучна і незрозуміла.

Перші три дні листопада Мартін спостерігав, як світло і тіні рухаються стелею. Карнавал скінчився навіки; осінь лежала в холодних руїнах. Мартін занурювався все глибше і глибше у мармурові покриви, він лежав нерухомо і тільки слухав, слухав...

У п'ятницю ввечері батьки поцілували його і вийшли у соборну тишу вулиці назустріч кіносеансу. Їхня сусідка, міс Таркін, сиділа у вітальні внизу, поки Мартін не гукнув їй, що буде спати, відтак вона понесла своє в'язання додому.

Мартін тихо лежав, дивився на ясне, повне місячного світла небо і згадував ночі, такі як ця, коли він блукав містом, а Пес бігав попереду, позаду, навколо нього, ішов по сліду через вистелені зеленим плюшем байраки, хлебтав із сонних, молочно-білих у місячному сяйві струмків, перескакував через могильні плити на кладовищі, немов читаючи про себе вирізьблені імена; вперед, мерщій уперед, скошеними лугами, де рухалися лиш мерехтливі зорі, до вулиць, на яких тіні не розступаються перед пішоходом, а займають усі тротуари на багато миль. Бігом, бігом! Наздоганяти, тікати від гіркого диму, туману, імли, привидів думок, страхів пам'яті; додому, живі, здорові, у теплий затишок, спати...

Дев'ята година.

Удар. Сонний годинник далеко внизу. Удар.

«Пес, повернися і приведи світ за собою. Принеси паморозі на будячку, принеси хоч вітер. Пес, ну де ж ти? Слухай же, я кликатиму тебе».

Мартін затамував подих.

Десь вдалині — звук.

Мартін підвівся. Він тремтів.

Ось він, знову — звук.

Звук ледь чутний, немов десь за багато миль хтось провів по небу вістрям голки.

Неясне відлуння собачого... гавкоту.

Гавкіт собаки, який долає поля, ферми, перетинає брудні дороги і кролячі стежки, біжить, біжить, розриваючи ніч, і пар виривається з його пащі. Собака бігав колами, наближався, віддалявся, гавкіт то

наростав, то опадав, метався на всі боки, немов пса тримали на неймовірно довгому ланцюзі. Неначе він бігав, а хтось ішов попід каштанами, у могильній, чорній, як смола, тіні і свистом кликав його до себе, і собака біг назад і знову вперед, додому.

«Пес! — подумав Мартін. — Песику, додому, хлопчику! Скажи, скажи, де ти був? Сюди, шукай слід, давай!»

П'ять, десять, п'ятнадцять хвилин; цей звук, гавкіт, він близько, дуже близько. Мартін закричав, вистрибнув з ліжка і притулився до вікна.

— Пес! Слухай, хлопчику! Пес! Пес! — повторював він знову і знову. — Пес! Пес! Неслухняний Пес, втік і пропадав десь усі ці дні! Поганий Пес, хороший Пес, додому, хлопчику, хутко, і принеси усе, що зможеш!

Вже близько, вже на рідній вулиці, гавкає так, що стукають молоточки на дверях і крутяться півники на дахах, лунко, як грім — Пес! Він уже біля дверей...

Мартін тремтів.

Побігти і впустити Пса чи зачекати маму з татом? Чекати? О Боже, чекати? А що як Пес втече знову? Ні. Він спуститься, настіж відкриє двері, затягне Пса всередину і швидко побіжить нагору, сміятиметься, плакатиме, триматиме його...

Пес заговк.

— Агов! — Мартін ледь не розбив шибку, припавши до неї.

Тиша. Неначе хтось наказав Псу мовчати, мовчати, мовчати.

Минула ціла хвилина. Мартін стис кулаки.

Внизу щось боязко заскімлило.

Тоді двері повільно відчинились. Хтось пожалів Пса і впустив його. Ну звичайно! Пес привів містера Джейкобса, чи містера Гіллспая, чи міс Таркін, чи...

Двері внизу замкнулись.

Пес кинувся нагору і зі скавучанням злетів на ліжку.

— Пес, Пес, де ти був, що ти *робив*! Песику, Пес!

І він довго і міцно притискав Пса до себе, схлипуючи.

— Пес, Пес. — Мартін плакав і сміявся. — Пес!

Але за мить він раптом перестав і сміятись, і плакати.

Він відсунувся назад. Він тримав собаку і дивився на нього великими очима.

Пес пахнув зовсім по-іншому.

Якийсь дивний землистий запах. Запах ночі посеред ночі, запах з тієї глибини, де лежать давно заховані, зітлілі рештки. Відразлива тухла земля сирими грудками сипалася з лап і морди Пса. Він рив глибоко, дуже, дуже глибоко. Ось у чому річ, правда? Правда? Правда?

Що Пес хотів цим розповісти? Що означало це послання, цей сморід злежаної, жахливої землі з кладовища?

Пес поганий собака, риє там, де не можна. Пес хороший собака, скрізь знаходить друзів. Пес любить людей. Приводить їх додому.

І зараз хтось піднімався темними сходами, долинали важкі кроки, ноги ледь волочились, до болю повільно, повільно, повільно.

Пес тремтів. Дивна темна земля дощем сипалася на ліжко.

Пес повернув голову.

Двері нечутно прочинилися.

Мартін був не один.

Коли переносять могили

От і настав день перенести могили на нове місце, і всі під орудою бабусі Лоблілі прийшли на кладовище. Все зеленіло навколо, а вгорі голубіло високе небо штату Міссурі. Вже пахло літом і духмяними польовими квітами.

— Ну, ось і прийшли, — сказала бабуся Лоблілі, спершись на ціпок. Вона зиркнула на всіх своїми жовто-карими очима і сплюнула на землю.

Кладовище розкинулося на схилі пагорба — провалені могили і похилені дерев'яні надгробки. Довколишній спокій порушували лише бджоли своїм гудінням та метелики, що літали в блакитному повітрі. Високі засмаглі чоловіки та жінки у лляних сукнях мовчки стояли перед могилами своїх далеких родичів.

— Ну, до роботи! — звеліла бабуся і пошкандибала по росяній траві, мацаючи то там, то там ціпком.

Люди прийшли з лопатами та великими кошиками, прикрашеними стокротками й бузком. Уряд вирішив прокласти тут у серпні дорогу, і, оскільки на цьому кладовищі вже п'ятдесят років нікого не ховали, родичі погодилися перенести прах своїх небіжчиків у інше місце.

Бабуся Лоблілі опустиласть навколішки і стала копати землю. Руки її тремтіли. Всі інші копали десь-інде, кожен біля могили свого родича.

— Бабусю, — мовив Джозеф Пайкс, затуливши стареньку від сонця, — ви, певно, помилилися місцем. Це могила Вільяма Сіммонса.

Зачувши його слова, всі попідводили голови. Було чути лише, як у прохолодному повітрі тріпотять крильцями метелики.

Бабуся глянула на Пайкса і сказала:

— Гадаєш, я не *знаю*, чия це могила? Шістдесят років я не бачила Вільяма Сіммонса, але сьогодні я маю намір побачитися з ним.

І вона знову стала відкидати лопатою вбік масну землю, уже заспокоївшись, поринувши у свої думки, розмовляючи вголос сама з собою та з тими, хто хотів її слухати:

— Шістдесят років минуло... Йому було тоді двадцять три роки... А мені — двадцять. У мене було золоте волосся, біле, як молоко, обличчя, на щоках — рум'янці. Шістдесят років минуло... Ми мали

одружитись, але він захворів і помер. А я лишилася сама-одна. І навіть пам'ятаю, як над його могилою осідав горбок...

Усі зачудовано дивилися на бабусю.

— Але все ж таки, бабусю... — сказав Джозеф Пайкс.

Могила виявилась неглибокою. Незабаром показалася довга залізна труна.

— Допоможіть мені! — крикнула бабуса.

Дев'ять чоловіків витягли ту залізну труну. Бабуса, тицяючи в них ціпком, розпоряджалася:

— Обережніше! — кричала вона. — Не дуже налягайте! Отак!

Чоловіки поставили труну на землю.

— А зараз, джентльмени, — мовила стара, — будьте ласкаві перенести містера Сіммонса на деякий час до мого дому.

— Ми маємо перенести його на нове кладовище, — спробував заперечити Джозеф Пайкс.

Бабуса прийняла його своїм колючим поглядом:

— Несіть-но труну до мого дому! Я буду вам вельми вдячна!

І старенька пішла додому. Чоловіки подивилися їй услід, глянули на домовину, перезирнулись і плюнули на долоні. Через п'ять хвилин вони протиснули труну в двері білого бабусиноного будиночка і поставили коло груби.

Бабуса почастувала всіх випивкою.

— Ану, підніmemo віко, — сказала вона. — Не щодня зустрічаєшся з давніми друзями.

Ніхто не зрушив з місця.

— Ну, що ж, коли ви не хочете, то я сама відкрию. — І вона стала бити по віку ціпком, збиваючи з нього засохлу землю. На підлогу полізли павуки, і кімната наповнилась густим запахом весняної землі. Тут уже чоловіки взяли за віко, а бабуса відступила назад.

— Піднімай! — скомандувала вона, змахнувши ціпком, мов антична богиня.

Віко відокремилося від труни. Чоловіки поклали його на землю й обернулися.

З їхніх уст одностайно вихопився крик подиву — ніби то завив у димарі осінній вітер.

Оповитий хмаркою золотистої куряви, лежав у труні Вільям Сіммонс: у святковому одязі, з усмішкою на устах, він спав спокійним,

безтурботним сном — адже йому не було куди поспішати.

Бабуся Лоблілі заголосила:

— Він зовсім не змінився!

І то була правда. Він зберігся, наче комаха в коконі: ніжна біла шкіра, повіки затуляли його гарні очі, мов пелюстки квітки, губи досі не втратили свого кольору, волосся охайно зачесане, краватка пов'язана, а нігті акуратно підстрижені. Можна було сказати, не погрішивши проти істини, що він лишився точно такий, як тоді, коли його засипали землею.

Бабуся примружила очі й звела догори руки. Вона судомно намагалася ковтнути повітря.

— Де мої окуляри? — крикнула вона.

Всі кинулися шукати їх.

— Що, ніяк не знайдете? — сердилась стара, косуючи на труну. — Ну й не треба.

Вона підступила до домовини впритул і почала голосити та побиватись.

— Оце зберігся, — сказала одна з жінок. — Наче живий...

— Такого не буває, — заявив Джозеф Пайкс.

— *А це що?* — спитала жінка.

— Пролежати в землі шістдесят років... За стільки часу будь-хто перетвориться на порошок.

Сонячне проміння прощалося з кожною шибкою, останні метелики ховались поміж квітів.

Бабуся Лоблілі піднесла свою тремтячу, зморшкувату руку.

— Земля зберегла його. Чудова суха земля — ось що його зберегло.

— Який він молодий! — схлипнула одна з жінок. — Зовсім юний...

— Атож, — підтвердила бабуся Лоблілі, дивлячись на покійника. — Він лежить отут, і йому всього двадцять три роки. А мені скоро вісімдесят! — Вона заплющила очі.

— Послухайте, бабусю, — торкнув її за плече Джозеф Пайкс.

— Так, він лежить тут, і йому тільки двадцять три, лежить такий гарний... А я... — Старенька міцно стулила повіки. — Стою оце над ним, і вже ніколи не буду молодою, ніколи... О Боже, яка я стара й хирлява! Смерть залишає людей молодими. Подивіться, якою ласкавою була до нього смерть. — Бабуся обернулася до присутніх і провела по своєму обличчю й тілу руками. — Смерть краща від життя.

Чому і я не померла тоді? Ми б удвох залишилися юними. Я спокійно лежала б собі в труні, із заплющеними очима, на мені була б біла з мереживом весільна сукня, а руки я склала б, мов у молитві, на персах...

— Бабусю, годі вам...

— О, чом я не померла разом із ним? Тоді... якби він отак прийшов до мене, як сьогодні, я не була б *такою* старою руїною!

Вона нервово обмацала своє зморшкувате обличчя, обвислі щоки, беззубий рот, висмикнула пасемце сивого волосся і глянула на нього широко розкритими очима.

— Яка радість йому сьогодні зі мною зустрітися! — вигукнула вона, заламуючи худі руки. — Хіба двадцятитрилітній хлопець захоче сімдесятидевятилітню стару бабу зі здутими венами? Мене ошукано!

Смерть залишила його молодим навіки. А подивіться на мене — як повелося зі мною *життя*?

— Життя має свої переваги, — зауважив Джозеф Пайкс. — Він зовсім не молодий. Йому вже вісімдесят з добрим гаком.

— Ти просто дурень, Джозефе Пайкс! Він міцний, мов граніт, адже навіть тисячі дощів не завдали йому шкоди. Він прийшов побачитися зі мною, але тепер він вибере собі молоду дівчину. Хіба стара баба йому потрібна?

— Тепер ніхто йому не потрібен, — сказав Джозеф Пайкс.

Бабуся штовхнула його до дверей.

— А тепер забирайтесь усі! Це не ваша труна, не ваше віко, і не ваш наречений! Залиште труну тут, бодай на ніч, а вранці викопасте нову могилу.

— Гаразд, бабусю. Я прийду завтра вранці. І не треба плакати.

— Мої очі не можуть не плакати.

Вона стояла з кам'яним обличчям посеред кімнати, аж поки всі вийшли з дому. Тоді запалила свічку, і тут помітила, що за вікном хтось стоїть. То був Джозеф Пайкс. «Він залишиться там на всю ніч», — подумала вона, але не гукнула, щоб він ішов собі додому. Більше вона не виглядала у вікно, проте добре знала, що він там, і від цього їй на душі робилося спокійніше.

Вона підійшла до труни і подивилася на Вільяма Сіммонса. Уважно оглянула його з голови до ніг. Дивилась на його руки і згадувала їх за якоюсь роботою. Вона пам'ятала, як він, тримаючи коня за віжки,

рухав ними вгору й униз. Пригадала, як, прицмокуючи язиком, він пускав коня по залитих місячним саявом луках. Вона добре пам'ятала, як ці руки пригортали її до себе.

Стара торкнулася його одягу.

— Його поховали в іншому костюмі! — раптом вигукнула вона. Але розуміла, що костюм був той самий. Шістдесят років змінили не костюм, а плин її думок. Перелякавшись, вона довго шукала свої окуляри, нарешті знайшла їх і почепила на ніс.

— Але ж це не Вільям Сіммонс! — закричала знов.

Проте й тепер вона знала, що це не так. Перед нею був Вільям Сіммонс.

— Його підборіддя не виступало так сильно! — тихіше скрикнула бабуса. Чи, може, виступало? — Він мав чудове руде волосся, я пам'ятаю! А це якесь звичайне, каштанове. А цей ніс! Не пригадую, щоб він був такий гострий!

Вона схилилася над цим малознайомим чоловіком і, вдивляючись у нього, потроху переконувалась, що це таки Вільям Сіммонс. Вона зрозуміла те, що коли пригадуєш мертвих, то ніби ліпиш їх із воску — розминаєш у пам'яті, здавлюєш, щоб надати форму, тут приліпиш, там забереши і так поступово виліплюєш у своїй уяві весь давно забутий образ.

Її раптом пройняло гостре відчуття втрати. «Краще б я не відкривала труну, — подумала вона. — Чи бодай не надівала окуляри». Спочатку вона бачила не так його, як те, що збереглося по темних закутках її пам'яті. А тепер, надівши окуляри...

Вона знову й знову вдивлялась у його обличчя. Поступово воно ставало знайомішим. Туманний образ, який шістдесят років зберігала її пам'ять, обернувся тим, кого вона знала *насправді*. Їй було приємно дивитися на нього. Так ніби він повернувся після довгих років розлуки. Ви завжди не зразу впізнаєте своїх знайомих, коли багато часу не бачитеся з ними, і раптом вони приходять і кажуть: «Привіт!» Спочатку відчуваєшся дуже ніяково, але через хвилину вже тримаєшся вільніше.

— Так, це ти, — засміялась вона. — Я бачу, як ти виринаєш із безвісті. Так само гарний, як і тоді, — ну просто красень!

Вона знову заплакала. Якби вона могла обманути себе, якби спромоглася сказати: «Подивись на нього — він зовсім не такий, який

тобі подобався!» Тоді б їй стало легше. Але сумніви, зачаївшись у її свідомості, не давали так легко себе обдурити.

І все ж таки краще уявити собі, що це не він. Тоді відразу полегшало б. Але вона не змогла. Гнітючий сум опанував її душу, бо ось він, молодий, наче весняний струмок, а вона стара, як світ.

— Вільяме Сіммонс, — закричала вона, — не дивися на мене! Я знаю, ти й досі кохаєш мене, і я хочу причепуритись для тебе!

Стара кинулась до печі, роздмухала в ній вогонь, нагріла щипці й накрутила своє сиве волосся. Напудрила обличчя, надкусила вишню й підфарбувала соком губи, ущипнула себе за щоки, щоб на них заграв рум'янець. Із скрині полетів старий одяг, аж поки вона знайшла злиняну синю оксамитову сукню і вбралася в неї. Тоді оглянула себе у дзеркалі.

— О ні! — застогнала вона й заплющила очі. — Нічого в мене не вийде! Не бути мені молодшою від тебе, Вільяме Сіммонс! Навіть якби я померла, це не вилікувало б мене від старості, від цієї напасті...

Її охопило невтримне бажання втекти до лісу, заритися в купу листя і зогнити з ним.

Вона метнулася з кімнати, маючи намір ніколи не повертатись назад. Та коли відчинила двері, знадвору залетів холодний вітер, і вона почула звук, що змусив її зупинитись.

Вітер облетів кімнату, покружляв над труною і овіяв тіло. Вільям Сіммонс наче ворухнувся в домовині. Бабуся грюкнула дверима і поволі підійшла подивитись на нього.

Він виглядав на десять років старшим.

— Вільяме Сіммонс!

Й ось обличчя Вільяма Сіммонса з кожною хвилиною почало старіти. Щоки запали глибше і стали схожі на зморщені яблука. Спочатку він був ніби з яскраво-білого снігу, а тепер став танути й чорніти. На повіках і губах зібралося безліч зморщок. Тоді, ніби від удару молотком, усе обличчя вкрилося сіткою тріщин, а тіло скорчилось, наче в агонії. Йому стало сорок, потім п'ятдесят, потім шістдесят років! Потім сімдесят, вісімдесят, дев'яносто! Роки все летіли й летіли! Обличчя шурхотіло, наче спалюване полум'ям невблаганного часу, і ось йому вже сто десять, сто двадцять років, вирізьблених на тілі глибокими, різкими зморшками!

Бабуся Лоблілі, відчуючи гострий біль у своїх тонесеньких кісточках, спокійно дивилася, як змінюється Вільям Сіммонс, і простояла вона так усю довгу ніч, спостерігаючи неймовірні речі. Нарешті їй стало легше, ніби з серця упав великий тягар. Вона спокійно заснула, схилившись на стілець.

Із-за лісу пробилися перші промені сонця, прокинулися пташки, мурахи, річка... Настав ранок.

Прокинулась і бабуся Лоблілі й згори вниз поглянула на Вільяма Сіммонса.

— Ох! — вигукнула вона.

І від одного її подиху його кістки розсипались, наче засохлий метелик. Кістки кришилися і здіймалися порохнявою в сонячному світлі. За кожним бабусиним криком вони розколювались і шурхотіли. Якби надворі був вітер і бабуся прочинила двері, то Вільяма Сіммонса відразу здуло б, як опале листя.

Довгий час вона мовчки стояла, схилившись над труною, і дивилась усередину. Зненацька її мов осяяло. Вона скрикнула й відсахнулась назад, затуливши обличчя долонями. Тоді схопилася за свої худі груди, провела долонями по руках і ногах, торкнулась свого беззубого рота.

На її крик прибіг Джозеф Пайкс. Він смикнув за ручку дверей і побачив: бабуся танцює і підстрибує у своїх високих черевиках, виписуючи по кімнаті неймовірні фігури. Вона плескала в долоні, сміялась і кружляла; метляючи спідницею, вальсувала сама із собою, а на очах у неї блищали сльози. Подивившись на своє відображення в дзеркалі, вона раптом крикнула йому і сонячному світлу:

— Я молода! Мені вісімдесят, але я молодша за *нього*!

Вона знову пішла підстрибувати й витанцьовувати.

— Ти сказав правду, Джозефе Пайкс. Життя має свої переваги! — пирснула від сміху бабуся. — Я молодша за *всіх* мертвих у всьому світі!

І вона так прудко кружляла у вальсі, що зачепила за труну сукнею, і від цього доторку золотий порох хмаркою знявся в повітря.

— Тра-ля-ля! Тра-ля-ля! — радісно вигукувала бабуся Лоблілі.

Примітки

ДЕНЬ ПОВЕРНЕННЯ ДОДОМУ

Оповідання «День повернення додому»

(«Homcoming / The Homcoming») уперше з'явилося на сторінках жіночого журналу «Мадемуазель» (Mademoiselle) завдяки старанням його редактора-стажиста Трумена Капоте у жовтні 1946 р., і вже наступного йому було присуджено Премію ім. О. Генрі. Згодом часто передруковувалося в численних журналах та міжавторських антологіях. Серед збірок Рея Бредбері, в яких воно також неодноразово з'являлося, — «Dark Carnival» [Темний карнавал] (1947) і «The October Country» [Жовтнева країна] (1955). Оповідання часто зазнавало різноманітних редакцій та правок. У скороченому та дещо переписаному вигляді увійшло до пізнього «грінтаунського» роману Рея Бредбері «From the Dust Returned» [Із пороку повсталі] (2001), складеного із низки значно більш ранніх його оповідань про Еліотів, родину упирів і привидів. Цікаво, що різні редакторські версії «Homcoming» досить довго передруковувалися різними видавництвами в приблизно один і той самий час. На переконання одних із кращих сучасних бредберізнавців Джонатана Еллера та Вільяма Тупонса, найбільш виваженою та коректною версією є текст оповідання, вміщений в збірці «The October Country», надрукованій видавництвом «Del Rey / Ballantine» для широкого ринку у м'якій палітурці (т. зв. mass market paperback) у 1982 р.

Українською перекладено вперше.

ДЯДЬКО ЕЙНАР

Оповідання «Дядько Ейнар» («Uncle Einar») уперше побачило світ у складі збірки «Dark Carnival» [Темний карнавал] (1947) і згодом передруковувалося в інших відомих антологіях Рея Бредбері, зокрема «The October Country» [Жовтнева країна] (1955), «R Is for Rocket» [Р — означає «ракета»] (1962), а також увійшло до складу пізнього

«грінтаунського» роману Рея Бредбері «From the Dust Returned» [Із пороху повсталі] (2001), складеного із низки значно більш ранніх його оповідань про Еліотів, родину упирів і привидів. За словами самого автора, образ головного персонажа оповідання — дядечка Ейнара — ґрунтується на реальному «найулюбленішому» шведському дядьку письменника Ейнарові Мубергу:

«...Він був дуже голосний, життєрадісний і навіть трохи буйний. Зазвичай раз на тиждень він приходив до нас у гості. Працював у пральні мого рідного містечка, і тому приносив нам мамине прання також. Кожен його візит перетворювався на щось незабутнє. Я ріс поруч із ним і так сильно любив його, що дарував йому крила і змусив літати в небі, і, власне, він перетворився на це оповідання. Дядько був страшенно йому радий. Він прожив довге життя» (інтерв'ю із Гевіном Грантом, 2000).

Українською перекладено вперше.

МАНДРІВНИЦЯ

Оповідання «Мандрівниця» («The Traveler / The Traveller») уперше було надруковане в березні 1946 р. у журналі «Вірд тейлс» (Weird Tales), згодом публікувалося в авторських збірках «Dark Carnival» [Темний карнавал] (1947) і «The October Country» [Жовтнева країна] (1955), на правах окремого розділу увійшло до роману Рея Бредбері «From the Dust Returned» [Із пороху повсталі] (2001) (див. вище). Має досить складну редакторську історію і кілька авторських редакцій.

Українською перекладено вперше.

БУЛА СОБІ СТАРА

Містичне оповідання «Була собі стара» («There Was an Old Woman») вперше надрукували у липневому номері журналу «Вірд тейлс» (Weird Tales). Згодом воно з'являлося лише на сторінках збірок «Dark Carnival» [Темний карнавал] (1947) і «The October Country» [Жовтнева країна] (1955), а також пізніших антологій Рея Бредбері ретроспективного та компілятивного характеру.

Українською перекладено вперше.

КВІТНЕВЕ ЧАКЛУНСТВО

Фентезійне оповідання «Квітневе чаклунство» («The April Witch») належить до мініциклу ранніх історій про Елліотів, родину упирів і привидів. Перша публікація — на сторінках індіанаполіського суспільно-політичного журналу «Сетердей івнінг пост» (The Saturday Evening Post), у подальшому ввійшло до збірників «The Golden Apples of the Sun» [Сонце — яблука злотаві] (1953), «Twice Twenty-two» [Двічі по двадцять два] (1966), «To Sing Strange Songs» [Співати дивні пісні] (1979), «The Stories of Ray Bradbury» [Оповідання Рея Бредбері] (1980), омнібуса «The Golden Apples of the Sun and Other Stories» [Сонце — яблука злотаві та інші оповідання] (1997). У скороченому та дещо переписаному вигляді, під заголовком «The Wandering Witch» [Мандрівна відьма] ввійшло до пізнього «грінтаунського» роману Рея Бредбері «From the Dust Returned» [Із пороху повсталі] (2001), складеного зі згаданих вище оповідань про сім'ю Еліотів. Виходило у складі антологій «Fantasy Tales» [Фентезійні оповідки] (1977, редактор — Барбара Айрсон), «Young Witches & Warlocks» [Молоді чаклуни та відьми] (1987, редактори — Айзек Азімов, Мартін Грінберг, Чарлз Во), «The Ultimate Witch» [Про відьом. Найповніше] (1993, редактори — Джон Бетанкур і Байрон Прайсе), «Magicians' Circle» [Магічне коло] (2003, редактор — Пітер Гейнінг) та «American Fantastic Tales: Terror and the Uncanny from the 1940s to Now» [Американські фантастичні оповідання: жахиття і химери від 40-х років і по нині] (2009, редактор — Пітер Штрауб). Оповідання Рея Бредбері також з'являлось на сторінках хрестоматій із літератури (1997) та було адаптоване для коміксів (1993).

Українською перекладено вперше.

ХЛОПЕЦЬ-НЕВИДИМЕЦЬ

Оповідання «Хлопець-невидимець» («Invisible Boy») було написане в першій половині 1944 року, а вже через рік з'явилося на сторінках журналу для жінок «Мадемуазель» (Mademoiselle, листопад 1945 р.), згодом включалося до авторських збірок «Сонце — яблука злотаві»

(The Golden Apples of the Sun, 1953), «Вінтажний Бредбері» (The Vintage Bradbury, 1965), «Двічі по двадцять два» (Twice Twenty-two, 1966), «К — означає космос» (S Is for Space, 1966) та інших, а також стало літературною основою кількох театральних постановок (2007) і телеекранізації (1982) на каналі Сібі-ес. Неодноразово включалося до різноманітних жанрових збірок і антологій.

Українською перекладено вперше.

ПОЖИЛЕЦЬ ІЗ ГОРІШНЬОЇ КІМНАТИ

Фантастичне оповідання «Пожилець з горішньої кімнати» («The Man Upstairs») вперше було опубліковане на сторінках відомого американського суспільно-політичного часопису «Гарперс» (Harper's) у березні 1947 р., ввійшло до збірників «Dark Carnival» [Темний карнавал] (1947), «The Small Assassin» [Маленький убивця] (1964). У дещо редагованому вигляді було включене до антологій «The October Country» [Жовтнева країна] (1955) і «The Stories of Ray Bradbury» [Оповідання Рея Бредбері] (1980). Публікувалося в міжавторських збірниках «The Vampire» [Упир] (1963, редактори — Орнелла Вольта і Валерія Ріва), «Black Magic: 13 Chilling Tales» [Чорна магія: 13 моторошних історій] (редактор — Дон Ворд), «The 5th Fontana Book of Great Horror Stories» [П'ята книга великих і страшних оповідань від видавництва «Фонтана»] (1970, редактор — Мері Денбі), «Literature of the Supernatural» [Література надприродного, редактор — Роберт Бек], «The Beaver Book of Horror Stories» [Страшні оповідання від «Бівер бук»] (1981, редактор — Марк Ронсон), «Scary Stories That Will Make You Scream!» [Страх! Оповідання, що змушують кричати!] (1998, редактор — Пітер Гейнінг), «Scary Stories» [Страшні оповідання] (2006, редактор — Баррі Мозер), «Passing for Human» [Заледве людина] (2009, редактори — Майкл Бішоп і Стівен Атлі) і «The Vampire Archives» [Вампірські архіви] (2010, редактор — Отто Пенцлер). Оповідання було адаптоване для телеекрана («Кіно від Рея Бредбері» / The Ray Bradbury Theater, 1988).

Українською перекладено вперше.

ПОСЛАНЕЦЬ

Фантастичне оповідання «Посланець» («The Emissary») було написане в 1943 р. і упродовж історії своєї публікації неодноразово зазнавало редакторських правок. Перша його поява для читача відбулася тільки у 1951 р. в оригінальному збірнику «Dark Carnival» [Темний карнавал] (1947), згодом історія передруковувалася в антологіях «The October Country» [Жовтнева країна] (1955), «The Stories of Ray Bradbury» [Оповідання Рея Бредбері] (1980), а також міжавторських проектах «Best Tales of Terror» [Найкращі оповіді про жахиття] (1962, редактор — Едмунд Кріспін), «The Fourth Pan Book of Horror Stories» [Четверта книга про жахиття від видавництва «Пан букс»] (1963, редактор — Герберт ван Таль), «The Hounds of Hell» [Пекельні хорти] (1974, редактор — Майкл Перрі), «The Hell of Mirrors» [Дзеркальне пекло] (1974, редактор — Пітер Гейнінг), «Everyman's Book of Classic Horror Stories» [Класичні оповідання про жахиття] (1976, редактор — Пітер Гейнінг), «Ghostly and Ghastly» [Примарне та потворне] (1977, редактор — Барбара Айрсон), «Thrillers, Chillers and Killers» [Про жахи, страшки та вбивць] (1979, редактор — Гелен Гоук), «Ghosts That Haunt You» [Привиди, що не дають вам спати] (1980, редактор — Ейдан Чамберс), «Ghost Stories» [Оповідання про привидів] (1988, редактор — Роберт Весталл), «Dark Voices» [Темні голоси] (1990, редактори — Стівен Джоунс і Кларенс Пейджет) і «Zombies: Encounters with the Hungry Dead» [Зомбі: зустрічі з голодними мерццями] (2009, редактор — Джон Скіпп).

Українською перекладено вперше.

КОЛИ ПЕРЕНОСЯТЬ МОГИЛИ

Містичне оповідання «Коли переносять могили» («The Tombling Day») уперше було опубліковане в літературному часописі «Шенандоа» (Shenandoah) восени 1952 р. і передруковане у червневому числі «Сетеллайт сайєнс фікшн» (Satellite Science Fiction) у 1958 р.

Ввійшло до оригінальної збірки «I Sing the Body Electric!» [Я співаю про тіло електричне!] (1969), омнібуса «The Stories of Ray Bradbury» [Оповідання Рея Бредбері] (1980). Друкувалося в жанрових антологіях «The Supernatural Reader» [Читанка надприродного] (1953,

редактор — Грофф Конклін) і «Mysterious, Menacing & Macabre» [Містичне, страшливе, макабричне] (1981, редактор — Гелен Гоук).

Перший переклад українською:

Коли переносять могили (пер. Дмитра Стельмаха). — Всесвіт. — 1984. — № 1.

Богдан Стасюк, Борис Щавурський

"КНИГА ПОШТОЮ" А/С 529

м. Тернопіль, 46008

т. (0352) 287489, 511141,

0673501870, 0667271762

mail@bohdan-books.com

м. Київ, т/ф (044) 2968956, nk-bogdan@ukr.net

м. Тернопіль, т/ф (0352) 430046, 520607

publishing@budny.te.ua, office@bohdan-books.com

www.bohdan-books.com

Примітки (виноски)

1

Йдеться про Солтон-сі — солоне озеро на півдні штату Каліфорнія, що знаходиться в Імперській долині (округ Імперіал).

2

За середньовічними віруваннями, завдяки запханому у рот ритуально вбитого вампіра каменю він помирав «по-справжньому» через голод. За іншою версією, камінь у роті слугував своєрідним бар'єром, щоби злий дух знову не потрапив у тіло.

3

Салем — місто в окрузі Ессекс штату Массачусетс. У давніші часи Салем уславився строгістю пуританських звичаїв, найяскравішим проявом яких став т. зв. «судовий процес над салемськими відьмами», що відбувся у 1692 році. Завдяки цьому «процесу» Салем став фігурантом цілого ряду творів літератури і кіно, досить згадати хоч би романи знаних американських письменників Натаніеля Готорна «Багряна літера» (1850) і Стівена Кінга «Доля Салема» (1975) чи американський драматичний телесеріал «Салем» (2014).

4

Сучасне свято, яке святкується в ніч з 31 жовтня на 1 листопада; інші назви: Геловін, Відьомська ніч. Під час святкування відбувається

традиційне випрошування дітьми цукерок, відвідування тематичних костюмованих вечірок, вирізання ліхтаря з гарбуза, розпалювання вогнищ, розігрування, розповіді страшних оповідок, перегляд фільмів жахів тощо.

5

Див. оповідання «День повернення додому».

6

Тобто: євреї. Алюзія на старозаповітну «Книгу Буття»: у Гошені (Гесем) — області в Єгипті, що знаходиться у пониззях Нілу, фараон на прохання Йосифа поселив Якова з його синами, тут ізраїльтяни жили понад 200 років до свого виходу із Єгипту в землю Обітовану.

7

Мається на увазі висадка військ у Нормандії (операція «Нептун») — морська десантна операція, що була проведена 6 червня 1944 р. в Нормандії під час Другої світової війни силами союзників: США, Великої Британії та ін.

8

Йдеться про Сера Генрі «Гаррі» Лодера (1870–1950) — шотландського естрадного співака і композитора, автора простакуватих комедійних пісеньок для мюзик-голу. Пісня його авторства «Блукаючи в сутінках» («Roamin' In The Gloamin'»), створена в 1911 р., стала одним із хітів Лодера.

9

Йдеться про знамениту австро-американську оперну співачку, контральто (*Ernestine Schumann-Heink*, 1861–1936), котра уславилася завдяки неймовірно красивому, багатому і гнучкому голосу щонайширшого діапазону.

10

Див. примітку на с. 89.

11

Святий Віт (лат. *Sanctus Vitus*) — християнський святий, римський мученик періоду раннього християнства, вбитий у 303 р.

12

Джек-Різник, або Джек-Патрач (англ. *Jack the Ripper*) — ім'я-псевдонім, дане невідомому серійному вбивці в лондонському районі Вайтчапел у 2-й пол. 1888 р.

13

Лірична пісня «Прекрасна Огайо» («Beautiful Ohio») була створена у 1918 році американським композитором Мері Ерл (автонім: Роберт А. Кінг, 1862–1932) на слова американського поета Белларда МакДональда (1882–1935). Згодом мелодію поклали вже на інший поетичний текст, і відтоді вона znana як гімн штату Огайо.

14

Озарк (*Ozark*, від фр. *aux Arcs*, «з Арканзасу») — мальовничий географічний та історико-культурний регіон у центральній частині США, займає територію півд. Міссурі та півн. Арканзасу. Малонаселене карстове плато, вкрите густими лісами. Область з усталеним, традиційним укладом життя, відома численними легендами, що увійшли до американського фольклору.

15

Насправді, «рогатими жабами» в Північній Америці часто називають рогатих ящірок із роду фринозома (*Phrynosoma*), що зазвичай мають округлий тулуб, укритий численними ріжками. США охороняються законом і вважаються офіційними плазунами-символами штатів Вайомінг і Техас.

16

Таксидермія — спосіб виготовлення опудал тварин, основою під час якого є їхня шкура.